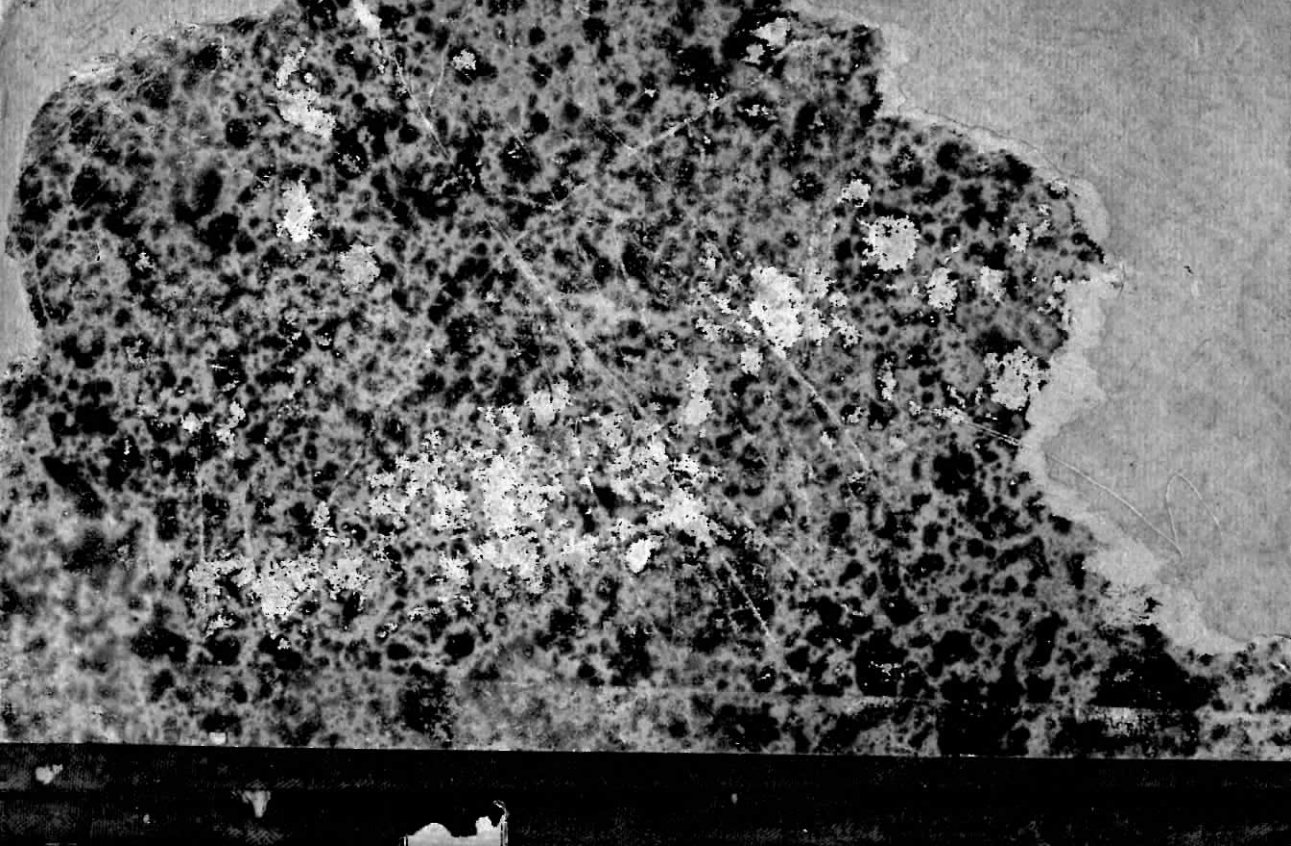

broj 158. a. Škola u Novoselijancima.

25409

SIELO

ZA

ZABAVU I POUKU.

SLOŽIO ZA DJEVOJČICE

JANKO TOMIĆ,
UČITELJ VIŠE DJEV. ŠKOLE U KARLOVCU I PRAVI ČLAN „HRVAT. PED.-KNJIŽ. SBORA.“

Nagradila „Matica Hrvatska“ iz zaklade grofa Iv. N. Draškovića za g. 1887.

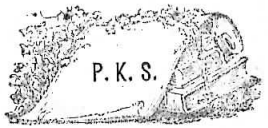

U ZAGREBU.
NAKLADOM HRV. PEDAGOGIJSKO-KNJIŽEVNOGA SBORA.
1889.

broj 108. Novosjelani

Knjiga II. Svezak II.

Šesta zabava i pouka.

Dobrila: Zadnjikrat obrekoh vam svim, da ćemo danas nastaviti zemljopis. Recimo koju o Britanskih otocih. Rekoh vam, dva su otoka: jedan velik, a drugi je malen. Na velikom otoku jesu dvie kraljevine: Englezka na jugu i Škotska na sjeveru. Glavni grad Englezke zove se London. On je u jugo-iztočnom dielu Englezke. London je s obje strane rieke Temse. Ima više ljudi nego sva Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Bosna, Hercegovina i Crna gora; broji četiri milujuna ljudi.

Englezka zvala se je prije Albion. Dodju ljudi imenom Briti u Albion i nadvladaju žitelje. Kad je Julij Cesar došao u Albion iliti sadanju Englezku, predobije jedan dio pomenute kraljevine, ali Rimljani istom za cara Domitijana zauzmu cielu Englezku. Prem su Rimljani gospodovali u Englezkoj, ipak stanovnici življahu po svojih običajih i zakonih. Oni imahu više kraljeva, jerbo na otoku bijaše mnogo kraljevina, a englezki kraljevi priznavahu Rimljane svojimi gospodari.

Na zapadu Englezke velik je otok, zemlja imenom Irska, koja se zove i Hibernija. Škoti stanovahu i u Irskoj. Na sjeveru Englezke

jest Škotska. Škoti se slože sa Pikti, navale na Škotsku i zauzmu ju. Rimljani dodju i protjeraju Pikte i Škote. Rimljani se kod kuće pobune. Škotski knez imenom Fergus sakupi Pikte i Škote i predobije Škotsku. Od to doba bore se Britanci proti Škotom, koji se združiše sa Pikti. Britanci sazidaju velik zid, koji ih dieli od neprijatelja. I danas se vide ostanci velikoga zida. Škoti ipak navaljivahu na Britance na jugu.

U sjevernoj Njemačkoj življahu ljudi imenom Angli i Sasi. Britanci pozovu Angle i Sase, da im pomognu protjerati Pikte i Škote iz Englezke. Angli i Sasi dodju u Englezku i nadvladaju Pikte i Škote. Ali Anglosasi za svoj trud otmu svu zemlju i nastane se u Englezkoj. Po Anglih prozove se ova kraljevina Anglija iliti Englezka, ljudi pako Englezi. Mnogi Britanci pobjegnu u gore pokrajine Vales, gdje se hrabro borahu proti Anglom. Mnogi drugi Britanci odu u Francezku pokrajinu imenom Bretanj. Sasi protjeraju Britance iz Englezke. Danski kralj imenom Kanut sakupi vojsku, navali na Englezku i Engleze i savlada ih. Po smrti Kanutovoj Englezi imenuju Eduarda svojim vladarom, koji vuče lozu od njihovih kraljeva. Po smrti Eduardovoj dodje vojvoda Vilim iz Normandie i zavlada Englezkom. Od onda stanu vladati Normanski knezovi iz Skandinavije. Zove se kuća Anžu (Anjou). Poslije vladahu kraljevi iz pomenute kuće imenom Plantageneti

a zatim kraljevala je kuća Stuart, a napokon kuća Braunšvig.

Marija: Gospodjo Dobrila, to je težko zapamtiti.

Dobrila: Dà, težko pamtimo draga moja, ali da si laglje zapamtiš, Ljubica će opetovati, što sam ja pripoviedala; Ljubica će spomenuti razne vladajuće kuće u Englezkoj.

Ljubica: Britanci prvi predobiju otok Englezki i stanovnike. Rimljani pobiede Britance. Dok su Rimljani ratovali u drugih zemljah, dodju Anglosasi i zavladaju Englezkom. Za Anglosasi dodju Danci, a onda normanski knezovi, zatim Plantageneti, poslije Stuartovci i napokon knezovi iz kuće Braunšvig.

Dobrila: Odgovorila si veoma dobro, moja draga. Rekoh vam, da je Kanut bio danski kralj, koji je kašnje postao i u Englezkoj kraljem. — Ljubice, bi li nam li znala štogod pripoviedati o Kanutu.

Ljubica: Kad se sakupe sve moje prijateljice, pripoviedat ću liepu poviest o Kanutu.

Gospodin je Bog kralj svim kraljem.

Jednom se Kanut Veliki šeta sa svojimi dvorani na morskoj obali. Dvorani bijahu laskavci.

Oni rekoše Kanutu laskavo: „tvoji brodovi gospodare cielim morem. Ti si kralj svim kraljevom i gospodar kopnu i moru. Ti ne vladaš samo velikim dielom kopna već i cielim morem.“ Kanut bio je bogobojazan i pametan čovjek, htjede poučiti laskavce i dokazati, da ima odviše pameti, nego da se bi dao njihovimi benastimi govori obezumiti. Tada bijaše plima, kada se more diže do stanovite visine svojih obala.

Smiešeči se mudri kralj šućaše, a malo kašnje razastre na obali svoju kabanicu, sjedne na nju i izpruži svoje noge prama moru. Odmah iza toga počne se more dizati i močiti noge kralju. Kanut, prividno srdit, reče moru; „more, ne kvasi mi nogu; zemlja, gdje sjedim, moja je. Ja sam i tvoj gospodar; zapovjedam ti, ne diži se, ostani, gdje jesi i ne kvasi mi nogu!“ Čuvši to dvorani, stadoše smijati se; a kad je voda već na toliko ponarasla, da su noge kraljeve bile posve premočene, diže se Kanut i upita ozbiljnim glasom svoje laskavce: „vi malo prije rekoste, da ja vladam cielim morem, a sada ste vidjeli, kolika je moja moć; tko je dakle kralj mora, tko je kralj kraljem?“ Zastidjeni laskavci zamuknuše, a kralj doče: „samo onaj, koji je stvorio nebo i zemlju, smije se zvati kralj kraljeva; gospodarom kopna i mora; a ja sam kao i vi samo njegov sluga.“

Danica: Gospodjo Dobrila, zar se more znade i uzdignuti?

Dobrila: Dà, moja draga; more še uzdiže dvakrat na dan, to jest dvakrat na dan se diže i onda se to zove plima. U ovom stanju ostane četvrt ure; zatim malo po malo oplahuje i za šest ura vrati se u prijašnje stanje. To se onda zove osjeka. More se u dvadeset četiri ure dvakrat nabuhne i dvakrat oplahne. Plima i osjeka zovu se morska doba.

Danica: Čuda li u divnoj naravi božjoj! Ali, odakle ta plima i osjeka morska?

Dobrila: Za istinu, moja draga, ne znam ti pravo odgovoriti. Učeni ljudi rekoše mi, da mjesec upliva na plimu. Iskustvo svjedoči, da se za miene i uštapa voda mnogo više uzdiže, nego li, kada mjesec raste ili pada. Kao što mjesec kasnije ili ranije i zalazi, tako se plima i osjeka kasnije ili ranije počinje i završuje.

Marija: Ali mjesec nije ništa drugo, nego veliko svjetilo.

Dobrila: Varaš se, moja draga. Mjesec je zemlja kao i naša zemlja, po kojoj hodimo. On prima sunčane trake i zato ti se čini, da ti se mjesec čini velikim svjetlom.

Katica: Gospodjo Dobrila, da li to je sbilja istina? To samo za to velite, da se s nami našalite. Mjesec je jako malen, on je u zraku, on se

kreće. Kako mjesec može biti zemlja, kao što je ova, gdje živimo?

Dobrila: Ti misliš, da je mjesec jako malen, al oči te varaju; mjesec je veoma velik. Kokot na visokom tornju čini ti se, da nije veći od kokoši, pa ipak je tako velik kao ovca. Pogledaj kroz prozor na polje. Onaj čovjek u daljini čini ti se tako malen kao diete. Zašto? Jerbo je od tebe daleko. Kada s daleka gledamo stvari, čine nam se mnogo manje, nego li u istinu jesu; i mjesec vara naše oči, jerbo je veoma udaljen od nas. Veliš, mjesec lebdi u zraku i kreće se. Znaš li moja draga, da i zemlja, na kojoj smo mi, takodjer lebdi u zraku i da se neprestance okreće.

Sofija: Gospodjo Dobrila, dozvolite, da vam reknem ovu: vi želite samo znati: jesmo li mi tako slaba uma, da ćemo vjerovati u djetinje priče. Zemlja se zaista ne kreće, jer bismo to ipak opazili.

Dobrila: Jesi li se vozila na ladji, moja draga?

Sofija: Dakako, vozih se u čamcu, na ladji i u parobrodu od Siska u Zemun.

Dobrila: Kada se brzo voziš na željeznici ili na ladji osobito na parobrodu, čini ti se, da se obala uz rieku, dublje i kuće kraj ceste okreću i odmiču.

Sofija: Gospodjo Dobrila, to je istina, al na to ne pazih. Kada se vozim na selo u kolih.

vidim takodjer, da se dublje brzo okreće, kao da kolo igra.

Dobrila: Tebi se čini da vidiš; ali zemlja dublje i kuće ostanu na svom mjestu ; usuprot čamac, ladja, parobrod i kola okreću se i voze se dalje. Kad je tiho, te ne ima nikakova vjetra, sjediš mirno u ladji i ne opažaš nikakova kretanja i da te spavajuću odnesu na ladju ili parobrod, ti bi se vozila dalje i mislila bi, da spavaš u svojoj sobi. Tako isto je i sa zemljom. Ona se veoma hitro okreće ali tako jednako, da i tebe odtrgne, pa niti ne opaziš i putujuć tako misliš, da se sunce kreće, ali sunce ostaje na svom mjestu. Jamačno si vidjela, kako se kolo okreće okolo svoje osi i ujedno se dalje kotura. I zemlja se okreće okolo svoje osi od zapada naime prama iztoku. Zemlja se okreće i okolo svoje oši i okolo sunca. Okolo svoje osi okrene se svaka 24 sata jedankrat.

Sofija: To je veoma čudnovato, ali sada počimljem shvaćati.

Dobrila: Kada se zemlja jedanput okrene okolo svoje osi, onda tim jednim kretom postaje dan i noć. Zemlja se okrene za 24 ure jedankrat sama okolo svoje osi, Kada se sa zemljom okrenemo prama suncu, imamo dan, a kad nas donese na drugu stranu, to jest, kada se okrene od sunca, imamo noć.

Sofija: Ja mislim, sunce zapada u more.

Dobrila: Kad uraniš, gledni na vedro nebo, te ćeš vidjeti veličanstveno sunce na iztoku, kako se pomalja i ukazuje. Moja draga, sunce neprestano svietli. Kada sunce zadje, ne vidimo ga; al onda sunce počne izlaziti u Americi. U staro doba Evropljani ne poznahu Amerike. Za Ameriku znade se istom od 1492. godine, kad ju je Talijan imenom Krištof Kolumbo odkrio. Stari ljudi ne znahu, da je zemlja okrugla i da ljudi stanuju na svih stranah zemlje, kako ću ti pokazati na krugli zemaljskoj.

Sofija: Onda moraju oni ljudi, koji stanuju pod zemaljskom krugljom, okrenuti glave dole, a noge u vis i tako hodati, jerbo da probušimo kruglju, sastale bi se njihove noge s našimi.

Dobrila: Istina je, naše bi se noge sastale i mi bismo svojimi nogami rivali njihove noge; ali to ne smeta, da oni ne bi imali svojih nogu dole i glave okrenute prama nebu. Pomislimo si: zemlja kao mala krugla prama nebu je kao orah. Pomislimo si veliku kruglu kao ova soba i u njoj da je zatvorena mala krugla, tako velika kao orah. Pomislite si: ta mala krugla kao orah drži se u sredini sobe u zraku i jedna muha plazi s gora na krugli; druga muha plazi s dola na krugli, zar ne bi obje muhe imale okrenute glave prama velikoj krugli, koja se zove nebo? — Zemlja je obkoljena nebom kao žu-

manjak bjelanjkom. Pomisli si, da je bjelanjak zrak, a lupina od jajeta, da je nebo. Razumiješ li sada?

Katica: Gospodjo Dobrila, protumačiste nam izvrstno, ali samo bih rado znala: kako se može mala krugla posve sama u sredini velike krugle držati i lebditi u zraku?

Dobrila: Kako se održi žumanjak posve sam u jajetu. Žumanjak je obkoljen bjelanjkom, pa se ipak ne pomieša s bjelanjkom, akoprem je žumanjak teži od bjelanjka. Učenjaci rekoše mnogo da nam pokažu sredstva, kojimi se Bog služi, da tako uzdrži zemlju u zraku, ali niti sam ja, niti vi kadre sve ga razumjeti. — Dosta je, ako znamo, da je Bog tako htio i to je dosta sigurno. Ne dvojimo o tom: mnogi brodari oplaviše zemlju, a to je dokazom, da zemlja lebdi u zraku. Zrak okružava zemlju kao ljuska breskvu.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, da je sunce iz nutra šuplo, bi li se mogla zemlja u suncu kretati?

Dobrila: Kada čovjek iz zemaljske svoje potištenosti gledne na nebeske visine, ugleda danju sunce, a za vedre noći bezbrojne zviezde i zviezdice sa bliedim mjesecom. Tko je moguć pomisliti si i u duhu naslikati sliku svega svoda nebeskoga! Mučno si je promisliti veličinu naše zemlje, a još mučnije neizmierno veliko sunce, osim ako prispodobimo zemlju žitnomu zrnu, a sunce

najdebljoj jabuki. Zemlja i sunce i mjesec i nebrojene zviezde, sve su to tjelesa lebdeća sama o sebi, koje ruka svemogućtva u mudrosti svojoj drži. „Obrnite oči k nebu, pa vidite, tko je sve ovo stvorio," opominje Jesaias.

Sunce ima obhoda dva milijuna tristo sedamdeset tisuća petsto dvanajst milja. I htjela bi se jedan milijun tristoosamdesetčetiri tisuće puta velika krugla, kolika je naša zemlja, da bi mu odgovorila; a ima dvanajst tisuća put više površine, od krugle zemaljske. — Pomisli si sunce iz nutra šuplo. Takovih tjelesa, kakova je naša zemlja, unišlo bi u sunčanu šupljinu čitav milijun i četiristo tisuća. Uz zemlju, obhodeću se u sredini sunčane šupljine, pomislimo si i mjesec. On bi se mogao kretati okolo zemlje u daljini od petdeset tisuća milja i bio bi ipak udaljen od površine sunca preko četiri tisuće milja.

Katica: Koliko vremena treba parobrod, da oplovi zemlju.

Dobrila: Parobrod, koji provali svake ure pet milja, obidje zemlju za četrdeset pet dana. Taj isti parobrod trebao bi, da sunce obidje, pet tisuća i četrdeset pet dana ili skoro četrnajst godina.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, molim vas, kako je daleko sunce od zemlje?

Dobrila: Premda se sunce, kad se jutrom pokaže, vrlo blizo vidi, ipak je veoma daleko.

Sunce je od nas daleko sto milijuna kilometara, tako da bi jedan konj, koji preleti dvadeset kilometara na uru, trebao petdeset tisuća godina od zemlje do sunca. — Da se može željeznica sa zemlje do sunca napeljati, trebala bi u najvećoj brzini petsto četrdeset osam godina, dok bi k suncu prispjela. Kada bi stajao na suncu napunjen top, i kad bi čovjek stojeći za topom i ravnajući ga nišanio upravo na tebe i na nikoga drugoga, ti bi mogla u onom trenutku, kada bi se upalio onaj top, još uviek svojski početi graditi si novu kuću i mogla bi u njoj jesti i piti čitati i učiti se znanostim. Jer da bi krugja upravo po koncu i neprestano jednakom brzinom letila, ipak bi tek poslije dvadeset šest godina i šest mjeseci od sunca prisjela k zemlji, a kugla leti brzo, te za jednu sekundu provali šeststo stopa.

Sofija će nam sada kazati liepu pripoviedku, koju sam jučer dala, da si ju pročita.

Putnik pod hrastom.

Neki putnik legne pod velik granat hrast, da se malko odmori od dugoga svoga putovanja. Ali ne mogavši odmah zaspati, počne razmatrati različite stvari okolo sebe. Smotri ne daleko pred sobom liep tikvinac, koji se je penjao po plotu,

i na kojem je bila množina velikih tikava; nad sobom pako grane veličanstvenoga hrasta, pune sitnoga žira i šišaka. „Hm, hm! to mi se ipak ne mili, da toli slaba i tanka loza rodi tako velikimi težkimi tikvami, a toli golem i jak hrast tako sitnim laganim žirom i šiškom. Zar ne bi ovaj hrast laglje nosio ove velike tikve, a ova loza ovaj sitni žir i šišku? Da sam ja sviet stvarao, to bi doisto drugčije bilo. Visoki hrast rodio bi velikimi tikvami, a tikvinac sitnim žirom i mastnom šiškom.“ U takvih ga mislih i san nadje. Nu istom, što je zaspao bio, s visokoga hrasta pade mu na nos jedan žir i to takvom silom, da mu odmah krv na nos poleti.“ „Jaoh!“ zavapi putnik, „što bi istim bilo, da sam ja sviet stvarao i da mi je tikva mjesto ovoga žira na nos pala! Doista, ona bi mi i glavu razbila bila. O Bože! kako si ti sve mudro i pametno naredio“ — I tim opamećen diže se putnik, i nikada mu više ne pade na um, djela Božja kuditi i lahkoumno, prosudjivati. On se osvjedoči, da je dobri Bog sve premudro stvorio na svoju slavu i našu korist.“

Ljubica: Sofija nam je liepo pripoviedala o putniku. Da se mogu ja učiti prirodopisu, to bi me veoma veselilo. Koji ga se uče, ne dugočase se, ako se i ničim drugim ne zanimaju, već promatranjem Božjih čina.

Dobrila: Pravo veliš, moja draga. I ja namjeravam, da se učim toj liepoj znanosti. Ako se

naučiš sve one liepe stvari, koje jošte moraš učiti, podučavat će te u svem, što znam, ali prije se moraš učiti marljivo biblijsku poviest. Čujmo Mariju, da li je naučila svoju zadaću.

Pripoviedka iz poviesti.

Marija: Jedan starješina Levijeva plemena, po imenu Kora, dogovori se sa Datanom i Abironom i sa još dvjesto i petdeset drugih Israelaca, te stanu vikati na Mojsija i Arona iz zavisti, da su se pogospodili te hoće samo da vladaju nad narodom, već neka budu svi u narodu jednaki i neka svatko može postati svećenik. Kora, Daton i Abiron rekoše Mojsiju i Aronu: „sva je obćina sveta; čemu se vi uznosite nad narod? Kada to čuje Mojsije, reče: „dodjite šjutra pred Gospodina sa svojim kadilom, pa ćemo vidjeti, koga će Gospodin izabrati.“

Drugi dan, pošto je onih dvjesta i petdeset s kadili svojimi izašlo pred Gospoda, a Kora, Datan i Abiron ostali u šatorih svojih, pozove ih Mojsije k sebi. „Mi ne idemo!“ otresnuše se ovi. Tada Mojsijei Aron podju k šatorom njihovim i kažu cielomu narodu: uklonite se od čadora [illegible] božnika ovih, i netaknite se ničesa, što je njihovo, da se i vi ne zapletete u njihove griehe! Zapamtite dobro: ako ovi umru naravskom smrću, onda

Bog mene nije poslao. Ako li Bog učini čudo, te zemlja zine i proguta ih i žive u pakao strovali: onda znajte, da su hulili Gospoda.“ Tek što reče, već se i zemlja razklopi pred nogama one trojice buntovnika i proždre ih sa šatori i svom svojinom njihovom, te propadu živi u pakao. U isto doba prosu se oganj od Gospoda i pomori onih dvjestapetdeset ljudi, koji su kudili pred njim. Zatim Bog zapovjedi Mojsiju, da uzme kadila i od njih načini široke ploče i pokrije njimi žrtvenik, da se djeca Israelova sjete, da se nitko ne smije približiti žrtveniku da žrtvuje Gospodinu, osim onih, koji su od koljena Arona.

Danica: Moj Bože, to je strahovita poviest. — Drhćem po svem tielu, gospodja Dobrila. Presretni smo, što nas Bog sada ne kazni tako groznimi i užasnimi kaznami. Čovjek bi mogao umrieti od straha.

Dobrila: Bog je jošte isto tako pravedan, isto tako velik neprijatelj opakim ljudem, kao što je bio i onda. Koji ne drže njegovih zapoviedi, ne će pakao odmah proždrieti, ali poslije smrti stići će u pakao i zato mrzimo grieh. Isus veli: „ne bojte se onih, koji mogu ubiti samo tielo, već se bojte onih, koji mogu upropastiti [illegible] eo i dušu i strovaliti vas u pakao.

Katica: Ali, gospodjo Dobrila, ljudi vele, da je Bog tako milosrdan i dobar, pa ipak veoma strogo kazni zle i opake ljude.

Dobrila: To čini radi toga, jerbo je veoma pravedan. Bog upućuje čovjeka na dobar put, jerbo mu udahne dobre misli, da čini dobro, a kajanje ga muči, kada čini zlo i zle čine. Bog daje ljudem mnogo vremena, da se kaju i poprave. Zanemare li vrieme i ostanu li zli i opaki, mora i Bog, jerbo je pravedan, kazniti zle i opake. Naš je kralj dobar, moja dobra djeco; ali kad sudci osude opake ljude na smrt, kralj pristane na osudu, a da oprosti svim zločincem, ljudi se ne bi usudili izlaziti na ulicu; siromasi bi ubijali bogate i otimali im novce. Nezadovoljnici ubijali bi svoje neprijatelje radi malenkosti. Mnogi bi ljudi bili prisiljeni pobjeći u šume i tamo živjeti sa životinjami, a kralj bi bio krivcem svemu zlu, radi svoje krive dobrote.

Danica: Gospodjo Dobrila, uvjeravam vas, ja ću se zaista popraviti. Dosele sam bila zla, jerbo nijesam mislila o svem. Doduše čitah sveto pismo, ali ne pazih na sve; ali kad čovjek pozorno razmišlja o tom, morao bi biti luda, da se izvrgne osveti Božjoj.

Dobrila: Vidiš, kako te Bog voli, jerbo ti je udahnuo ove dobre misli i zaključke. Zavriedila bi veliku kaznu, da opet iste dobre misli i zaključke zaboraviš. Katice, dodji, pa nam pripoviedaj dalje.

Pripoviedka iz poviesti.

Katica: Bog htjede pokazati, da si je Arona odabrao svojim svećenikom, pak reče Mojsiju: „Dvanajst je plemena. Uzmi od svakoga poglavice od ovih dvanajst plemena palicu, i ime svakoga plemena napiši na palici njegovoj; a na palici Levijevoj napiši ime Aronovo. I metni palice u svetom šatoru, pa koga izaberem za svećenika, onomu će se palica zazeleniti.“ Mojsije učini, kao što mu je zapovjedio Gospodin. A sjutradan dodje Mojsije u šator, i gle, zazelenila i procjetala palica Aronova! bješe napupila i cvjetala i bademi zrelimi urodila. I iznese Mojsije sve one palice pred Israelce i svaki ugleda i uzme svoju. Onda Gospod reče Mojsiju: „Odnesi palicu Aronovu natrag u sveti šator i položi ju u zavjetnicu škrinju, da se ondje čuva na uspomenu proti opornim Israelcem.“ I učini Mojsije, kako mu je zapovjedio Gospodin.

Prvoga mjeseca četrdesete godine opet Israelci ne imaju vode. I stane se narod svadjati s Mojsijem i Aronom. Kada se ta dvojica pomole Bogu, zapovjedi Bog Mojsiju, da uzme štap, i da udari njim u stienu. Došavši Mojsije i Aron s narodom pred stienu, posumnjaju, hoće li moći odmetnomu i nevjernomu narodu iz one stiene izvesti vodu. Na mjesto da je Mojsije rekao pećini,

da pusti vodu, on reče pred pećinom: „slušajte odmjetnici i nevjernici! hoćemo li vam moći iz ove stiene izvesti vodu?“ I digne Mojsije ruku i udari u stienu dva puta svojim štapom; i izidje voda mnoga, te se napoji narod i stoka njegova. Ali se ne svidi Bogu, što su Mojsije i Aron sumljali, hoće li Bog za odmetnike učiniti čudo, pak im reče: „kada mi tvrdo ne vjerovaste da me proslavite pred tim narodom, ne ćete naroda odvesti u zemlju, koju ću mu dati.“ Zatim Bog reče Mojsiju i Aronu: „jerbo ne vjerovaste meni, umrieti ćete prije, nego li se dotaknete obećane zemlje“ Aronovu sinu ime je Eleasar. Bog zapovjedi Mojsiju, Aronu i Eleasaru, da se popnu na goru. Zapovjedi Aronu, da svuče sa sebe haljine velikoga svećenika i dade svomu sinu, jerbo će umrieti. Aron posluša i odmah umre.

Četrdesete godine dodju Israelci do zemlje Idumejâ, a kada im ti ne dopuste, da prodju kroz njihovu zemlju, podju oni da obidju zemlju Idumejsku, ali narod oslabi od tolikoga puta, klone duhom i stane opet vikati na Boga i Mojsija. I pusti Gospodin na narod zmije vatrene. To bijahu zmije otrovnice, što imadu pjege crvene kao vatra, od kojih pomru mnogi. Tada dodje narod Mojsiju i rekoše: „sagriešili smo, vičuć na Boga i na tebe; moli Boga, neka ukloni zmije od nas.“ I načini Mojsije po zapovjedi Božjoj zmiju od mjedi i metne ju na visoku motku, i kogagod ujede

zmija, on pogleda u zmiju od mjedi i ozdravi. — Israelci zamoliše susjedne kraljeve, da im dozvole proći kroz njihove zemlje. Obrekoše da će im platiti i vodu, koju će piti. Kraljevi im ne dozvoliše. Bog reče Israelcem: „udarite na nje, mojom ćete ih pomoći nadvladati.“ Israelci posluhnu i pobiediše.

Marija: Gospodjo Dobrila, Mojsija i Aron nijesu bili bezbožni, pa ipak Bog ih je tako strogo kaznio radi malenkosti. Što zla učiniše, jer udarahu o pećinu.

Dobrila: Nepravo učiniše, jerbo se niti najmanje ne pouzdaše u moć Boga, koj im reče: „zapovjedajte pećini, da vam dade vode.“ Oni ne poslušaše Boga, već u sebi rekoše: „Rečemo li pećini da nam dade vode, voda ne će teći; udarimo po pećini, kao što već prije učinismo, pa će voda teći.“ To nije bila tako velika pogrieška kao ona, kada su ljudi obožavali zlatno tele. Bog kazni grieh, kakav je. Razlika je samo ta, da zle ljude, koji iz pakosti i zlobe griješe, kazni na drugom svietu. Bog baci zle u pakao, pobožne pako ljude, koji iz slaboće griješe i koji se kaju za svoje griehe, kazni na ovom svietu bolešću, gubitkom imetka ili im poumru rodjaci, prijatelji itd. Bog čini poput dobra otca. Dobar otac pokaže neposlušnoj djeci šibu i uztreba li, on kazni djecu i tako ju popravi.

Sofija: To se ne dogodi dakle s toga, što bi se Bog srdio na čovjeka, da je sliep ili ubog, ili da ga druga kakva nesreća stigne.

Dobrila: Ako Bog pošalje na opake ljude napomenutu nesreću, primjerice da tko postane sliep ili ubog, to čini da ih kazni, pak da se poprave; jerbo u nesreći mislimo više na Boga, nego li u sreći. Bog veli srdcu opaka čovjeka: „uvidjaš li, što si postigao time, što me nijesi htio slušati. U mene je sila da te unesrećim, kada ti sve uzmem, što ti je milo. Neka ti onda pomognu tvoji novci, koje si više ljubio nego mene; potraži pomoć u svojih prijatelja, kojim si radje omilio, nego li meni. Svi stvorovi ne mogu mene zapriečiti da te ne kaznim; pusti dakle stvorove i vrati se opet k meni, k svomu Bogu. Prem si zlo i opako diete, ipak sam tvoj dobri otac. Rado ću ti oprostiti, ako se skrušeno pokaješ. Kucam na tvoja vrata; otvori mi. Nesreća, koja te stigla i koju držiš tako velikom, ništa nije napram onim mukam, što ćeš ih trpjeti na drugom svietu, ako se ne popraviš. Smiluj se sam sebi; odreci se grieha i svojih opakih navada; budi krotak, blagodušan, dobrotvoran i pravedan prama drugim. Opominjem te, dajem ti časa, da se popraviš, ali na skoro ne budeš imao niti časka; umrieti ćeš; i onda ne ću ti gledati kroz prste kao milostivan otac, nego biti ću ti strahovitim sudcem.“ — Danice, ti plačeš?

Danica: Dà, gospodjo Dobrila. Bog je meni sve to govorio, a ja nikada ne marih za to. Uvjeravam vas, kadagod počinih veliku pogriešku, onaj hip ili isti dan bila sam zle volje: Bog me je kaznio.

Dobrila: To je znak, da te Bog veoma miluje. Ne budi tako tvrda srdca; Bog ti je bio dobar; ali neostaviš li se grieha, biti će na drugom svietu strahovit sudac. Ljubica me ovaj čas zapitala: kada se Bog na koga srdi, unesreći ga; a da li čovjek to može doznati prije nesreće? Rekoh ti, Bog kazni zle i opake ljude da se poprave, ali šilja nesreću i na dobre, da ih kazni radi malih pogriešaka i da se poprave; kadkada kazni dobre da kuša njihove krieposti, pak da im dade priliku da postanu još boljimi. Ima li čovjek sve što si zaželi, lahko zaboravi na Boga; ali kada ga nesreća snadje, kako ti rekoh, i kad uvidi, da nam ljudi ne mogu pomoći, onda zovemo Boga u pomoć. Sjećam se, za moje mladosti bio mi je učiteljem krasopisa zao čovjek. On se neprestance svadjao sa mnom, akoprem sam se veoma trudila da liepo pišem. Taj krasopisac bijaše šiba, kojom se Bog poslužio da kazni moje pogrieške. Kad se nepristojno vladah, rekoh sama u sebi: „gospodin Juraj, (tako je bilo ime učitelju), na skoro će me izgrditi. Poslije vike i kara vruće sam molila Boga, da ublaži ćud toga strahovitoga čovjeka. Kadkad je Bog uslišao moju

molitvu, ali prečesto bila sam kažnjena. Pisah sve naopako i onda me učitelj tužio majci; moradoh ostati kod kuće, kada bi moje sestre išle šetati.“

Ljubica: Gospodjo Dobrila, što radiste sama kod kuće?

Dobrila: Često plakah kao ludjak, moja draga; ali kadkada žrtvovah Bogu uvredu, jerbo sam znala, ako i nijesam bila kriva i ako sam i liepo pisala, ipak zaslužih kaznu radi drugih nepristojnosti, za koje majka nije znala; a da bude znala, bila bi me kaznila. — „Danice, ti još nijesi govorila biblijske pripoviedke; ali već je kasno, pustimo to za drugikrat.

Sedma zabava i pouka.

Dobrila: Onomadne obrekoh Danici, da ćemo danas nastaviti poviest. Danice, pripoviedaj!

Danica: Jednom življaše kralj imenom Balak. Israelci bjehu prispjeli na granicu Moabsku blizu rieke Jordana. Balak, kralj Moabski, vidjevši to, uplaši se. Medju Moabićani živio je čovjek imenom Balaam, koji se je na pogansku bavio proricanjem, ali je ipak priznavao pravoga Boga. Balak pošalje glasove Balaamu: „silan je narod došao iz Misira, i utaborio se naproti meni. Dodji de, i prokuni ga!“ Ali Bog se noćju javi Balaamu, rekav mu: „idi, ali ne čini drugo, van što ti ja reknem!“ I u jutro ustane Balaam, osamari magaricu svoju, i podje s poslanici Moabskimi. I stane angjeo Gospodnji na put, da mu ne da; a kada vidi magarica angjela na putu, svrne s puta i podje preko polja. A Balaam ju stane biti, da ju vrati na stazu. Angjeo Gospodnji stane po tom na stazu medju vinogradi, a bijaše zid odovud i odonud; magarica videći angjela, pribije se uza zid, i pritisne nogu Balaamu o zid; a on ju stane opet biti. Zatim angjeo odi-

dje dalje i stane u tjesnacu, gdje nije bilo mjesta, da se svrne ni na desno ni na lievo; i magarica videći angjela, padne pod Balaamom, a Balaam se vrlo razljuti, i stane biti magaricu štapom. Tada Bog otvori usta magarići, te ona reče Balaamu: „šta sam ti učinila, te me biješ već treći put?“ I otvore se oči Balaamu, koji ugleda angjela Gospodnjega, gdje stoji na putu s golim mačem u ruci. Balaam savije glavu i pokloni se licem, a angjeo Gospodnji reče mu, neka ide, ali samo ono neka govori, što mu on kaže. Kada dodje Balaam ka kralju Balaku, ovaj ga odvede na vrh gore, s koje se vidjeti mogaše krajnji diel tabora Israelskoga, neka odande prokune Israelce; ali Balaam reče: „kako bih kleo onoga, koga ne kune Bog? Kako bih zlo želio, komu Bog ne želi zla? Da ih blagoslovim, naloženo mi je, te im ne mogu uzkratiti blagoslova.“ Po tom blagoslovi sinove Israelove po više puta i proreče: „vidim ga, ali ne sada. Gledam ga, ali ne blizu. Izaći će zviezda iz Jakova, i ustati će palica iz Israela, i razbiti će knezove Moabske i razoriti sve sinove Setove.“ Na te rieči poviče Balak zlovoljno na njega: „dozvah te, da prokuneš neprijatelje moje, a ti ih blagoslovi. Idi, od kuda si došao! Da si prokleo neprijatelje, bio bih te obasuo bogatstvom i častmi!“ Balaam bijaše zloban čovjek, reče kralju: „ako možeš sklonuti Israelce, da počine velik grieh, Bog će ih sigurno prokleti. Izaberi najljepše djevojke Moabićanke i Medijanke, pošalji ih Israelcem, kojim će omiljeti, pak će ih uzeti za žene. Time će sagriešiti, jerbo je Israelcem Bog zabranio uzimati strane djevojke za žene.“ Balak posluhne zao savjet. Israelci zaborave zapovied Božju, uzmu Moabićanke za žene i one ih nagovore, te se stanu klanjati njihovim bogovom i božicam i obožavati ih. Bog se razsrdi i zapovjedi Mojsiji, da dade objesiti najstarije u obitelji i Bog sam kazni krivce. Propadu dvadeset i četiri tisuće ljudi.

Uza svu kaznu nadje se medju Israelci tako bezbožan čovjek, da je odveo u svoj šator jednu Madijanku za ženu. Eleasar bijaše veliki svećenik. Njegovu sinu ime je Pinehas. — Pinehas se razljuti i ubije Madijanku i onoga Israelca u šatoru, jerbo prekršiše zapovied Božju. Ali i Madijanci budu kažnjeni, što su Israelce na grieh naveli. Israelci po zapoviesti Gospodnjoj udare na njih, njih pobiju, blago njihovo zapliene i mjesta popale ognjem. U tom boju pogibe i Balaam.

Sofija: To bijaše ipak strahovito, jerbo iztriebiše toliko ljudi sa zemlje. Možda svi ne privoliše na opaka djela.

Dobrila: Što Bog zapovieda, uviek je pravedno. On nije dao iztriebiti samo taj narod, nego i druge narode, koji stanovahu u svetoj zemlji, jerbo bijahu veoma bezbožni, ne okoristiše se

vremenom, što im ga dao Bog da se poprave Bog rabi sve načine da kazni one, koji se ne će da poprave i obrate. Za vrieme Noa kaznio je ljude potopom, za Abrahama vatrom, koju pustio s neba, da kazni Sodomu i Gomoru, a sada ovo vrieme, o kojem govorismo, posluži se mačem Israelaca. Drugda opet poslao kugu, glad ili kaznio ljude poplavami, potresom, jerbo je Bog svemoguć. Kada Bog kani kazniti griešnike, onda ga slušaju svi stvorovi njegovi, svi življi njegovi. Ako se griešnici neće popraviti, pravedni sudac kazni ih. — Katice, pripoviedaj sada svoju.

Marija: Gospodjo Dobrila, molim vas, protumačite nam prije: što su življi?

Dobrila: Četiri su življa, bez kojih čovjek ne može živjeti, i to: zemlja, voda, zrak i vatra. To je prastaro već znanje.

Marija: Da živimo u takovu mjestu, gdje nije hladno, mogli bismo biti bez vatre, jer bismo se hranili samo mliekom i voćem.

Dobrila: Počelo vatre nije samo ono, čim se služimo da se ugrijemo, već je upravo sunce. Životinji treba topline da uzmogne živjeti, bilju treba topline da uzmogne kliti i zorjeti, živjeti. Bez sunčane topline ljudi ne bi mogli živjeti. Sunce nam topli zemlju toliko, koliko je od potrebe, da se uzdržaje i razvija ustrojni život. Sunce je dakle najvažniji izvor toplini po našu zemlju.

Katica: Ja sam bezazlena i benasta. Nikada ne mislih, da je sunce vatra, akoprem osjećam toplinu. Molim vas liepo, recite nam: zašto je sunce ljeti toplije, nego li zimi? Zar smo ljeti bliže suncu?

Dobrila: Baš protivno, moja draga. Ljeti smo mnogo dalje od sunca, nego li zimi. Sunce svietli ljeti nad našom glavom, a zimi sunčan traci padaju sa strane. Naučit ću te dvie rieči, da ti to protumačim; navesti ću ti primjer, da me razumiješ. Drži ruku upravo nad sviećom, al ne drži je preblizo, jerbo bi se mogla opeći. Sada ti velim: tvoja je ruka okomice nad sviećom, to jest tvoja ruka stoji nad sviećom pravcem po žici. Zar nijesi opazila, da si morala maknuti ruku i držati ju više nad sviećom. — Primakni sada ruku sa strane k svieći. Ja velim: tvoja ruka stoji kosimice, to jest postrance prama svieći Opazila si, da si mogla držati ruku sa strane svieće bliže nego li nad sviećom. Vrućina, koja sa strane dolazi na ruku, slabija je nego li ona, koja upravo pada na ruku. To je uzrok zimi i ljetu. Jutrom i večerom udaraju sunčani traci koso na zemlju, gdjeno usuprot u podne udaraju okomice, pa s toga je jutrom i večerom u svako doba godine hladnije, u podne pako toplije. Zima je tim hladnija, ljeto pako tim toplije u pojedinih pokrajinah zemaljskih, čim ovisnije ili kosije udaraju sunčani traci na zemlju. Sada znamo tako-

djer: odkuda toli silna žega okolo polovnika, a toli ljuta zima u krajevih zemlje okolo stožerâ.

Sofija: Molim vas, zašto trava, cvieće i druge stvari tako naglo ohladnu, kada sunce zapadne?

Dobrila: Kada stojimo naprama ognjištu, gdje je živa žeravka, ćutimo, da nas odtuda pobija vrućina. Vrućina je ova tolika, da moramo odići, ako smo odviše blizu. Nu valja ti znati, da mi ovu vrućinu samo na toliko ćutimo, na koliko je ognjište vrućije od našega tiela. Jer kada bi to mogio biti, da bi naše tielo vrućije bilo od same žeravke, to ne bi više sa žeravke na nas, već usuprot iz nas na ognjište toplota prolazila, pa tako ne samo da nas vruće ognjište ne bi grijalo, već bi ono od nas vrućinu dobivalo. Uzmimo na primjer razgrijanu opeku, pak joj primaknimo ruku, te će se ruka ugrijati; a metnimo zatim komad leda onamo, gdje je prije cigla bila, pa će mahom biti drugačije; ruka će poćutiti zimu, i što još čudnije, led će se topiti. Buduć da se led brez topline ne može topiti, to je jasno, da je ruka toplija od leda, pa da je toplina iz ruke prošla u led. S toga se možemo osvjedočiti, da toplina prelazi iz jedne stvari u drugu, ako se je i ne tiče, dapače i u udaljenu stvar; da ona stvar, koja više ima, daje onoj, koja manje ima, pa da opet od nje uzima dotle, dok se toplina razdieli jednako.

Sada treba da znamo, da je u zračnih visinah veća zima nego blizu zemlje, ili baš na samoj zemlji. Tà to znamo, da na visokih gorah ne kopni led ciele godine. To su živo poćutili oni ljudi, koji su se u balonih digli po zraku više nego što su vrhunci najviših gora. Ako je k tomu liep i vruć dan, to sunce padajuće na zemlju ogrieva tim jače sve, što se na njoj nalazi. Sve dakle, što je blizu zemlje, ili baš na zemlji, toplije je nego ono, što je u visinah. Pa budući da jedno od drugoga nije ničim pregradjeno, to dakle toplina iz toplijih stvari na zemlji prolazi gore. Dok sunce sjaje, dotle ne ohladnu stvari na zemlji; jer ako i prolazi toplina iz stvari, to ih opet sunce iz nova razgrije. Nu kada sunce već zapadne, to ih više ne može ogrijati i razgrijati, pa što im topline ne stane, to već ne mogu na novo zadobiti, te moraju hladnije postati.

Danica: Kamo sreće, da je uviek ljeto. Dani su ljeti duži, ugodniji i čovjek se veselo šeće. Čemu nam zima, kada nam zemlja ne rodi ničim u to doba?

Dobrila: Da nije zime, ne bi ljeti takodjer ništa raslo. Bog je tako uredio sviet, da ništa nije suvišno i da se red Božji poremeti, propao bi sviet. Zar nijesi nikada vidjela žita ili trave?

Danica: Dà, gospodjo Dobrila, vidjeh razna žita u selu.

Dobrila: Da čujemo, kako bilje raste. Biljka se razvija polagano iz sjemenke, po imenu iz jednoga diela sjemenke, koji se zove klica. Nu da se ta klica počne razvijati, to jest da sjeme počne klicati, tomu se hoće topline, vode i zraka. Bez njih ostaje klica kao mrtva, pak i puno godina; nego metni u čašu n. pr. malo ječma, polij ga ponešto vodom i stavi na toplo mjesto: za koji dan ćeš opaziti, da je iz jednoga kraja svake sjemenke proklicala biljka, a iz drugoga kraja pustilo je po koje vlakance, koje zovemo žilicami ili korenjem. Da se klica može razviti, treba joj nekih tvari; jer ništa ne postaje od ničesa. Sada se pita: gdje je klica nabrala one potrebite tvari, da se može tako pružiti? Znamo, da je i u ptičjem jajetu klica, iz koje se razvija ptić, pa dok se ono prokljuva, hrani se bjelancem i žumancem, što ga ima u jajetu. Isto tako prima u sebe, to jest hrani se klica od sjemenke onimi tvarmi, koje su u sjemenki.

Nu dok klica raste, pretvaraju se i te tvari svakojako. U ječmenoj sjemenki ima brašna, u kojem je većinom i škroba; za klijanja pako pretvara se taj škrob u jednu vrst tekline ili gume; a teklina opet prelazi u staničevinu t. j. u onu tvar, od koje se grade stanice, iz kojih je biljka sastavljena. Znamenito je, da se na povećoj vrućini škrob pretvara u slador, zato je i klijuće ječmeno sjemenje sladko, a zove se slad.

Svako životinjsko tielo i bilje sagradjeno je iz sitnih, al inače vrlo raznolikih mjehurčića, koji se zovu stanice; ima ih tako sitnih, da se prostim okom ne vide; ima ih okruglih, oblih, uglastih, dugoljastih itd. Kožica, koja obavija svaku stanicu, od osobite je tvari, koje drugdje ne ima, pak se zove staničevina. Gotovo čista staničevina je običan pamuk, a još čistija je papir, za koji se znade, da se obično pravi od platnena vlakna.

Bilje spada u živuće stvorove. Dieleć vrsti bilja samo na oko, reći ćemo, da ima: dublja, grmlja, travâ, žita, zelja, mahovica, gljiva i nametnicâ; ali prema tomu kako cvjetaju, kako se plode, i kako rode, pa u obće kako žive, ima na cieloj zemlji preko sto tisuća vrsti bilja. — Životinje se hrane poznatim načinom; one i udišu zrak. Bilje srče hranu korenom, a zrak siše lišćem Sisajuć hranu u se, razmiče se biljka iz nutra, to jest iz sebe u visinu, nizinu i širinu, to će reći: biljka raste, a kada doraste, plodom plodi; napokon dozrieva, pak usahne, obumre.

Prvi začetak bilinskoga života jest klicanje čim bilje klicati začne, već se i hrani. Bilje ne može jesti tvrde hrane kao što čovjek i živina, već mu treba tekuće hrane, jer samo takvu može u se primiti; bilo već da je ta hrana kapljevita kao voda, ili uzdušna. Prema naravi životovanja toga, ustrojena su i pojedina uda i to: korenje i

žilje, kano temelj života; vlasolike žilice, a po žilicah sićušne rupice kano sisala hranivoga soka iz zemlje; pod korom i po cieloj biljci jesu stanice i cievčice obložene drvenom ili travatom mrenom, kroz koje se sokovi od najniže žilice pa do najvišega vrhunca toče i šire; nadalje stablo, komu su razni nazivi, tako: deblo u dublja; stabljika u zelja; vlat u žita; šašljika u šaša; batvo u lukovica; struk u gliva i papradi; padrlica u mahovine; napokon ostale česti, kano grane, grančice, pupoljci, lišće, cvjet i plod, a povrh toga kora, što čuva biljku od studeni, sunčanoga žara i druge nepogode.

Motreći toliko raznolikost u naravi božjoj, pak ujedno i divni sklad, to nam se je i nehotice diviti nepresežnoj mudrosti Svevišnjega, koji je dao i najsićušnijoj travki istu onu savršenost, kojom je obdario najgolemije gorostase u dubravah. Još ćemo se većma diviti, ako pozornim okom pratimo biljku u njezinu razvitku, pak ako ne pustimo s pameti, da je ta biljka potekla i porasla iz bezćutnoga, na oko mrtvoga zrnašca, kojemu, dok klicati začelo nije, niti mu traga kakovu životu nebijaše. Sjemeno zrno, n. pr. pšenično, u zemlju bačeno, božjom rosicom natopljeno, a sunčanim žarom ogrijano, oživi, te začne klicati, pa niknuti, a nakon stanovitoga vremena uzbuji do vitke lâti, lât do zrnata klasa, punoga rumene pšenice. — Tko bi to poznao na zrnu želuda, da

će iz njega, posadjena u zemlju, iza kakovih 50 do 60 godina silni gorostas hrast pod nebo se uzdići, a u njegovoj sjeni plandovati jata mirnih ovaca, pak se i na stotine trudne čeljadi odmarati.

Bilje začinje život svoj klicanjem sjemena. Kada se sjeme u zemlju baci ili položi, napije se vlage i nabrekne mrena, ili kora okolo sjemene jezgre razpukne se, a zametak buduće biljke, nalik sićušnjemu crviću skučeno u jezgri ležeć, nadme se i stane pružati sisala svoja sve to dalje u jezgru, te se njom hrani, pa kada svu hranu u jezgri potroši, zametak taj sisala svoja napokon u zemlju spušta, iz koje napokon dalnju hranu izvlači. Dočim se vlasolika ova sisala sve dublje i širje u zemlju pružaju i u tanjušne žilice pretvaraju, diže se s protivne strane klica u vis, dok napokon s jednim ili dva perca zemlju proniknu. Ova su perca opet nova sisala, i kano što upijaju vlasolike žilice hranu iz zemlje, tako uvlače perca ova kroz svoje sićušne rupice drugu neku hranu iz zraka. Perca i lišće trava, dublja i ostaloga isto su ono biljci, što su čovjeku pluća u prsima; ona bo lišćem diše, upija iz zraka ugljik, baš ono što ljudi izdišu; a izgoni kiselik, što no ga ljudi opet u sebe uvlače. Kroz lišće srče bilje i vlagu iz zraka. Iz ovoga vidimo: lišće bilja ima veliku množinu maljušnih rupica, kojimi udiše biljka ugljevinu.

Ovako se hrani bilje kroz lišće. Ova je hranitba po bilje sasvim potrebita: zato biljka zakržljavi ili baš ugine, kada mu počupaš sve lišće.

Pomenute rupice uzimlju se kao za nozdrvice, na koje bilje diše, a koren za njegova usta. — Već smo kazali, da je biljka sagradjena od samih sitnih stanica; u njih je sielo životnoj radnji bilja. Stanice su kao maleni mjehurčići od tanahne kožice (opne); ponajviše su tako malene, da se prostim okom ne mogu razabrati; ali više krat možeš ih opet jasno vidjeti, n. pr. kada presiečeš trsku ili kukuruznu stabljiku. Jedna stanica drži se druge, al je svaka tankom kožicom sasvim obavita i to tako, da su stanice ležeće jedna do druge višekrat kao izpregradjena cjevčića ili kao saće od pčela. Stanice su sad okrugle, sad oble, sad dugoljaste, na četiri ili više uglova, a ima ih u svakom dielu biljke. Stanicà ima dakle i u sjemenu, pa kad ovo stane klijati, to će reći, da su se stanice od klice počele razmnažati, pak im je u sjemenki bilo pretiesno; klica je razpučila sjemenku, ter se pruža nad zemlju. Svaka mlada stanica puna je soka, akoprem je svakuda kožicom zatvorena. Kako dakle dopire hrana iz dolnjih stanica u gornje? Eto tako!

Kada staklenoj cievi svežeš dno kožom od mjehura i naliješ u ciev s l a n e v o d e, pak ju onda utakneš u čašu n e s l a n e v o d e, doskora ćeš opaziti, da se je i voda u čaši oslanila, a

napokon da je voda u cievi i u čaši jednako slana. Rekoh već, da je opnica, kojom je stanica obavita, vrlo tanka; kada dakle najkrajnja stanica korena dopre u zemlju u kakovu tekućinu, gušću od one što je u stanici, povuče ju ova potonja u sebe ali samo toliko, da se izjednači gustoća soka u stanici s vanjskom tekućinom.

Što sam kazala za najdolnju stanicu korena, valja i za one, koje su nad njom; svaka upija iz dolnje gušći sok, a izbija redji, dok se oba u obijuh stanica izjednače. Ovako uzlazi hrana s korena iz stanicah u stanicu sve do površine lišća, gdje jedan diel vode izhlapi, tako da prazna stanica opet odazdol sok u sebe vuče, drugi diel vode pako raztvara se na svoja počela, na kisik i vodik. Sada dakle znamo, kako dolaze u bilje tri počela, a ta su počela: uglik, vodik i kisik.

U prvoj dobi života, to jest dok još bilje klica i niče, svaka je biljka veoma ćutna, da joj škodi studen, prekomjerna vrućina, suša i premnoga vlaga, a najvećma to, ako joj nije zemlja dobro priredjena, to jest valjano smrvljena, što prieči, da ne mogu sisala i tanjušne žilice u zemlju uvirati, niti se klica gornjim svojim krajem uzdizati.

U drugoj i trećoj dobi, to jest kada biljka ponaraste i kada se razplodi, prieči razvitku takodjer svaka nepogoda vremena, pa i loše obradjena zemlja, ali najveća joj je tada šteta s po-

manjkanja hraniva, to jest, ako joj ga zemlja obiljno ne pruža, i to takova, kakova se hoće biljki prema vrsti njezinoj. Bilje je nepomično vezano na svoje mjesto, pa zato ne može poput životinja za hranom svojom ići, već ono traži hraniva samo onoliko, koliko ga tik žilja svoga nadje.

Odmah u početku rekoh: prije zime sijemo zrnašca u zemlju. U zemlji zrnašce klica i postane vlat. Da vlat odmah postane veoma velika, ne bi imala dosta sile. Zima i snieg drži vlat pod zemljom, da ne može podrieti u vis, mora imati časa da se hrani. Da poslije zime nastane odmah ljeto, klica bi se osušila, te ne bi imala kada da raste. Što je dobri Bog uradio? Metnuo je medju zimu i ljeto proljeće, koje niti je vruće, niti mrzlo. Vlát, u koje je zrnje, o proljeću narasti će veća. Na vrhu svake vlati naraste malo po malo mnogo malih zrnaca, a ta zrnca postaju sva veća i veća. Dodje velika vrućina, zrnje sve više napreduje i napokon dozrije. Promieni i boju; prije je bilo zeleno, a sada je žuto. U svakoga je zrnca kožica, smedja ili žuta. Tvrdo je doduše zrnce; ali pod kožicom tako je biela tvar kao snieg. Metnemo zrnje medju dva kamena; tamo se smrvi u prašinu i onaj bieli prah zove se brašno iz kogega pečemo kruh.

Sofija: Dosada se hranih kruhom i ne znajuć, odakle dolazi i ne mislih, kako je dobri Bog sve mudro uredio. Gospodjo Dobrila, to je zaista divno. Budućega proljeća razgledati ćemo u polju sva ta čudesa; tim ćemo se ugodno zabavljati, time prokuhati tu liepu pouku, time još bolje upoznati svemogućnost Boga.

Dobrila: Morati ćeš se i čuditi draga moja; dà, čuditi! Zar se ne čudiš mudrosti Božjoj? Bogi je uredio svegodišnje dobe tako, kako je potrebno da žito može dozreti. Zar se ne diviš njegovoj dobroti, koji je to sve učinio za ljude? Zar ne hvališ dobromu Bogu, kada vidiš mnoge ljude, koji rade u sunčanoj žegi? Ti ćeš pomisliti: oni ubogi radnici i poljodjelci veoma se trude da me hrane, bila bih veoma nepravedna, da ih prezirem i s njimi oholo postupam s toga, što su siromašni težaci.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, doznah od vas: mnogo ima stvari, kojimi se čovjek može zanimati na selu i koje ga mogu veseliti. Bilo bi m drago da su vas slušale i nekoje gospodje. One se tuže da se dugočase, kada su same; one bi se mnogomu naučile od seljaka, te bi imale dosta posla za mnogo tjedana.

Dobrila: Uvjeravam te, čovjek bi se mogao neprestano zabavljati, da hoće iztraživati sva djela Božja u naravi. Ti zievaš, Marija. Taj razgovor

bio je preozbiljan za tebe; ali da se razveseliš, pripoviedati ću vam priču o nekom gospodinu i njegovoj ženi.

Marija: Gospodjo Dobrila, meni ne bijaše dugočasno. Motriti ću pozorno žito, kad raste; ali ja se ipak veselim priči. Pripoviedajte nam dakle!

Vile sudice.

Jednom življahu neki gospodin i gospodja. Bijahu mnogo godina oženjeni. Oba bijahu bogata i milosrdna srdca. Pomagahu uboge ljude odielom, hranom i novcem, zato ih ljudi ljubljahu. I muž i žena sprovadjahu ugodan i sretan život, a još bi bili i sretniji i zadovoljniji, da su imali barem jednoga sina ili kćerku. Želja im se izpuni. Dobiju kćerku. U pokrajini bijaše mnogo vila. Roditelji oprediele dan, kada će diete krstiti. Vile iz ciele pokrajine dodju na krst, da usude djetetu koji darak. Jedna vila reče djetešcu: „postani liepa poput angjela.“ Druga vila doda: „pleši tako, da sve ljude uzhitiš.“ Treća reče: „ne budi nikada bolestna.“ Četvrta vila reči će na to: „budi dosjetljiva i oštroumna.“ Majka se radovaše tim darovom svoje kćerčice. Kćerki je ime Stanka. Vile usude kćerci, da bude liepa, zdrava, darovita itd.

Roditelji i vile sjednu za stol. Večeru spremahu dugo. Dok večeru dogotovljahu, roditelji se razgovaraju s vilami. Iznenada stupi nepoznato čeljade u sobu i reče otcu: „kraljica svih vila došla je u našu pokrajinu, pa će posjetiti i Stanku. Sve vile odmah ustanu, pa podju kraljici u susret. Bijaše prekasno. Vrata se otvore i kraljica svih vila unidje u sobu. Oštro pogleda vile i one se trešu od straha. Kraljica sjedne i reče: „moje sestre, zar vi tako upotrebljavate svoju silu, koje vam je nebo podielilo? Nijedna vâs nije se sjetila, da nadari Stanku trajnim darom, da bude dobra i plemenita srdca, te da ju rese sve krieposti. Izpraviti ću nesreću, kojom ste nadarile Stanku. Stanko, drago diete, darujem te darom: „do dvadesete godine budi niema. Da je na moju i da mi Bog hoće dati moć, ti ne bi nikada pregovorila nijedne rieči.“ Kraljica izčezne. Roditelji ostaše u najvećoj zdvojnosti, jerbo žalostnije stvari ne mogoše si pomisliti, što je niema kći.

Stanka rastijaše i danomice postajaše sve ljepša i ljepša. Njoj su već dvie godine. Iz kretanja lica opaze, da sve razumije što joj vele, i da bi veoma rado govorila. Bijaše tako pametna da ju je po kretanju svatko razumio i tim načinom priobćivala bi sve svojoj majci, što bi vidjela i čula. Svi ju s početka obožavahu osim otca. Otac reče ženi: „moja draga ženo, pripazi na

diete, da se ne priuči opakim i zlim običajem. Stanka je mala uhoda. Ne treba, da sve znamo, što se u gradu dogodja. Ljudi pred njom s toga sve govore, jerbo je diete i niemo, te ne može govoriti, a ona ipak tebi sve priobćuje, što vidi i čuje. Oduči ju od te pogrieške, jerbo ništa ne ima ružnijega, što je viestnica govora.«

Majka bijaše zvjedljiva. Ona obožavaše svoju kćerku. Reče svomu mužu: »ti mrziš diete, što je niemo. Ako mi diete koju priobći, ne mogu ga zato kazniti, da se ne žalosti.« Otac reče Stanki: »moje drago diete, ti me žalostiš; dobra vila, koja te obdarila darom, te si niema, bez dvojbe je previdjala, da ćeš biti viestnica govora. Ali koja korist, što ne možeš govoriti, kada kretanjem lica i ruku sve priobćuješ, što ćuješ i vidiš?« Znaš li što će se odatle poroditi? Sav će te sviet zamrziti. Bježati će pred tobom, kao pred kugom, jer ćeš više nesreće počiniti, nego bi je najveća bolest. Donašalac viesti počini mnogo zla i zavadi najbolje prijatelje. Ja bih volio, da si jošte i gluha i sliepa.«

Stanka ne bijaše opaka. Ona je samo s neopreznosti sve priobćivala, što bi vidjevala. Obreče otcu kretom lica i ruku, da će se popraviti. To bijaše njezina tvrda volja i odluka; ali za dva ili tri dana slušaše neku ženu, koja razljutiv se na svoju prijateljicu, govoraše o svojoj prijateljici koješta. Julčika je znala već tada pisati i napiše

sav razgovor, kako ga je slušala. Razgovor bio je tako dosjetljiv i duhovit, da mu se majka od radosti smijala. jer je u razgovoru bilo smiešnih i dosjetljivih. Majka je obožavala svoju kćerku. Stanka se kaže i taštom. Majčina pohvala uzpiri u njoj veselje tako, da je odsele bilježila na osami sve, što bi čula u družtvu ili što bi se dvoje pred njom razgovaralo. Što je otac slutio, to se žalibože izpunilo. Svi ljudi zamrze Stanku, te se sakrivahu pred njom. Kada bi stupila u sobu, svaki zašuti ili posve tiho s drugim govori, da ona ne čuje. Nitko ne htjede ići u njezinu družtvo. Na nesreću otac oboli i umre, kad joj je bilo dvanajst godina. Sada ne bijaše nikoga, koji bi joj pogrieške spočitavao. Štogodi bi gdje čula, sve bi priobćila. Skoro cieli dan hodaše sa slugami i služkinjami da sluša i vidi, šta govore i rade. Zato ju zamrziše kao smrt. Kad je bila u vrtu, pričini se, kao da spava, samo da čuje razgovor onih, koji se šetahu po vrtu; ali jerbo je bilo više ljudi, koji se razgovarahu sad ovdje sad ondje, nije si mogla pravo zapamtiti, što je svaki rekao; često je zamienila ljude te krivo zabilježila ne samo nje, već i početak ili svršetak, u drugom samo početak i tako si to zabilježi. Ne prodje ni jedan tjedan, bez svadje i nesloge u gradu. Stanka, Julčika bi znala zavadit dva oka u glavi, a kamo li ne bi susjede i gradjane. Ona se upozna sa svimi ljudi cieloga grada; hodaše

od kuće do kuće te prisluškivaše razgovore. Njezina majka imala je mnogo prijateljica, ali sve prijateljice zamrznu na majku radi Stanke, koja je zavadila sve prijateljice s majkom. Mnogi postradaše nedužno, jerbo ih osumnjičiše, da ogovaraju i prenose krive viesti iz kuće u kuću. Tko je bio kriv svemu tomu zlu? Stanka.

Ona sijaše razdor i neslogu sve do svoje dvadesete godine. Jedva je čekala onaj dan, kada će navršiti rečenu godinu, da može po volji govoriti. Žudjeni dan konačno prispije, al i kraljica svih vila dodje te reče Stanki: „Stanko, prije nego ti jezik razvežem, da možeš govoriti, znam, da ćeš zlorabiti jezik; kako rekoh, prije nego ćeš progovoriti, pokazati ću ti sva zla, što si ih počinila donašajuć viesti.“ Istodobce pruži joj ogledalo i Stanka opazi u zrcalu čovjeka s troje djece, koja sa svojim otcem prosjače milostinju, da ne umru od gladi. Stankica sada prvi krat u svom životu progovori ovako: „Ne poznam niti toga otca niti njegove dječice; što mu učinih?“ — „Taj čovjek bijaše bogat trgovac“, odgovori kraljica vilâ. „U njegovu skladištu bilo je mnogo robe ali uzmanjkalo mu novaca. Trgovac dodje k tomu otcu, da mu uzajmi novaca, da izplati jednu mjenicu. Ti si prisluškivala pred vratima na ključanicu, te poslije pripoviedala svim, kojim je trgovac dugovao novaca. Svi vjerovnici dodjoše i zahtievaše, da im plati dug. Svaki htjede imati svoje

novce. Mnogi prijave ga sudu. Tako je trgovac osiromašio, i sada već devet godina prosjaći sa svojom dječicom.“ — „Ah moj Bože“, reče Stanka, „ja ću zdvojiti, jerbo učinih veliko zla: ali ja sam bogata, pa ću zlo popraviti i ubogomu trgovcu povratiti njegov imetak, budući ga svojom nesmotrenošću unesrećih.“

Stanka opazi zatim krasnu ženu, a na prozorih bijahu željezne rešetke. Gospodja ležaše na slami, a uz nju bio je vrč s vodom i komadić hljeba. Crni vlasi visijahu joj po ramenih, a iz očiju curkom kapahu debele suze. — „Ah moj Bože, poznam tu gospoju,“ reče Stanka. „Njezin suprug odvede ju prije dvie godine u Francezku i odanle je pisao, da mu je žena umrla. Je li moguće, da sam ja uzrok njezinoj strahovitoj nesreći?“ — „Dà, Stanko,“ odgovori vila. „Ali jošte je groznije, jerbo si ti uzrokom, da je suprug ove žene ubio nedužnoga čovjeka. Sjećaš li se jošte: jedne večeri, ti si sjedjela u vrtu na klupi i pričinila se, da spavaš, da slušaš, o čem se razgovarati ova nesretna žena s onim čovjekom, što ga je ubio muž pomenute žene. Tebi se pričinilo, da se žena iznevjerila svomu mužu, pa da će s njim pobjeći. Ti si to kazivala svim ljudem u gradu. I suprug ove žene doznao je, što si pripoviedala. On se razljuti, ubije nedužnoga čovjeka i pobježe sa svojom ženom u Francezku. U Francezkoj javi, da mu je žena umrla, a to učini s toga, da ju tim

*

duže muči. Gospodja bijaše nedužna. O čem se razgovaše u vrtu? Gospodin pripoviedao gospoji u vrtu, da mu se svikla njezina nećakinja, pa da će ju uzeti za ženu. Ali jerbo je govorio tiho, to si ti čula samo polovicu razgovora, pa si ga krivo napisala i time prouzročila veliku nesreću." — „Ah", reče Stanka: „ja sam nesretno diete; nijesam vriedna, da me sunce grije." — „Pričekaj jošte svojom osudom, dok čuješ sve svoje zločine", reče vila. — „Vidi onoga čovjeka u verigah okovana u tamnici. On se nedužno razgovara s prijateljem, a tiprisluskivaše. Jerbo nisi svega čula, mislila si, da se je on urotio s neprijatelji proti kralju. Mlad, neoprezan i ujedno opak čovjek i brbljava ženska, kao što si ti, koja bijaše neprijateljica nedužnu čovjeku, pridoda mnogo toga i ocrni ga ljudem, a ovi opet kralju. Baciše ga u tamnicu, ali kada se oslobodi tamnice, jao si ga tebi, jerbo će te izbiti na smrt, kao najprostiju ženu." Vila zatim pokaže Stanki mnogo služkinja i sluga bez službe bez kruha i ruha; pokaza joj muževe, koji se razpitaše sa svojimi ženami; pokaže joj mlade žene, koje ostaviše svoje muževe; pokaže joj djecu, koju su roditelji lišili baštine, a sve to je prouzročila brbljava Stanka. Ona je neutješljiva. Stanka obreče, da će se popraviti.

„Ti si već prestara, o popravku ne ima govora", reče vila. Grieha i opačina, koje si dvadeset godina danomice gojila, ne možeš se tako

lahko osloboditi. Proti zlu znam samo jedan način i to: da postaneš i ostaneš deset godina sliepa, gluha i niema, i da to vrieme razmišljaš o nesreći, koju si ljudem načinila." — Stanka nije imala srdca, da se toj strahovitoj pokori podvrže. Ona obeća, da će sve moguće učiniti, da bude šutljiva i oprezna, ali kraljica vila okrene joj leđja i ne htjede je slušati, jerbo je znala, da je bila u Stanke ozbiljna i tvrda volja, da se popravi, bila bi pristala na vilin savjet i podvrgla se nesreći deset godina. U svietu ima mnogo takovih ljudi, koji vele: „vrlo mi je žao, što sam tako brbljav, srdit, lažljiv; želim iz svega srdca, da se popravim. — Ali takovi ljudi lažu i nadalje; nu da im rečemo, morate pokoru činiti, da se oslobodite srditosti i da im rečemo, da ima lieka i proti ostalim strastim, oni bi rekli: „to je pretežko", to jest, oni bi rado vidjeli, da Bog učini čudo, da ih odmah popravi, a oni da niti najmanje ne trpe za svoje griehe. Tako mišljaše i Stanka, ali ovako se ne popravlja. Prem bijaše liepa, duhovita i darovita: sve ju preziralo. To ju razžalosti, zato odluči poći u drugu zemlju. Razproda sve svoje imanje te odputuje sa svojom bedastom majkom. Dodju u velik grad i nastane se u njem. Tuj obožavahu Stanku. Više odlične gospode zaprosi Stanku, da se za njih uda. Ona odabere jednoga, koji joj se veoma svikao. Godinu dana življaše s njim veoma sretno, jerbo

grad bijaše veoma velik i ljudi ne doznaše njezinih viesti i brbljanja odmah i to tim manje, jerbo pohadjaše mnoge, koji se nisu ni poznavali. Jednom poslije večere njezin muž zametne razgovor o više ljudih i reče, da neki gospodin nije pošten čovjek, jerbo su mu mnoge njegove zle ludorije i ogovori poznati. Dva dana poslije toga Stanka dodje na velik krabuljni ples. Neki gospodin zaprosi Stanku, da s njim pleše. Ona pristane. Gospodin poslije plesa sjedne uz nju. Stanka je ugodno pripoviedala, pak mu omili njezino družtvo tim više, budući joj bjehu poznate sve mrzke i smutljive pripoviedke cieloga grada, koje mu ona pripoviedala dosjetljivo. Rekosmo, da se je Stankin muž zlo izrazio o nekom gospodinu, u koga je bila veoma ljubezna gospodja. Dodje jedan plesač i zaprosi tu ljubeznu gospodju, da s njim pleše. Stanka se razgovaraše i nadalje s gospodinom, odjevenim u domino. Ona mu reče: „ova je gospodja, što sada pleše, veoma ljubezna; šteta, što se udala za muža, koji nije baš na najboljem glasu.“ „Poznajete li vi toga gospodina, o kojem to velite?“ zapita ju krabulja. — „Ne poznam“, odgovori Stanka, „ali moj muž pozna ga veoma dobro, jerbo mi je pripoviedao mnoge ludorije o njem.“ — Stanka pripoviedaše o njem dalje, što je čula; dakako da je po običaju mnogo sama dodala, samo da se pokaže dosjetljivom. Krabulja slušaše pozorno, a Stanka bila je veoma

vesela, misleć, da ju krabulja obožava. Kad je sve izpripoviedila, krabulja, u domino odjevena, ustane i ode naglo. Tako iza četvrt sata jave Stanki, da je njezin muž na umoru, jerbo ga jedan gospodin pozvao u dvoboj, budući mu je dirnuo u poštenje. Stanka odtrči plačuć i nadje si muža, kako se sa smrću bori. — „Idi mi s očiju, nesretni stvore“, reče joj. „Tvoj opaki, gadni i prokleti jezik uzrok je mojoj smrti“ To izusti i dušicu pusti. Stanka strastveno ljubljaše svoga muža. Bjesno se baci u njegov mač i probode si srdce. Njezina majka, koja je gledala taj strahoviti prizor, tako se prepala, da je odmah oboljela. Proklinjaše, što je popuštala svojoj kćeri i što nije izpravljala njezinih mana. Da ju bude opominjala, i kadkada kaznila, nikada ne upropasti sebe, muža i mnoge druge. Od tuge i mati umre za nekoliko ura.

Sofija: Moramo priznati: Stanka bijaše opaka.

Dobrila: Nipošto, moja draga; ona bijaše nesmotrena i tašta djevojka, htjela pokazivati svoju dosjetljivost. Ona mogaše biti dobra kći, da joj bude majka odmah pokazala šibu, čim je počela ogovarati ljude, pak još i nevine.

Sofija: Moj Bože, gospodjo Dobrila, vi ste me uplašila. I ja sam tašta kao Stanka, i ja hoću svakom prilikom pokazati, da sam domišljata;

ali, sad uvidjam, da sam veoma nesretna. Da toliku nesreću prouzročim kao što ju Stanka, zlo i naopako.

Dobrila: Moja draga, proti tomu ima dobra lieka: Budi gluha, sliepa i niema.

Sofija: Ali to je užasno, gospodjo Dobrila.

Dobrila: Niti je tako grozno niti užasno, kako ti misliš. Kad u družtvu čuješ, gdje ljudi zla govore o bližnjem, budi gluha, to jest ne slušaj, što govore. Ako nije inače, već moraš slušati: kad odeš iz družtva, budi niema to jest ne pripoviedaj nikomu, što si čula. Zatvori oči i uši, kad ogovaraju i kleveću bližnjega. Radje bih živjela u šumi medju razbojnici, nego li medju opadnicom i takovimi ljudmi, koji raznašaju krive i zle glase. Razbojnika se mogu čuvati, ali kako se mogu čuvati takova, koga držim svojim neprijateljem, komu nikada ne učinih zla i koji nas može svaki čas svojom brbljavosti unesrećiti. Priznajem, da se koja vâs usudi raznositi naš govor, odagnala bih ju prezirno i sramotno iz družtva. Tko želi mirno živjeti, neka gleda, sluša i muči. A naš čovjek liepo kaže: „što manje znam za tudje posle, manje me glava boli.“ — Malo govori, puno slušaj, nikada se nećeš prevariti. Pak onda, svaki ima dovolje što mesti u svojoj i pred svojom kućom. Riedko se pokajah, što sam malo govorila, a često sam žalila, što sam puno

govorila. — Mnogo zna neznalica šutalica. Usta zatvorena, a oko otvoreno nikoga ne prekovratiše. — Prvo nego ćeš govoriti, misli što imaš reći. — Ništa negovori ob onom, o kom ne možeš šta dobra. Da si radje trubljom krieposti, nego zviždalicom mahnâ.“

Osma zabava i pouka.

Dobrila: Nauk primljen na majčinu koljenu, besjeda iz otčevih ustiju ujedno sa sladkimi uspomenami rodnoga ognjišta nikada se ne brišu iz pameti. Poštujmo otca i mater, zapovied je božja. Kadagod nas što dobra zateklo, neka nam je ponosom, pokloniti se onim, bez kojih bili bismo i tielom i duhom krzljavci. Jeste li obogatile ili se na kakovo dostojanstvo popele, nastojte da častno uzdržite imena svojih roditelja. Tko se svojih roditelja i svoga roda stidi, sramoti sama sebe; jer se očituje nezahvalnikom, oholčinom, nedostojnim kakva dobra ili bud kakove sreće. Epaminonda, slavni vojskovodja Tebanski, ostade u jednom ratu slavodobitnikom, i tom junačkom bitkom izvojeva slobodu domovini svojoj. Kada mu je sve uzhićenim srdcem čestitalo, reče uzvišenom poniznošću: najveće mi je zadovoljstvo u tom, kada pomislim, kolika će radost obuzeti moga otca i moju majku s mojih čina.

Vriedni neki svećenik, imenom Antun Genovesi, Napolitanac, napisa mnogo knjiga o zdravu mišljenju i bistru izrazivanju. Kad jednom učio u školi, stvori se medju slušatelji i njegov otac.

Čim je to opazio, diže se na noge, skide kapu, te gologlavce tumačio dotle, dok ga starac otac slušao!

Vinko Bellini, čovjek toli slavan i glasovit u glasbi, kad jednom prispio u Kataniju, svoju otačbinu, te kada ga njegovi sugradjani bezkrajnim pljeskom izazivali u kazalištu, on se prikaza, držeć se za ruku sa svojim otcem, koji, možete pomisliti, koliko se radovao tomu.

U istoj Kataniji, u starodavno vrieme, življahu braća imenom Enapio i Eufemio, kad Etna izriga strašnu lavu. Videći oni, kako ta lava zameće njihovu kuću, ni ne pomisliše, da spase zlato i druge dragocienosti, već jedan uprti na pleća otca, drugi mater, koji prestari, ne mogoše s mjesta . . . I tako s dragim bremenom izidjoše iz grada. Ali upravo s toga, jer im teret priečio, ne mogoše toli hitro pobjegnuti, te ih zahvati žestoki plamen. Stari roditelji vikaše sinovom: „Spustite nas; ostavite nas udesu našemu, vi se spasite!“ Al oni toga ne učiniše. Bog im se smilova, ter sretno smrti izbjegoše. Kao čudom lava se razmetnu, i oni sredinom slobodno progaziše i spasiše sebe i svoje drage roditelje. U Kataniji podignuše spomenik ovoj dobroj i pobožnoj braći.

Molite Boga, da vam podrži roditelje; a medjuto, dok se sjećate, kako ćete ih jednom izgubiti, podvostručite svoju brigu za njih, ljubite ih, štujte ih, pomažite im te ih podnašajte. Pomažuć

im, drugo ne činite, nego se djelomice oduživate onomu, što oni za vas učiniše. Imaju li manâ? A tko ih ne ima? A nisu li oni vaše mane podnašali? — Tko zapusti u nevolji otca i mater, tko je tvrda srdca na muke i siromaštvo njihovo, u istinu vam govorim, da je ime njegovo upisano u knjizi vjekovitoga oštroga sudca, zajedno s onim otcoubojica! . . . Koga roditelji ne blagoslove, neka se ne uzda u blagoslov neba, ni u pomoć zemaljsku.“

Katice, pripoviedaj biblijsku poviest.

Pripoviedka iz biblijske poviesti.

Katica: Bog reče Mojsiji: „položi na Josuu ruku svoju pred svim narodom, da se odsada njemu pokorava.“ Mojsija to učini i reče narodu još ovo: „evo, meni je ovdje umrieti, te neću ići preko rieke Jordana. Ali vi ćete preći i osvojiti liepu onu zemlju. Ljubite Boga svim srdcem, svom dušom i svom snagom svojom! Sačuvajte sve rieči njegove u srdcu svom; razmatrajte ih s djecom svojom, bili kod kuće ili na putu. Izpunite li zapoviedi Gospodnje, biti će vam blagoslovljene kuće i zemlje vaše, plodovi zemlje i stoka vaša; biti ćete i vi sami blagoslovljeni gdjegod već bili

i kudagod hodili!“ Mojsija pred svimi Israelci reče Josui: „budi hrabar! Jer ćeš ti uvesti narod u obećanu zemlju.“ Tada blagoslovi sva plemena Israelska i uzapne se na goru visoku Nebo, zvanu. S gore mu pokaza Bog zemlju Ibánaan i reče: „eto zemlje, što sam ju obećao Abrahamu, Izaku i Jakovu. Vidio si ju očima, ali u nju nećeš unići.“ Prekrasan pogled uzhiti Mojsiju. On zahvali Bogu za sreću, koju je namienio narodu svomu, i onda usne mirno, blaženo. Sav narod trideset dana plakaše za njim, i toliko se dana crnio za njim.

Marija: Taj veliki zakonodavalac ipak je u svom životu prepatio mnogu tugu i nevolju.

Dobrila: Tuge i nevolje minuše, i on je već odavna blažen. Življaše sto dvadeset godina. Prispodobiš li ove godine s onimi, koje od onda minuše, to su bile Mojsijeve muke prema vremenu, odkad je blažen, veoma kratke, a Mojsija biti će uviek blažen. Ti ne bi htjela biti onodobce na njegovu mjestu, jer je toli trpio; zar ne, sada bi htjela biti blažena na njegovu mjestu?

Ljubica: Dà, gospodjo Dobrila, razmišljam kadkada o tom, i velim sama u sebi: život je u obće veoma kratak; neću dugo podnašati tuga i nevolja, i poslije smrti, koja će skoro slieditи, postati ću blaženom, ako budem kriepostno živila. —

Danica: Ali, moja dragâ, veliš, da ćeš skoro umrieti, a tebi je istom trinajst godina. Zar imaš sušicu?

Dobrila: Ne, moja draga, Ljubica je veoma zdrava, ali da jošte živi sto godina, imala bi uzrok reći, da će na skoro umrieti. Tebi ima sada sedam godina. Sedam je godina minulo kao sedam dana. Vrieme leti i tvoj ostali život brzo će odletjeti; ali nije sjegurno, da ćemo jošte dugo živjeti; svaki dan može nam biti zadnji u životu.

Sofija: Da često o tom razmišljam, gospodjo Dobrila, bila bih uviek turobna; moram priznati, ja se veoma bojim smrti.

Dobrila: Valjda se s toga bojiš, jerbo se ne trudiš da se popraviš.

Sofija: To baš ne, gospodjo Dobrila; ali meni se mili život. Dosele se malo naužih i veselih. Kadkada se samo zabavljah u družtvu, jerbo sam premlada. Rada bih se prije nego umrem upoznati sa svietom i njegovimi radostmi.

Dobrila: Tik uze velik je vrt, a u vrtu krasno šetalište. Što bi ti rekla, da je sin nekoga kralja u zatvoru. Kralj ga pusti na slobodu, ali on se neda iz zatvora samo s toga, jerbo se nije prošetao krasnim vrtom uz zatvor?

Sofija: Rekla bih, da je lud, jerbo u kraljevini njegova otca ima mnogo ljepših vrtova, nego li je onaj tik zatvora.

Dobrila: Pa ipak ti radiš isto tako, moja draga, kada veliš, da nebi rada jošte umrieti, jerbo bi rada prije pohadjati mnoga družtva. Ovdje mi pada na um pripoviedka, koju čitah u jednom duhovitom romanu. Kraljević, imenom Josafat, podje u lov i zabludi. Iznenada začuje najugodniji glas na svietu. Netko pjevaše prekrasno u pustinji. Josafat se veoma čudio tomu prekrasnomu pjevanju. On podje pustinjom da vidi toga pjevača. Pjevač bio je sasvim gubav, a tielo mu već na pola sagnjilo. Josafat se sada još više čudio, opaziv gubavca. „Moj Bože", reče mu kraljević, — „kako možeš pjevati u tako žalostnu položaju?" — „Imam uzrok, što se veselim", reče bolestnik. „Meni je četrdeset godina, što živim na ovom svietu, to jest moja duša bila je četrdeset godina zatvorena u blatnom tielu. To je uza ili zatvor duše. Zidovi toga zatvora razpadaju se na komadiće; moja će se duša skoro osloboditi, jerbo će se tielo razpasti. Duša će odletjeti k Bogu i uživati neograničeno blaženstvo. Tomu se tako veselim, da se ne mogu suzdržati, već pjevam s prevelike radosti Bogu u slavu, jerbo se radujem svojoj izbavi.

Danica: Ne marim mnogo za život, gospodjo Dobrila; ali ipak se bojim smrti, jerbo sam bila veoma zla.

Dobrila: Počela si se popravljati, moja draga, pa si danomice bolja. To te mora umiriti.

Bog je tako dobar, da drugo i ne zahtieva. Smrt je strahovita samo onim, koji tako žive, kao da će njihova duša zajedno s tielom umrieti. Takovi ljudi misle samo na zabave i veselje; o Bogu misle, kao da ga ne ima. Kada takovi ljudi obole, počne pakao za njih. Poznah ženu, koja je tako živila. Kad joj liečnici rekoše, da ju bole jetra, stane strahovito vikati i zapita ih benasto: bi li joj mogli načiniti druga jetra? Ta žena bila je prava neznalica. Nudila je liečnikom sav svoj imetak. Kad joj liečnici rekoše, da neima lieka za njezinu bolest, bila je kao biesna. Nastavimo sada biblijsku poviest. Danice, pripoviedaj.

Pripoviedka iz poviesti.

Danica: Zove se žena imenom Rahaba. Josua pošalje dvie uhode u grad Jerihon, što je bio dva sata Jordanu na zapad. Oni podju i dodju u kuću ženi Rahabi, i počinu ondje. Ali to bi javljeno kralju Jerihonskomu, te zapovjedi Rahabi, da preda uhode. A ona ih je sakrila na krovu pod lan netrven, i rekla im: „znam, da vam je Gospodin dao ovu zemlju, jer nas spopade strah od vas, i prepali su se od vas svi stanovnici ove zemlje. Zakunite mi se Bogom, da ćete učiniti milost domu otca mojega, kao što ja vama učinih

milost, i dajte mi znak istinit.“ Oni joj se zakunu, ako bude na prozoru kuće njezine crveno uže, kada dodju u zemlju, da ne će nijedan od roda njezina poginuti, koji bude s njom u kući. Tada ih spusti kroz prozor na konopcu, jer je kuća njezina bila na zidu gradskom. I ona se dva čovjeka vratiše k Josui. Bog reče Josui: „kreni se te idi preko rieke Jordana! Kao što sam bio s Mojsijem, tako biti ću i s tobom.“ — Kako je Mojsija preveo Israelce preko Crvenoga mora, tako ih sada Josua prevede preko Jordana. Josua dodje s narodom k rieci Jordanu i ostane ondje tri dana. Po tom predju preko Jordana, kao što im je Gospodin zapovjedio: svećenici podju napried s kovčegom zavjetnim, i čim oni okvase noge svoje na kraju vode, voda se razstupi; dolje što je bilo, ono odteče, a što je bilo gore, ono se ustavi i stane kao zid, dok je narod prošao po suhu. Onda uzmu Israelci po zapoviesti Gospodnjoj dvanajst kamena iz sredine Jordana, pak onda izidju iz Jordana i svećenici s kovčegom Gospodnjim, i čim izidju, odmah se povrati voda na mjesto i poteče kao i prije povrh bregova svojih. Israelci utabore se na iztoku grada Jerihona i slaviše ondje pashu ili vazam.

Marija: U kojoj je strani svieta obećana zemlja?

Dobrila: Pokazat ću ti na zemljovidu, moja draga. Obećana je zemlja u Aziji; čim su se Israelci tamo nastanili, prozove se Judea iliti Židovska od glavnoga plemena Judina, a sada je poznata pod imenom Palestina iliti Sveta zemlja. Vidi, ovdje je rieka Jordan, a tamo je Mrtvo more, gdje je bio prije grad Sodoma. Vatra je padala s neba na Sodomu i uništila grad.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, čitah u nekom putopisu, da ima na obali Mrtvoga mora krasnih voćaka, a na voćkah raste oslastno voće; ali tko bi zagrizao u voće, opazio bi odmah, da je voće puno prašine i da je gnjilo. Je li je to istina?

Dobrila: I ja to čitah, moja draga, ali ne znam, da li je to istina, jerbo putnici često lažu. Da su istinu napisali, to bi ono voće bilo znamen grieha i radosti, što si čovjek priskrbi, kada grieši. S vana je ljepota, a s nutra prah i gnjilota. Marija, prípoviedaj dalje.

Marija: Israelci stanu u tabor u Galgali, s iztoka Jerihonu, a onih dvanajst kamena, što ih iznesoše iz Jordana, postavi Josua u Galgali, i reče Israelcem: „kad u napredak zapitaju sinovi vaši otce svoje govoreći: šta će to kamenje? tada obaviestite sinove svoje, i recite im: suhim predje Israel preko ovoga Jordana, kaošto je prije učinio Gospodin Bog od Crvenoga mora, da bi poznali

svi narodi na zemlji, da je ruka Gospodnja krepka i da biste se vi svagda bojali Gospodina Boga svojega.“ Čim su Israelci stupili u obećanu zemlju, mana prestade padati. Israelci sada pecijahu kruh od plodova zemaljskih. Bog reče Josui: „evo dajem ti u ruke grad Jerihon. Šest dana obilazite okolo grada, svaki dan po jedan put. A sedmi dan obidjite okolo grada sedam puta; sedam svećenika neka pred kovčegom trubi, i kada sedmi put zatrube, popadati će zidovi gradski na svojem mjestu. Zapoviedam vam, poubijte sve ljude i životinje u gradu Jerihonu, samo Rahabu i dom otca njezina ostavite na životu. Čuvajte se, da ne dirate u stvari, koje su vam zabranjene, i da ne budete krivci prestupku, te sav tabor Israelov da nebude pod griehom. Sve zlato i srebro, željezo i bakar posvetite meni, a ostalo sve popalite.“ Tada poviče sav narod i trube zatrube, i popadaju zidovi gradski, i Israelci udju u grad, i pobiju sve, što je bilo u gradu. Samo Rahabu i dom otca njezina ostavi u životu Josua. I Gospodin bijaše s Josuom, i razglasi se ime njegovo po svoj zemlji. Ali Ahan, čovjek od plemena Judina, uze haljinu, zlata i srebra u Jerihonu i sakrije u svom šatoru. Zato se razgnjevi Bog na sinove Israelove, i pusti da su ih stanovnici grada Haja utjerali u bieg. Tada reče Josua Ahamu: „moj dragi, priznaj, što si ukrao.“ Ahan odgovori: „istina je, sagrieših proti Bogu; zlato i srebro, i

dragociena haljina zasliepi mi oči i ja pomenute stvari zakopah u svom šatoru.“ Te stvari nadjoše. Tada narod zasu Ahana kamenjem i sve njegove spališe ognjem. Po tom uze Josua grad Haj, spali ga i obrati u gomilu vječnu.

Dobrila: Zar ne, to je strahovita poviest? Ahan je potajno krao i nije mislio, da ga Bog može vidjeti i odkriti njegov zločin pred svim narodom. Krij se, koliko te je volja, da počiniš zlo; odaberi si noć za zločin; zatvori se u pivnicu; idi u pustinju: Bog, koji je svagdje, vidjeti će tvoj zločin i ako ga ne odkrije kao Ahanov, to će ga odkriti na sudnjem danu pred svim svietom.

Marija: Što je sudnji dan, gospodjo Dobrila? O tom nijesam čula dosada niti rieči.

Dobrila: Varaš se, moja draga. Svaki dan imenuješ sudnji dan u molitvi. Zar ne stoji u molitvi: Isus sjedi ob desnu otca nebeskoga, odakle će doći suditi i žive i mrtve.

Marija: To molim svaki dan; ali neznam, što znače pomenute rieči?

Dobrila: Ja ću ti ih protumačiti, moja draga. Nebo i zemlja i sve što vidiš, prestati će jednom, bit će konac svemu. Doći će dan, kada će sve ove stvari propasti. Svi živi ljudi umrieti će i ovi, kao i oni, koji su umrli od početka svieta, ustati će, to jest opet će oživiti kada će

angjeo zatrubiti u trublju i zvati: „ustanite mrtvaci i dodjite na sud.“ Kada se svi ljudi sakupe, otvoriti će se knjige, veli sveto pismo, to jest sva dobra i zla djela, što su ih ljudi za života počinili, doći će na vidjelo. Isus reći će pobožnim i milosrdnim: „dodjite amo, vi blagoslovljeni moga otca, primite kraljestvo, koje vam je pripravljeno od postanka svieta. Bijah gladan, nahraniste me; ožednih, vi me napojiste; bolovah, vi me pohodiste i odkupiste; bijah gost, primiste me na stan; bijah gol, vi me obukoste.“ Tada će reći pravednici: Gospodine, kada ti pomenuta dobra učinismo? Mi tebe nikada ne vidjesmo.“ Isus će im reći: „u istinu vam velim, što i zadnjemu mojemu bratu učiniste, meni učiniste, to jest: kadagod ubogim i potrebnim iz ljubavi prama meni i radi mene dobro učiniste, time meni uslugu učiniste.“ Zatim će Isus i opakim i bezbožnim reći: „idite od mene, vi prokleti u vječni pakao, koji je pripravljen vragu i njegovim angjelom. Bijah gladan, vi me ne nahraniste; bijah žedan, vi me ne napojiste; bijah putnik, ne primiste me na stan; bijah gol, vi me ne zaodjeste; bolovah i u zatvoru bijah, vi me ne pohodiste.“ Opaki će ga takodjer zapitati: „Gospodine, kada te vidismo gladna ili žedna, ili putnika ili gola ili zatvorena i kada ti ne služismo?“ On će im odgovoriti: „što ne htjedoste učiniti ubogim, to meni uzkratiste.“ Poslije tih rieči odići će opaki u pakao i

trpjeti vječne muke, gdje će biti plač i škripanje zubi.“

Sofija: Ah, gospodjo Dobrila, ja se prestraših. Moj Bože, da na to često pomišljam, što nam rekoste, postala bih sveticom. Ozbiljno odlučih, ja ću se popraviti, ne ću se više bojati smrti, jerbo ne ću posve umrieti, nego jednom ustati. Ali recite mi, gospodjo Dobrila, zar ćemo istim tielom ustati? To vrlo težko vjerujem; uzmimo, čovjek pade u vodu i utopi se, dopliva mnogo riba i požderu ga, a ljudi pojedu iste ribe, kako se mogu svi dielovi utopljenika opet sjediniti?

Dobrila: Česti tiela jošte se više razdiele, nego li ti misliš, moja draga; jerbo ljudi, koji pojedoše ribe, koje su se hranile mesom utopljenika, takodjer će umrieti. Na groblju, gdje će ih pokopati, rasti će trava; trava dobiva hranu iz zemlje, a dielovi njihovih tjelesa prelaze u zemlju, pa tako dolaze i u travu. Životinje se hrane travom, a te životinje služiti će drugim ljudem za hranu. Pa ipak, kada reče angjeo: „ustanite, vi mrtvaci!“ Ustati će, jerbo Bog je svemoguć, te će se svi dielovi opet sjediniti.

Danica: Spočitati će ljudem sve one pogrieške i ukoriti ih, jerbo se nijesu popravili.

Dobrila: Dà, moja draga, istodobce takodjer će pokazati druge, koji se mnogo trudijahu, dok se oslobodiše pogriešaka i popraviše se, a to će biti po nje veoma slavno.

Marija: Ali zli ljudi sramiti će se, jerbo će svi pravedni doznati njihove tajne griehe.

Dobrila: Oni će se tako sramiti, da će moliti briegove, da se na njih sruše i razmrskaju ih; ali badava im molbe i želje. Stići će ih sramota i pogrda pred svim svietom radi zlih i opakih čina.

Marija: Mislim, vrlo lahko možemo doći u nebo; treba samo podpomagati uboge i činiti im dobro. Meni se smile, odmah bih im prikazala svoj zajutrak, da smijem.

Dobrila: Moja draga, ali da si jako gladna?

Marija: Onda bih dala polovicu ubogim, a polovicu bih pojela. Ali recite mi, gospodjo Dobrila, da je koja žena zla, svaki se dan srdi, ljubi vino i ostala jaka pila, da je lažica, da zlo govori o svom bližnjem: bi li mogla uza sve ove pogrieške doći u nebo, da podupire uboge ljude novcem, kruhom i ruhom, da im čini dobro?

Dobrila: Ne bi, moja draga, ali težko vjerujem, da bi tako milosrdna žena mogla imati takovih pogriešaka ili da se barem ne bi popravila, jerbo je skoro sigurno, Bog bi joj podielio milost, da se obrati. Zapamti si: tko je zaista dobrotvoran, mora činiti dobro u strahu i ljubavi Božjoj. Ima ljudi, koji iz taštine diele darove; ima ih, jer vide druge, da podupiru uboge, pa i oni to naslieduju; ima i takovih, koji zato podu-

piru uboge, da im ne dosadjuju. I sama si vidila, da Isus ne govori o takovih milostinjah.

Sofija: Ali, gospodjo Dobrila, kada čovjek ne ima mnogo novaca, nego veliku obitelj, tada nemože mnogo milostinje dieliti.

Dobrila: To je istina, moja draga; ali, kada ne možemo dati ubogim novaca, možemo pak činiti dobrotvornost kao da smo bogati. Dobrotvornost činimo dieli milosrdja. Ako ti koji ubogi izkaže svoje siromaštvo, možeš ga tješiti; opomenuti ga, da uztrpljivo podnaša svoju nesreću. Možeš ga preporučiti bogatim i milosrdnim ljudem i tako možeš biti dobrotvorna, jerbo je to djelo milosrdja, kada tješimo nesretnike. Drugo djelo milosrdja jest: podučimo svoju djecu, svoju braću, služinčad, uboge i neuke. Dajmo im u ruke vjeronauk, protumačimo im isti i nastojeć, da se poprave i da živu kriepostno. I to je djelo milosrdja, kada dvorimo i njegujemo bolestnike. Poznah žena, koje nijesu imale novaca da pomognu uboge, ali pokrpaše bolestnikom košulje, odielo ili pako popraviše svoje stare košulje te im darovaše. Djelo milosrdja jest, da ljubezno i uztrpljivo popravljamo griešnike, za njih se Bogu molimo i nastojimo, da im učinimo male usluge gdje možemo; u kratko: kriepostan čovjek, pa bio i ubog, nadje tisuću načina, da pomogne siromakom. — Što najradje od drugoga zahtievamo?

Dobrotvornost, sućut, dobrohotnost. Pohoditi nemoćnike, utješiti utamničene, obradovati žalostnike, to su prava dobročinstva, kao i naučiti neumjetne ne samo čitanju i pisanju, nego i upravi života, izboru stališa ili obitelje. Ne ima ljepše, do ljubavi što na rad potiče. Stožernik Farnese sagradio u Kapravoli sjajnu palaču, da je nije u svoj Italiji bilo. Kad ju svu dovršio, sazva sve velikaše i prijatelje iz Rima da se dive, a medju njimi bio i Karlo Boromeo, koji je poslije svetcem postao. Kad je njega Farnese zapitao, što mu se čini, odgovori: „o! bolje bi bilo, da se taj pusti novac bude ubogim razdielio.“ — A njemu će Farnese: „u istinu, ja sam ga malo po malo i njim dielio, čineć ih da rade.“ Koliko bi na ovaj način mogli pomagati naši bogataši! — Posebna je dobrotvornost i u tom, kada pripomažemo, da se podignu sirotišta i drugi zavodi dobrotvorni, kano štedionice i pripomoćne zadruge. Tko je prvi ustanovio onu bolnicu, ono sirotište, onu zakladu, onu učionu: on je dobrotvor.

Kod svakoga dobročinstva ima i svoje koristi, jer ga ne ima, tko može reći: ja od nikoga ne imam potrebe. Uhvatila lasica miša; onuda prolazio lav, pak će ga miš u pomoć zvati. Lavu se smili i oslobodi ga. Malo poslije zaplete se u mrežu lav i ne moguć izskočiti, zariknu, da se brdo prolamalo. Miš ga čuo, pritrča i stade mrežu grizuckati, te tako oslobodi svoga oslo-

boditelja. Nuto čuda: miš spasio lava, dobročinitelja svojega!

Tko ne utješi brata u nevolji, a može, neprijatelj je njegov, i tko može a ne nahrani gladna, njegov je krvnik. — Velika je sreća, kada se namjeravamo na one, koji nam rado usluge čine, ali već još a, kada to možemo drugomu činiti. Sladko je priznanje onomu, tko ga ćuti; ali je još sladje onomu, koji ga čini ćutiti. Ako si tu slast jednom okušala, uviek bi ju htjela uživati: toliki mir daje duši, toliku sreću srdcu! Dobra su djela preplodna; iz jednoga iztiče ih nebrojena sila.

Bog ni najsiromašnijeg zapustio nije, da ne bi mogao što dobra učiniti. Nitko ne može reći: „danas ću biti sretan.“ Svatko može kazati: „danas ću pomoći budkomu budčim!“ Malom kojom uslugom više dobra možemo proizvesti, nego li novcem, pomagajuć komu u polju, pazeć njegovo, kad je od kuće daleko, tješeć ga na bolnoj postelji.

Kad je preveliko zrno za mrava, što ga vuče, eto mu u pomoć druga; pčela, kada opazi prekrcatu drugaricu medom, prileti, da joj oblakša i polovicu joj oduzme. Pomozimo jedan drugoga, pa ćemo podvostručiti svoje snage. — I kada smo djecom, možemo dobrotvori biti svojom dobrotom, ne dajuć drugomu dosade,

muke; nastojeć obradovati, obveseliti, smirivati, dobro govoriti i tješiti. Koje li nam dobročinstvo čine učitelji, gospodari tvornica, koji nas uče, i koliko im za to imamo zahvalni biti. — Prvom prilikom pripoviedati ću vam o dobroti.

Deveta zabava i pouka.

Sebe najprvo smiri, tada možeš smiriti i druge. Veća je korist s čovjeka mirovita, nego je biva s najučenije glave.

Što je dobrotnik i mirotnik, taj sve na dobro privodi. (Gerson.)

Dobrila: Umiljato janje i dvie majke siše. Tko mnogim dobro hoće, a nikomu zla, njega će sretati ona ljubav, koju nikakovo blago ne kupi, nit ikakva sila prisilova. Ma kuda se mi obazreli i do kralja i do kraljevskih doglavnika, vidimo, da nije ništa častnijega, a ujedno ugodnijega i sladjega nego kada nas svaki iskreno ljubi. Možemo sve mimoići, ali ćemo zapeti o dobrotu. Tko pravo nije dobar, a takovim se pričinja, sklizne i kaže se licumjercem. Djeca su s toga draga i toliko im se dopušta, jerbo su dobra. U čem je dobrota? Dobroti se hoće krieposti, ali ima nekih oštrih koje se ciene, ali ne ljube. Dobrota je veselasta, vedra, smilovna, ravnodušna; sve gleda dobrim okom; u nje je uviek utješljiva rieč za svaku radost i žalost, svakom bi ugodila,

nikoga ozlovoljila; nije bojazna, ali ni bezobrazna; cieni više drugoga nego sebe i tako slobodna prolazi mimo nevinosti i zlorječitosti. Dobrota i poniznost, to su malo ne iste stvari. Tko je dobar, po naravi je sklon na požrtvovanje, na poniznost. Što bolje napredujete u dobroti, napredovati ćete i u poniznosti. Oholost je odurna; ne samo što naše samoljublje vriedja, nego se vidi, da u njoj dobrote ne ima, to jest one krieposti, bez koje je nemogućno pritegnuti ljubav. Budite dobri, pak ćete istinito biti ponizni; vaše oči, ustne, čelo, sve će to nov oblik zadobiti i druge će pritezati, koji su vas prije odbjegavali. A kako da budete dobri? Najprvo proseć to od Boga, pak vlastitim naporom, da u svakoj prigodi gledate više ugoditi drugomu nego sebi; dapače kadšto i sama sebe za drugoga pregoriti. To je duga nauka, ali sve se može, kada se samo hoće. Neznajuć kako da vam dobrotu označim, dajte, da vam ju barem razbistrim sliedećimi primjeri.

Vriedni svećenik Passeroni, rodjen u Nizzi, živio malo ne vazda u Milanu, gdje je i umro u devetdesetoj godini života 1803. g.; bio vrlo darovit i napisao život Ciceronov u pjesmi i mnogo drugih pjesama, punih naravitosti i izvrstnoga ćudorednoga mišljenja. Ali je on kroz sav svoj život bio i pravim ćudorednikom i kršćaninom; dosta njemu bilo malo kruha i voća, sam u svo-

joj kući svoje potrebice opremao i sve što bi mu preteklo drugomu potrebnijemu davao! On nije znao, što će to reći nenavidnost i oholost.

Uzor dobrote, sveti Franjo Saleski, govoraše: „bolje je premučati kakvu istinu, nego ju nesgrapno reći!“ A vladici Belleyu reče: da ste vazda blag i mio! Ako je u čem preći mjeru, neka to bude u dobroti i ljubavi! — Ali će mu vladika odgovoriti: A kada ljudi ne odgovaraju toj dobroti i ljubeznosti nego protresanjem i klevetom i žigosanjem, kako da čovjek ostane dobar i blag? — A svetac će vladici: A vi opet, da ste blag i mio! Božji sin na kakve li nije protivnosti i klevete udario! Ipak nikada da reče zlo, da se smuti, tješeć uztrpljenjem sveto svoje srdce. — On je držao, da tko se srdi, sebi čini gore! Kada bi mislio na nevoljnike, o kojih bi poboljšanju temeljito sumnjao, plakao bi vrhu njih, kao vrhu svojih zabludjelih sinova, ali ih ljubiti ne prestade, i mišljaše: „dobro, valjda ove nevoljnike i ne ljubi nitko do Boga i mene. Zašto im dozlogrdjivati baš s toga, što su griešnici! Ta uprav zato zaslužuju njege, smilovanja i ljubavi. Mogu li ja zaboraviti, da su to moje ovce? Mogu li ja uztegnuti suze onim, za koje Isus svoju krv prolio? Pa komu bih se ja smilovao, ako ne griešnikom?! Bog može dati da svane dan, kada će oni svoj griešni život ostaviti i biti svetiji od svih

nas. Da se bude odbio Saul, ne imadosmo svetoga Pavla. Tko želi oštrinu i žestinu od mene dalje, toga ja ne ću!“ — Znate, kakova bilo bi od tuda ploda? Sviet bi klicao: „ako je vladika Genove toliko dobar, koliko dobar imaš biti ti, o moj Bože!?“ A on nastavljaše, da su životi svetaca evangjelje u djelu, te osim što su ti životopisi zabavni i ugodni, pobudjuju nad svaku inu knjigu na bogoljubstvo, junače na pravi kriepostan život! I doista ovi vitezovi, koje zovemo svetci, izpovjednici, naučitelji, djevice, imadu nešto, što ih nad divove uzdiže. U njih slavodobića većega ne ima od onoga, što ga odnose svagdano nad svojimi strastmi i pohotami. I slabosti se njihove mile, i to s poniznosti. Malahna su kadšto duha, ali im je srdce neizmjerno kao ljubav, plamen je živi i božanski, koji zanosi, ljepši s nutri nego li izvana. Osobito blješte dobrotom, niti su i onako bezbrojne knjige mogle sabrati sva prezamjerna njihova djela.

Ogledalom ljubezne svetosti bijaše Florentinac sveti Filip Neri. Još ga djetetom prozvali, dobri Pile! . . . Ponarasav postade pjesnikom, prijateljem izboritijih učenjaka, upravljateljem na duhovnom putu tolikih velikih svetaca; sasvim tim on bi se znao uvirati po Rimu izmedju odrpanih nevoljnika pod svodovlje sv. Petra, kao i izmedju velikih glavničara, bogataša, sudišta, palača i to

lakvom ljubeznošću i ljudskim florentinskim načinom, da bi svakoga ganuo na milosrdje, na tjubav, na pravednost, na dobrotu. Sabirao bi mladost na liepe zabave, na pjevanje i guslanje, na šetnju, na promatranje umjetnina; vodio bi ih, da gledaju stare umjetničke uzore po Rimu, osobito u vrieme poklada; pa bi se s njimi ustavljao kroza sela i varoši i gostio se, te bi ih tako učio, sviknjivao onoj riedkoj njegovoj ljubeznosti i blagosti. Srdce bi im oplemenjivao. S jednog divnog poglednika na brežuljku Jani kulu, odkle se veličanstven pogled prostire na cieli vječni Rim; on je činio, da mladež glumi drame i komedije nabožne; i po taj način tolike na bogoljubstvo naveo. Izmedju ostalih njegovih zavoda, da spomenemo bratstvo, koje okući i podržava oporavljenike, što iz bolnice izlaze. Popustljiv toliko u svačem, što u živac ne kreće, koliko opet tvrd, gdje za sviest i zakon veže, mišljaše, da tri stvari sviet prekovraćuju: obzir, potvora i svadja.

Jednoga svećenika, koji silazio u Rim željom da se dokopa vladičije, zapita: A onda? — Onda mogao bih obući grimiz kardinalski! — A onda? (zaključio bi Filip) a onda smrt. — Tako se isto bio uhvatio jednoga mladića od visoka koljena, a pristala i veselasta. Zapita ga, koliko bi on još mogao tako uživati! — A onda? — Dokući i ganu se mladić i postade svetac.

Vinko od Paule po pustarah Francezke pasao blago svoga otca, dok neki redovnici ne ušli u trag dobroti njegovoj i dali ga u popove. Neko vrieme u Francezkoj biesnio rat, glad, požar, pustošenje, pljačka i mrcvarenje. Dok bi kralji i vojske umnažali narodu jade, Vinko sa svojim Isusom davaše melema tim grdnim ranam. Štogod bilo nevoljnika u Parizu, Vinku se klanjalo, pak moljaše i zaklinjaše bogataše, da jadnikom u pomoć priteku. Gladnoj Loreni kroz godinu je dana smagao pošiljati preko šest stotina hiljada lira, on, koji ni novčića nije imao svoga! Takova je ljubav! Poharale vojske Šampanjsku i Pikardiju; a Vinko priposla i hrane i odiela, ponapravi kuće, dade ženam kudjelje, krosna; mužkarcem sjekira, kladiva, pila, motika, rala i žita. Do te nevolje mnoge majke bile su spale, da su svoju dječicu zapuštale. Druge opet nemilostive bez srdca majke, da ih se oproste, na puteve bi ih izlagale ili na crkvena vrata i samostanska, gdje bi većina od glada i od studeni umirala, a neki dio bi starijom vlasti bio sakupljan i podavan jednoj plaćenici dojilji bez ikakve brige za njihov duševni ili tjelesni spas, tako, da oni što bi ostali boležljivi i osakaćeni, tumarali bi bez ikakova uzgoja žalostno zapušteni. Vinko jur bijaše ustanovio sestre milosrdnice, dobre djevojčice, koje zaboraviv sve udobnosti svoga stanja, pomažu bolestnikom po njihovih kućah, ili su uz one, što ih muka u bolnicu na-

gnala: tu one pomažu ne hranom i liekom, već onim melemom, što je nad svakim inim za bolestnike, riečju sladkom i prijateljskom, savjetom pametnim, izkazom nesebične dobrohotnosti.

Vinko, skupiv množtvo nahoda i davši ih na odgoj u dojiljah za plaću, navede neke gospodje, da bi ih pohadjale, srdce im raztopi, opisujuć, što podnose ta biedna dječica bez ikakve svoje krivnje, a i bez ikakva naslona, te nagovori gospodje, da ih uzmu pod skrbničtvo, da u njih matere steku! Svakoga bi božjega jutra gradom obilazio, da kupi te nesretnike, koje bi na svom njedru, svojim dahom ugrijavao i k milosrdnim sestram donašao. Ove sakupiše podosta dojilja i koza mljekatih i službe, te su ih kršćanskim požrtvovanjem i ljubavlju i njegovale i odgajale.

Tako bi ponarasla ta djeca; ali kuda da krenu bez kruha, bez krova, bez ikoga svoga? Vinko ih jednom sabrao sve, i dozvav tu gospodje, ovako im progovori: „ljubav i smilovanje vas prignulo, da se za ovu biednu sirotčad zauzmete. Možete li ih vi sada zapuštati? Ako se još za nje pobrinete, živiti će, uzrasti će; ako ih ostavite, ili će pomrieti, ili živjeti nevoljno. Odlučite. Što ćete?“

Dosta su te rieči bile, da gospodje poskidaju zlato i drago kamenje i Vinku to predadu, koji iz toga osnova liepo sklonište, gdje bi mladići našli najveća dva božja blaga: strah božji i dobar

zanat. I danas je još u svakom ovećem gradu ovakovih milosrdnih zavoda za onu siromaš, te koliko se ne bi imale blagoslivati one dobre duše, koje se brinu za njihov uzgoj i sreću. — Vinko zasnova i poslanstva, koja bi istinu kroz puk razprostirala. Tražio je, da se svećenici dobro izuče, jer ako su ovi dobri i valjani, vode i vesele druge. U Parizu ustanovi skup, koga starešina za stolom sjedi vazda izmedju dva siromaka. „Bog ljubi uboge i po tom ljubi one, koji uboge ljube, i nas će ljubiti, ako budemo dobra činili njegovim ubogim. Mi smo svećenici ubogih, za nje se brinimo; ostalo nam sve drugotno!“ Tako govoraše Vinko svojim svećenikom.

Ali ima stvorova još nesretnijih, jer svoj udes zaslužiše; to jest onih, koji rad svojih opačina odsudjeni su na mučila, u tamnice. Razstavljeni od dobrih, da nikada ne čuju rieč smilovanja, usilovani su hraniti se krušcem pokore, promišljajuć u zaboravi i mučeni od boli i duševne ljute posljedice zloće i opačine. I k njim na krilih ljubavi priliće dobrota. Vinko bi ulazio k njim, plakao s njimi, prosio milost podobrenim, tražio da obrati otvrdnute, sve nagovarao, da ravnodušno podnose pravdu ljudsku, kako bi utažili božju. Oni bi se nevoljnici sakupljali okolo toga ljubeznoga svetca, premda bijahu veliki zločinci; oni bi ga slušali govoriti o krieposti, za koju nikada ne znadoše, o dužnostih, koje su oskvrnuli,

o Bogu, komu je mila pokora, kao i nevinost, te okriepljeni božanskim duhom, psovaoci bi se na molitvu dali, ljubili bi ljudstvo, koje ih dostojno kazni; kajali se za svoje griehe i misniku svoje grdoće izpoviedali. Jednoga nadje Vinko u tamnici u Marsilji, neobično raztužena, da od srama nije smio očiju podignuti sa svojih okova, niti ga išto moglo utješiti. Ljubko mu se Vinko primače stavljajuć mu ruku na poniznu glavu i reče: „prijatelju dragi!“ Čujuć on spominjati sladko ime prijatelja u tom nemilom stanu, proplaka, ustade i govoraše: „o poštovani, ja sam krivac; ja sam krivac: ja sam ove okove zaslužio. Niti plačem sa svojih muka, nego što odsuda moja zadade smrt mojoj majci; a sada moja žena i troje djece u velikoj su nevolji, pa će i oni zaglaviti sa sramote moje, i možda će izdisati, a mene proklinjati!‘

Srdce se na to Vinku ganulo i suzami oborio. Onaj, koji toliko svoju obitelj ljubi, nije mogao doći do zločinstva, nega od velike muke i ona žalost kaže, da se je on pokajao i da bi on opet želio čovjekom biti . . . Vinko zamoli toga nevoljnika, da stavi na njega svoja gvoždja, a da se on povrati doma i obraduje svoju obitelj. I Vinko za dvie godine nosio te okove, nastojeć kako bi poboljšao druge nesretnike.

Takova su djela činila, da je Vinko siromakom puno umilio te da su ga bogataši štovali.

On se je domogao velikih časti. Rim ga izabrao sudijom u razmirici s kraljem Hinkom četvrtim. A mislite li, da se on s toga posilio? Naproti, on je svagdje izticao, koga izabraše! Neki ga knez zovnu, da mu bude ob desnu. „Ne zna vaša visost“, reče mu Vinko — „da sam ja sin siromašnoga čobanina?“ Knez mu veli: „nije čovjek čovjekom po rodu nego li po krieposti života.“ Neki mu vladika zanosno opisivao veličanstvene svoje dvorove, a Vinko će: „ah! znam, ja sam okolo njih pasao blago, dječakom bivši!‘ To ga pak ni malo ponizivalo nije, nit ga smetalo, ni strašilo pred bogatim i mogućnim.

Ljudevit deveti, nazvan Pobožni, postade kraljem Francezke 1226. godine još dječakom pod skrbničtvom svoje matere Blanke Kastiljske, koja bijaše vrlo pobožna, razborita i srdčana žena. Češće bi rekla svomu sinu Ljudevitu: „sinko moj, volila bih te mrtva vidjeti, nego da ikada sagriešiš!“ Ljudevit za obroka nikada ne bi okusio, što bi mu najvećma sladilo, govoreć, da mu hude mnoge slastice. — S tvrde daske, na kojoj spavaše, noćju bi se dizao da moli; kroz čitavo bi božansko pojanje i propovied pristao, kadagod bi se mogao poslu oteti; jednom bi se na nedjelju izpoviedao, pak bi čitao sveto pismo i tumačio ga svojim dvorjanikom; razpravljaše o vječnih istinah, a kada bi mu tko spočitavao i korio ga, da

gubi time čas, znao bi odgovoriti: „gle, a da sam na igri, ne bi mi zamjerili!“ Kada bi se pak primaklo doba, kada crkva svetkuje velika otajstva ljubavi i tuge, bos i gladan bi obijao ulice glavnoga grada, i obilazeć crkve i dieleć obilatu milostinju ubogim, jedinoj pratnji svojoj! Kako izkupi u Mletčana koplje, spužvu i trnovu krunu Isusovu, tako prikupljavaše knjige, izgledaše riedkosti prirodne; obogati i ukrasi perivoje, i čak iz Azije dovede neku vrst lovskih pasa. Ali kada ga jedan poklisar zapitao, gdje su mu njegovi hrti, Ljudevit ga dovede u blagovaonicu, punu siromaka i reče: „evo pasa, koje ja hranim i koji, uhvam se, da će mi pribaviti život vječni!“

On je glavom nevoljnike i bolestnike liečio te im na ruku u svačem bio; u državničkih poslovih svjetovao bi se sa sv. Tomom i drugimi mudrimi redovnici. Sve je krieposti na dužnost svodio, sve dužnosti na kršćanski život; niti bi žalio žrtava, samo da svoju dušu smiri. Posve prijazan, svakom govoraše „vi“, milio mu se odveć veseo razgovor, ali nikada rieči neobuzdane ili zloriečnost; laži nije mogao podnašati nigdje i nikada, niti kletva, pače te bi najstrožije kaznio; nije mogao čuti predstave kakove ili glasbe razmazane, nizke . . . Htio je, da se svaki oblači prema dostojanstvu i prema dobi. Neka velika gospodja dodje jednom na saslušaj preveć nagizdana; on ju na tiho sasluša pak progovori:

„gospodjo, ja ću se sa svim srdcem za vaš posao zauzeti, ali pod taj uvjet, da budete unapried imala veću brigu za svoje spasenje. Ljepota ne traje nego od jutra do mraka, prolazi kao poljski cviet; mislimo dakle na duševnu ljepotu, cviet, koji nikada ne vene.“ Ona ganuta dade se na pravo bogoljubstvo.

Ovaj čovjek tako bogobojan, slabašna zdravlja, više uztrpljiv nego li darovit, više postojan nego smion, uviek blag i povjerljiv sa svakim, zapušten, činjaše se, da nimalo prikladan nije, da upravlja jednim hajdučkim, poludivljim družtvom. Pa ipak on je bio jedan od najslavnijih kralja europejskih i razširenje kraljestva francezkoga, koje su začeli predji njegovi silom i lukavštinom, dovrši redom i dobrotom; pomnoža dobra krune, savlada usilnike, viek na svetom osnovu pravde! Što je on toliko ljubio ubožare i štovao ljude, to mu nije smetalo, da duboko umuje, da ratuje, da sve poboljšava, preokreće i na kriepost napućuje. Jedan mu fratar propoviedao o dužnosti kralja prama podložnikom te da svako kraljestvo ode naopako, čim pravice ponestane. Da ove sbilja ponestalo ne bi, Ljudevit ustanovi sudišta i izdade zakonik, glavom bi on slušao tužbe, te bi razaslao popove i fratre da izvide, kako sudci pravicu kroje. Poglavarstvu podade pečat nepodmitljivosti tim, što ga obveza na zakletvu, da će svakomu jednaku pravicu krojiti, da darova neće primati,

da si neće nabavljati u svom sudbenom području imanja, da se neće zaduživati ili u svojtu ulaziti, te da će se obvezati na odgovornost četrdeset dana poslije, nego bi bilo sudjeno, dok svačemu bude kraj. Vrlo bi često sjedio u njihovu skupu, te bivši kod službe božje, zalazio bi u gaj Vincennes i naslonivši se na kakav hrast, okružen pratnjom, slušao bi svačije tužbe i molbe.

Često bi kralj Ljudevit noge prao prosjakom, a još radje sliepim, da ga ne poznadu. I kada bi se s toga njegov dvoranin sgražao, kralj bi mu rekao: „to nije dobro ni liepo“ Zašto da nam se grsti ono, šta nas sam Isus učio? Za ljubav božju i moju priviknite tomu, molim vas!“ — Drugda bi kralj rekao: „treba držati članke vjere u djelu i u rieči, i do potrebe podnieti muke i smrt istu. Kako je bilo ime vašemu otcu? — Šimun. — A kako to vi znate? — Mislim, da je tako, jer mi je mati to svedjer kazivala. — Istom stavnošću dužni ste vjerovati u sveto Evangjelje.“ I opet upita kralj nekoga: „bi ste li radje ogubavjeti ili smrtno sagriešiti?“ — „Ja da ogubavim? radje bi trideset smrtnih grieha učinio!“ — Tada kralj ni rieči. Sutra dan prizovnu istoga dvorjanika, naloži mu, da ponovi jučerašnju i reče: „vi ste govorio kao čovjek bez sviesti; jer je sbilja gruba guba grieh smrtni! Smrt ozdravljuje gubu tiela; ali kada griešnik ovaj život pregori, tko zna, je li se on pokazao tako i toliko, da mu

je Bog oprostio.“ — Pak smileno ga pogledajuć: „molim vas, da si srdce promienite i da svaki udar tjelesni radje podnesete nego li smrtni grieh, koji ubija dušu. Želite li biti poštovan na ovomu svietu, pak uživati raj na drugom? Čuvajte se, da ne biste učinio ili rekao ničesa, što biste mogao zatajiti; što bi vas moglo osramotiti, s čega bi vas znoj mrtvački oblio, dok biste priznao i rekao: jesam učinio, jesam rekao!“

U ono doba kršćanskoj prosvjeti prietijahu, Osmanlije, proti komu se digla sa svih strana ona sila, pod imenom križarskih vojna. Sveti Vjekoslav u jednoj se težkoj bolesti zavjetova, da će krenuti na iztok i s knezovi Francezke i s Joinvillom i s prokušanijimi i hrabrenijimi u ratu predje u Egipat. Ali suzbijen morade nazad. Cingota (skorbut), koja se razvila iz tolikih mrtvaca, hrana prosmogla, kužne voda haraše jednako slaba i jaka. Vjekoslav je liečio i pazio bolestne, da ih utješi, izvrgavši se očitoj pogibelji, al i on oboli, te ga i sasužnjiše; imao je kod sebe jedini časoslov, koga bi čitao mirno i spokojno, kao da je u svojoj crkvici. Ohronulu i golu pod nebom, krov mu ponudi jedan siromašni arap. Bio mu u pomoć jedan poslužnik, nikada se nije srdio, žalio bi tudju biedu, a nikada svoje. Sultan mu posla petdeset preoblaka za njega i za družtvo mu, ali toga on ne htjede primiti, govoreć, da kralj jednoga kraljestva, koje je veće od egipatskoga, ni-

kadá neće obući dolame kakova kneza inostranca. I ne htjede, da ga odkupe pod uvjet, da pusti sve, što su u svetoj zemlji imali Francezi. Sultan tada zaprieti, da će ga svim iztokom provesti kao roblje, te ga još mukami mučiti; ali mu on odgovoraše: „Sultanov sam sužanj, nek od mene čini, što ga volja!“ Preko deset hiljada sljedbenika njegovih pade u sužanjstvo i po dvie sta, tri sta na dan bi se iz tamnice izvodilo, da ih nagnu, da se odreknu lsukrsta. Ni prietnje, ni mučeničtva ne makoše s mjesta te velikaše, koji su sada poslušniji na mig nesretnoga kralja, nego kada je on u zlatu i grimizu sievao. Napokon nekako se slobode dokopao, te se Vjekoslav zaustavio ciele četiri godine u svetoj zemlji, da utvrdi moć križara, pak se vrati u Francezku, gdje podnesav junački sve nepogode, osta dobitnikom većim nego drugi sjajnimi slavodobići. Preporučivaše, da se ne biju zarobljeni Turci, još manje žene i djeca, ali nastojaše, da ih obrati; ali kada bi uspjeo, vrlo bi im ugadjao i s kršćani ih okućivao.

Od srdca je ljubio svoju suprugu Margeritu, koja se nazivaše kraljicom zemlje i službenicom neba! Svojoj je kćeri pisao: „mjera, kojom imamo ljubiti Boga, jest ljubiti ga neizmjerno.“ A sinu: „gledaj, da ti puk dobro hoće, jer bih ja volio, da kakov Škotčanin dodje iz Škotske, da ovim kraljestvom upravlja kako valja, nego da ti njim zlo i naopako vladaš!“

Nego gle, kao da mi kažete, da vam ja ne znam govoriti, ako ne o svetcih i velikaših. I o drugom sam na drugom mjestu govorio, a ovdje ću vam ponoviti, da dok se drugdje nadaruju i uzvisuju oni, koji više kršćana ubiju, svake se godine u Francezkoj u Parizu diele nagrade za kriepost iz ostavine velikoga čovjekoljuba Monthijon-a; i tamo se vidi dobrota i milosrdnost dobroga i poštenoga puka. Monthyon ostavi oveću svotu novaca, pa se iz njegove ostavine diele nagrade za kriepost. Eto vam nekoliko primjera iz ovoga družtva. Godine 1860. bile su nagradjene: Ljubica Bagot, koja ne imav nego samih sedam stotina lira prihoda, ustanovi jedno stjecište, gdje bi se sirotice učile čitanju, pisanju, radnji, te živile u božjem strahu; Marija Robert, koja kroz četrdeset i dvie godine služila svoje gospodare, pale u nevolju, i to bez ikakove plaće; pače ona ih je svojima rukama uzdržavala; Vjekoslava Rebière i Barbara Caléne, koje su živile o svojih rukuh, a sasvim tim za trinajst godina hranile jednu bolestnu staricu i jednu siroticu. Marija Marcilac, koja je badava učila dječicu i djevojčice siromašne; Ljubica Diancourt, povrtljarka, uzdržavala je dvie sirote i bez krova i bez kruha; Karolina Pierri, koja je kroz cielih petdeset godina riedkom vjernošću i žarom služila bogata neku gospodju. Tako isto Marija Mandalina Fournier. — Jagica Mahé, voćarica u An-

gersu, provodila svoj dug život djelujuć mnogovrstna djela kršćanske ljubavi, kad joj iznenadce pade neočikivana nagrada od pet tisuća lira. „Kako? kliknu. Nikada ne vidih te ljepote božje! Mnogim će ovaj novac nasladu dati!“

Leonia Silie postade učiteljicom proti volji jedne moguće obitelji u njezinu selu. Dogodi se da se zapalila kuća toj obitelji i tako ostane bez krova. Leonia ju prima u svoj kućerak preko sve zime i jednoga bolestnika pazi i lieći. — Marija Duchesne, rodjena u velikom siromaštvu u jednom selu, koje toli ubožarilo, da nijednoga učitelja uzdržati nije moglo, na savjet župnikov dala se da nauči čitati, pisati i računati; postane učiteljicom i podučavaše svoje sumješćane ne samo badava, već i pomagala ubožnijoj djeci. — Roko Martin bijaše pošao za drugoga na vojsku, te kada se povratio, okući se s jednom ženom, koja imade majku bolestnu i tri brata sliepa. Vojnik si uzeo na dušu, da im pomaže i služi u svem za života svoga. Sa šest hiljada lira, što ih imao, kupi im jednu kućicu; a na brzo imade troje djece, udari glad. Ženi mu bilo brinuti se za nevoljnike, a ništa nije mogla privrediti; sve je visilo o tom, što bi Roko sa deset svojih prsta zaslužio, a to vam nosilo samo trideset novčića na dan. Sav svoj jadni dobitak ulagaše im za kruh, da bi on često gladan na radnju dolazio. Tako ti živario preko deset godina, dok jedan liečnik opazio njegovu plemenitost, te ga nagradi i učini, da ga pomažu dobročinci dobročinaca.

Marija Beauharnais de Miramon.

Malo ne svaki hrvatski grad i gradić ima po kojega angjela, utirućega sirotinji suze siromaštva blagom ručicom svojom, širećega, gdje se samo pokaže, blagi miris prave ženske kriepošti. Mogli bismo dakle pohvaliti i proslaviti mnogu domaću živuću još temenjakinju, ali se volimo držati mudra savjeta grčkoga mudraca Solona, rekavšega: „Ne hvali čovjeka za života njegova!“

U Francezkoj zemlji življaše plemenita Francezkinja Marija Beauharnais de Miramon. (Beauharnais izgovori Boarne.) Marija rodi se g. 1620. u Parizu od stare plemićke obitelji. Odgojena izvrstnom pobožnom majkom, koja se u njenih očijuh preobrazila sveticom, kad joj ju smrt ugrabila, stade još za nježna djetinstva duh liepoga i darovitoga djeteta pojimati zbilju života. Neka ju tiha sjeta ovlada, koja ju nehotice odbijala od velikih igranka i zabava njezinih vršnjakinja. Već se zarana posveti posluzi trpećega čovječanstva, uz bolestničku i samotnu postelju; pa kad je tek djevicom i otčevu smrt oplakala, odvrati ju jedina

njega i skrb za mladu si braću i sestre, da stupi u samostan.

Neumornom ljubavlju i pomnjom dade se na mučno svoje zvanje, te je samo uz veliku suprotivu pristala na želju rodjaka svojih, da udje u sviet i uživa šarovite radosti druževnoga života; ali je oni ne mogoše zamamiti i s nastupljene staze potisnuti. Nije bilo ni čudo, da je tako dražestan pojav, kao što bijaše Marija, medju mužkarci sve za sobom trgla, kad je njezina krasota i milina dovoljna bila, da održi mejdan s najslavljenijimi ljepoticami. Nu njezino srdce osta netaknuto svimi udvorbami, dok se nije sukobila s gospodinom Miramonom, mladićem i odlične ljepote, i riedke plemenštine. Ne budući inih kakovih prepona, uda se ona za Miramona.

Sada stanu teći blaženi, ničim nesmućeni dani i tjedni. Ali mladoj bi Mariji u brzo izkusiti, da je sva sreća samo sanjka, te da ne ima na zemlji ništa postojana. Već poslije šest mjeseci sretna braka umre mladi muž Miramon iza kratke bolesti, te ostavi za sobom ljubeću udovicu u žalosti, gotovo u zdvojnosti.

I dodju časovi očajane biede, mutni, tugoviti dnevi, dok se je na Marijinu bljedilu odrazio posmješak malenih djetinjih ustašaca, odsjev prijašnje sreće. Marija porodi kćerku. Sada se ukloni svietu posve, te je živila samo zato, da vrši toli

ju razblažujuću materinju dužnost. Pojaviše se opet po malo mnogi snuboci, koje je k njoj nasnubila još uviek velika liepost mlade udovice, glas velike krieposti i blagodušja, a možda i znamenito bogatstvo. Nu Marija se zavjetova ostati vjernom svojemu prvomu preljubljenomu mužu te i održa zavjet. Želja za samotovanjem, koja se već za djevovanja pojavila, maknu se iz nova; jedini ju pogled na ljubljeno diete mogao po drugi put udušiti.

Ali odsele uredi svoje življenje malne na samostansku. Udarala bi na se najprostije ruho, te je uprkos silnomu imetku provodila štedljiv svakoga užitka lišen život, samo da uzmogne podupirati mnogobrojne nesretnike i siromake, što su u nje pomoć iskali.

Udavši si kćerku još u veoma nježno joj doba i obskrbivši ju bogato otčinskim blagom, obrati se jedino onim, koji su trebali njene ljubavi i zaštite — obrati se siromakom i stradaocem. A tih je i onda u Parizu bilo veoma mnogo. Nu Marija dielila bi ne samo punom pregršti, kao što čine mnoge dobrotvorne bogatašice, nastojeće samo učinak nevolje zatrpati ali ne izpitujući njenih uzroka. — Marija je udarila protivnim pravcem, jedinim pravim, a plod njezina razmatranja i njenih opažanja bijaše ponajprije gradnja utočišta za uboge oskudne ženske, koje bi u njem na-

lazile obskrbu i radnje. Kad je nakon nekoliko godina uz veliku nalogu u to utočište, počelo nestajati njezinih sredstva, obrati se na druge imućne uplivne gospodje, a napokon zamoli i kralja za podporu.

Sada se čovjekoljubivi naum izvadja u većoj mjeri; nove se sgrade prisnuju, popravište za pale djevojke i kazniona prigradi i naredbom Ljudevita četrnajstoga sve skupa podiže na državnu zgradu. Djelo Marijino još i danas obstoji u Parizu pod imenom „St. Pelagie!"

Neutrudivom skrblju da ublaži prieku sudbinu siromakom i nevoljnikom, da zabludjele navrati na stazu krieposti pak zasadi i očuva u nježnih dušah djetinjih klicu dobrinje, osnova i učionu za siromašnu djecu. Medju mnogimi ostalimi zavodi, za koje se samo njoj zahvaliti ima, jest i ubožnička ljekarna i osnutak sestrinjstva, koje je dobrovoljnu dvorbu bolestnika preuzela i komu je ponekle bila kao glavarica na čelu.

Djela prave junačke požrtvovnosti izvede Marija g. 1694. za biesneće gladi i kuge u Parizu. Doista, ako bilježi poviest vitežke vrline slavnih vladalaca i velikih vojvoda neizbrisivom slavom, ako im prenosi imena od djece na poznu unučad i vjenča ih viencem neuvehle slave za sva vremena: to ne bi bio ni malo nečedan zahtjev, da se stisne i ime i djelovanje slabe žene, kojoj je jedina ljubav podala veliku moć, te uzme na sebe križ toli požrtvovne djelatnosti, a da ne podlegne, bilo bi pravedno i njezino ime utisnuti u onu knjigu, što sadržaje poviest čovjećanstva s njegovimi patnjami, zabludami, zločini i viteštvom. Ponosimo se napredkom svoga vieka u pogledu čovjekoljublja; punim pravom slavimo osnovalicu pučke kuhinje (sjetimo se one u Gradcu, Zagrebu itd.), tolik blagoslov donesavše, ali već je onda nikla pomisao na takovu uredbu, ako i ne tako jasno, u glavi jedne žene, te Marija Miramonka bijaše, koja je osnovala jušnicu, u kojoj su sinji siromasi badava jeli, a drugi hranu primali što najcjenije.

Godine 1696. utrnu svjetlo životno ženi, vriednoj da se proglasi sveticom. Shrva ju dugovječna veoma žestoka bolest, ali je nije mogla odbiti od težkih dužnosti, što je samovoljno preuzela, te su joj sačinjale sreću životnu, odkad ju je udes njene vlastite lišio.

Marija de Miramon, tisućami ljubljena i oplakivana, bijaše živim dokazom, da ljubav prima, tko ljubav daje, te da se djelokrug ženske radinosti ne mora sužavati na jedinu kuću, da se tobož ne povriedi čednost ženska. Žena, kojoj rad cielomu čovječanstvu pripada, kad joj nesreća razori sviet njezina srdca ili joj uništi uzore: neće se ćutiti samom i osamljenom. Ona će trpiti s cjeli-

nom ali će s njom isto tako i osjećati i uživati skupne radosti.

Marijin je blagoslovni život ujedno kažiputem mnogoj djevici i ženi, kako treba živiti i raditi za čovječanstvo.

Deseta zabava i pouka.

Sofija: Gospodjo Dobrila, moj otac uzajmio mi je knjigu, iz koje sam naučila liepu priču o Rolandu; dozvolite, da ju pripoviedam.

Dobrila: Moja draga Sofija, bit će nam svim veoma drago

Pripoviedka o Rolandu.

Jednom življaše kraljević imenom Roland. Njemu se svikne kraljevna imenom Angelika. Roland htjede, da se Angelika za njega uda. Akoprem je Roland bio plemenita srdca i veoma hrabar junak, ipak ga Angelika ne mogaše trpjeti. Dogodi se rat. I Roland ode u rat. Borio se junački, ne bi li tim načinom omilio Angeliki. Kada bi god zarobio neprijatelje, reče im: „slobodni ste, idite svojim kućam, ali prije odidjite Angeliki, i recite joj: „Roland nam je dao slobodu iz ljubavi prama Angeliki.“ — Kada bi u ratu oduzeo neprijateljem raznih dragulja, vazda bi sve poslao kraljevni Angeliki; ali ona se niti ne dodirne tih

stvari. Njoj se više sviknuo neki liep čovjek, nego li hrabri i plemeniti kraljević Roland. Jerbo Roland nije bio liep, zato se Angelika ne htjede udati za njega.

Liep je dan. Angelika se šetala šumom, gdje je opazila ranjena čovjeka na zemlji. Raniše ga na više mjesta mačevi. S početka mnijaše da je mrtav; ali razmotriv ga pobliže, osvjedoči se da jošte živi. Bijaše veoma liepa lica. Angelika zaprosi ovčare, da ga odnesu u svoju koljebu. Ona se staraše za ranjenika, donašaše mu potrebnih stvari, pak i pastire nagradi. Angelika nije podupirala ranjenika iz milosrdja, nego jerbo joj se svikao pa je mislila, da će ju uzeti za ženu. Kad je ranjenik ozdravio, pobjegne s njim u nepoznato mjesto, da se s njim vjenča. To se Rolanda tako kosnu, da je poludio. Razdera na sebi odielo i trčaše poljem i šumami amo i tamo. Svi ga sažaljivahu veleć: „velika je nesreća, kada se plemenitu i hrabru čovjeku svikne budalasta djevojka ili žena, pa jošte hoće, da se uda za njega.

Rolandovu stricu ime je Astolfo. U to vrieme življaše neka glasovita vila. Ona se smili Rolandu i podje k Astolfu. U vile bijaše krilati konj. Vila reče Astolfu: „sjednite na konja, on će vas donieti u kraljevinu mjeseca; tamo ćete naći pamet Rolandovu; uzmite ju i donesite.“ Astolfo uzjaše konja krilatića i konj s njim odleti na mjesec, koji je od zemlje udaljen četiristo tisuća kilometara. Astolfo nadje na mjesecu tri starice gospodje, koje su prele. Starice se zovu Klato, Lahesis i Atrapos. Prva čimkaše konac, druga okretaše vreteno, a najstarija Atropos odrezivaše konac. Ona reče Astolfu: „Tri smo sestre. Predemo nit života smrtnikâ. Čim se tko rodi: jedna nâs uzme konac, druga okreće, a kad odrežemo konac, čovjek mora umrieti.“

Astolfo je rado živio. On reče: „veoma se veselim, moje gospodje, te sam tako sretan upoznati se s vama. Već odavna čuo sam o vama govoriti; ali ljudi su nepravedni proti vama. Pjesnici vele da ste stare, a to je laž. Ja tvrdim, vi ste veoma ljubezne i kada se vratim na zemlju, kaznit ću strogo sve one pisce, koji s nepočitanjem o vama govore, jerbo hoću, da vas najviše obožavam.“

Klato reče: „vidim, ti si došao iz dvora. Ti nesramno lažeš i laskaš se na veoma ugodan način, ali badava ti je trud, jerbo znamo, da smo starice i to veoma stare žene; mi nijesmo tako benaste, kao što su žene na zemlji, koje ne uvidjaju, da im se mužkarci obično onda najviše rugaju, kada ih odviše hvale. Uvidjam, što te sili, da nam tako laskaš. Ti bi rado, da moja sestra Atropos zaboravi odrezati tvoju nit života, ali to ne ovisi o mojoj sestri; sudbina ravna njezinima škarama i sve nebeske, zemaljske i paklene sile ne mogu joj zaprietiti; ona mora izvršiti zaključak sudbine.

Ti ćeš umrieti, kada sudbina opredieli. Ne tari si glave radi dana smrti; živi tako, da se ne moraš bojati smrti. Moli se Bogu, kao da ćeš danas umrieti; a radi kao da ćeš sto godina živjeti. Budi uviek pripravan na smrt. Život je cviet, koji netom zene, svene; zagonetka, kojoj odgonetka je prieko granica života; igrokaz ili žalostna igra, gdje je zadnji čin uviek šaka crne zemlje, i gdje se preplet razmrsuje iza groba. I u grobu je dospietak svakoj veličini i svakoj nevolji ljudskoj, svakoj uznešenosti i svakoj potištenosti; na rubu groba ostavljamo sve osim svojih djela. Dobra je dakle i spasonosna misao o smrti. Koristno je pohadjati ono polje, u kom smrtnici umoreni spuštaju težku verigu nada, što su ju vukli od povoja do pokrova, a to je polje, u kom počivaju toliki naši mili i dragi. Tamo se svakomu kliče mir i pokoj. Dok smo živi, neprestano se nenavidimo i zlobimo; tamo je svak dobar, blag, ljubezan, mio, vrstan otac i pravi muž. Tamo vidimo, promišljajuć na svoj kratki viek, koli je ludo zlo djelovati i braću ogorčavati, te se tu odluči i pričvrsti u dobru. Astolfo, dobro izvrši svoj nalog. Putuj putem, što ga gledaš pred sobom. Naći ćeš veliku kuću. Unidji u kuću. Jedan naš sluga reći će ti, gdje ćeš tražiti Rolandovu pamet. Zdravo!"

Astolfo se malo zastidi, jerbo su gospodje prepoznale da je laskavac. Oprostiv se s gospodjami, nadje kuću, za koju mu Klato reče. Sluga,

koji je nadzirao kuću, odvede ga u veliku sobu. Došav u sobu, opazi na stieni police, a po njih je mnogo poredanih boca i bočica, lončića, a na svakoj pomenutoj stvari prilieplјena je ceduljića kao u ljekarnici. U svakoj posudici zatvorena je pamet po kojega čovjeka. „Tražiš li Rolandovu pamet?" zapita sluga Astolfa. Na svih staklenkah jesu ceduljice. „Ali moj prijatelju", reče Astolfo, „ja se veoma čudim tolikomu broju posudica, koje ovdje vidim. Ne mislih, da ima toliko ludjaka na svietu?" „To još nije sve", odgovori sluga. „U ovoj su sobi samo pameti ljudjaka, koji žive u dvoru tvojega cara Karla Velikoga, ali potrudi se, pa potraži one, koje kaniš sobom uzeti."

Astolfo čita ceduljice i odmah s početka opazi napisane rieči na posudici: „pamet mlade Elise?" „Ti se varaš" poviče Astolfo slugi. Elisa nije luda; ona je ures u dvoru Karla Velikoga. Ja poznam Elisu veoma dobro; uvjeravam vas, da je Elisa dosjetljiva." — „Ali nije pametna" doda nadzornik. „Zar je onaj pametan, koji hladnokrvno zabavi za volju žrtvuje svoju mladost i svoj dobar glas?" — „Elisa ljubi zabave i radi njih će prije dobe ostarjeti. Opredieliše joj, da živi osamdeset godina, a ona će morati umrieti, kada navrši četrdesetu godinu. Ona pretvara dan u noć, a noć u dan. Ona se sama dugočasi, pa zato hoda u sva družtva, da se raztrese i prikrati si vrieme, koje bi morala u radu i molitvi spro-

vesti. Ljudi vidjahu Elisu svagdje, jerbo se boji, da na osami razmišlja o sebi i svojih činih, a to bi ju zaštidjelo, pa ipak Elisa se narodila sa mnogo pameti. Gledji samo, Elisina staklenka je mnogo veća od drugih.“ — „Dozvolji mi“, reće Astolfo, „da Elisinu i Rolandovu staklenku uzmem i odnesem.“ „Bio bi ti uzaludan trud,“ odgovori mu nadzornik kućni. „Sidjoh s mjeseca višekrat na zemlju, da ponudim Elisi ovu staklenku. Istina, ona mi se svaki krat veoma ljubezno zahvalila, ali se nije mogla nikada odlučiti, da pridrži staklenku za sebe. Elisa ljubi zabave i vesela družtva; ona hoće, da u svih družtvih sjaje. Da Elisa svoju pamet opet uzme, morala bi se odreći dosadanjega života, skršiti verige, koje ju vežu s družtvi i zabavami. Ona ljubi verige i zamoli me, da čuvam njezinu staklenku dotle, dok joj bude četrdeset godina. Elisa mi se kunijaše, da će onda sve do kapi na dušak izpiti iz ove staklenke. Ali ona će onda zdvajati. Biti će nemoćna i slaba starica. Nitko joj ne će zahvaliti, što će se onda odreći zabava i veselja. Njezina pamet, koja bi joj mogla sada koristiti, da se popravi, dovesti će ju do zdvojnosti. Podjimu k drugim posudicam.

Astolfo čita jošte nekoje cedulje. Naišav na staklenku s napisom: „pamet Astolfa“, veoma se začudi. „Duše mi, to je ipak čudnovato“, reče: „Zar sam i ja ludjak?“ Nadzornik kućni reče. „znaj, da nijesu najveći ludjaci, koji trče amo

tamo po poljih kao Roland, nego su svi, kojimi strasti vladaju, bezumni i ludi. Bogati skupac ne priušti se najesti i ne kupi si najpotrebnijih stvari samo zato, da sgrće novce na novce, da ih pusti baštinikom, koje će oni potepsti, pa mu se onda još i rugati; zar nije takova škrtica ludjak? Zar nije onaj ludjak, koji do svoga plemstva toliko drži, da preko ramena gleda onoga, koji mu nije ravan ili mu ne da samo s toga prednosti, jerbo nije plemić?“ „I ti, Astolfo, ode u rat i danomice bio si u velikoj pogibelji, da te ne ubiju ili ruke ili noge ne odsieku. Zašto si srtao u pogibelji? Samo zato, da ljudi govore o tebi i tvom junačtvu. Ti si uviek pripravan, da se ogledaš s onim na mejdanu, koji o tebi zlo govori; što više, ovakov ludjak može te i ubiti. Nijesi dakle i ti ludjak?“ „Uz ove dvie zadnje rieči“ odgovori Astolfo, „pristajem da su istinite. Priznajem i svoju ludost, ali kod prvih rieči ostajem i nadalje. Moje je zvanje, da se borim u ratu. Pamet mi veli: „žrtvuj svoj život za domovinu i svoga vladara.“ „Tako valja“, reče njegov vodja; ali kada si odlučio žrtvovati svoj život, nijesi nikada pomislio niti na vladara niti na domovinu, pa to je ona ludorija. Ti nijesi mislio drugo, već kako će ljudi o tebi govoriti, u zviezde te kovati; zatim htjeo si doći do veće časti i preteći svoje zaslužnije drugove; vidiš, to je ludost. Svjetujem ti, izpij svoju staklenku do kapi.“ „U mene ima jošte toliko razuma i pameti,

zato slušam tvoj savjet.“ Astolfo otvori odmah svoju staklenku i izpije sve do kapi. Veoma se zastidi, jerbo je sada pameću iztraživao sve svoje počinjene budalaštine. Konačno nadje i Rolandovu staklenku. Zahvaliv se slugi, vrati se na zemlju. Težkom mukom nagovori Rolanda, da i on pije. I Roland izpije iz svoje staklenke te dobije prijašnju pamet. Opametiv se, obziraše se Roland na sve strane i čudjaše se veoma, opaziv svoje poderano odielo. Propitkivao je: tko mi je to uradio i poderao odielo? Odgovore mu: tuga i jad za Angelikom, što si osjećao u svom srdcu, uzrokom je što je tvoje odielo takovo. „Angelika?“ poviče Roland sav u čudu; ona djevojka, koja je samo razmišljala o svojoj ljepoti, koja ljubljaše hvalospjeve; koja je primala darove od mužkaraca; koja je zaboravila, da je kraljevna; ona, koja se je udala za mlada pustolova i to samo zato, jerbo je bio liep; dakle ona žena smutila je mene? Je li moguće, da sam radi te prezirne žene poludio bio?“ — Roland još malo razmisli i reče: „Uza sve to velika je sreća, što sam bio mahnit. To jošte nije bila tako velika budalaština kao ona, što sam htio, da se Angelika uda za mene; Angelika, kojoj su se mnogi muževi svikli i za kojimi hodaše. Svatko se čudio pametnu govoru Rolanda. Mnogi su ljudi bolovali s iste bolesti. I zaprose Astolfa, da opet uzjaše krilatoga konja i podje na put i donese svakomu

svoju staklenku, jerbo ništa nije tako ugodno kao što je osloboditi se strasti iznenada. Badava moljahu Astolfa. Vila ne htjede dati krilatoga konja. Od Rolandova vremena nitko nije putovao na mjesec. Najvećim trudom moći je opet dobiti svoju pamet, kada ju tko izgubi, ali se mora odreći strasti. Pamet se ne kupuje, već se stiče dubokim razmišljanjem i proučanjem svojih pohota, svojih čina omjerujuć ujedno sebe s drugim. Više vriedi gram zdrave pameti, nego kabal moždjana. To je prastara hrvatska.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, zar poviest ništa ne veli o Rolandu?

Dobrila: Da, moja draga. Karlo veliki stekao si je kriepkim i mudrim vladanjem pridjevak „Veliki“. Za vladara Karla Velikoga bijaše mnogo kraljevskih namjestnika. I Roland bio je namjestnikom u pokrajini imenom Bretanj (Bretagne). Romanopisci drže Rolanda veoma hrabrim junakom. Medju Španjolskom i Francezkom jesu gore Pireneji. Arapski poglavice zavade se u Španiji. Oni pozovu Karla Velikoga u Španiju. Karlo Veliki podje s vojskom u Španiju i uzpostavi red. Medju vojnici bio je i vitez Roland. Kada su se vojnici i Karlo vraćali kući preko Pireneja, neprijatelji navale na Karlovu vojsku, te ju razbiju. U Roncevalskoj dolini zaglavi i hrabri vitez Ro-

land, o kojem pjevaju sredovječne pjesme. Tako čitah u poviesti. — Karlo Veliki pako umre god. 814. u 72. godini života svoga. Od Karlove državе franačke po njegovoj smrti nastale su Njemačka i Francezka. Karlo je bio najljući neprijatelj Slavjanskim narodom, pak mu i nadjenuše ime: Slavjanožderac.

Sofija: Gospodjo Dobrila, žao mi je čuti, da nije sve istina, što su o Rolandu napisali. Uza svu njegovu budalištinu ja ga ipak volim.

Dobrila: To dolazi odatle, što naginješ na sve, što je neobično, ali čovjek ne smije čitati previše takovih knjiga. Možemo si prikratiti vrieme, da se odmorimo; alj ne valja, da nam bude to sav posao. Čovjek dobije zao pojam o životu, ize gubi mnogo časa, a čas je dragocien, osobito u tvojih godinah veoma je skupocien. Bez toga ti je lahko biti, jerbo možeš naći u biblijskoj i općoj poviesti više pouke i zabave istinite, nego li u pričah i romanih.

Danica: Ali, gospodjo Dobrila, ta i vi nam pripoviedate priče i bajke.

Dobrila: To je istina, moja draga, ali to činim s toga, jerbo ste male djevojke, da vam prikratim časoi da vas poučim. Čime budete veće i pametnije, tim manje pripoviedati ću vam priče; ali zato više pravih, istinitih pripoviedaka iz obće poviesti.

Sofija: Koje su knjige bolje i vriednije?

Dobrila: One su knjige bolje i vriednije, koje nam pokazuju poštenje i osvjedočenje spisatelja; one, koje rišu ljudski život, koje nam kažu položaj, u kom jesmo ili možemo biti i koje nam slikuju ljude tako, da smo primorani uzkliknuti: „evo, kao da su žive!“ Ali nije li uviek matica bolja od prepisa? Nije li vazda mjesto, kakovo je u prirodi, ljepše od slikanoga? Tebi je dakle imati pred očima pravi život i čovjeka; uči ih, da kriepostna postaneš. Ali da si mi stroga u razsudjivanju svojih čina, a blaga o osudi tudjih. Ne ima tako vrstne knjige, koja bi govorila kao tajni glas naše duše, kao tanke pobude naših misli, kao próbir naših strasti, naših želja. Ne ima poviesti zanimivije, što je ona našega života od djetinjstva do danas, kroz nezgode malahne i ne značajne za drugoga, ali znamenite i odlučne za nas, da razumijemo učin dobrih i zlih pohlepa, dobra i zla upliva, koji nas okružuje, i tako se pripravimo da ih se unapredak odvažno držimo ili posve kanimo.

Knjige pomažu puno usavršivanju našega razuma i naše volje. Koliko se stvari iz njih ne nauči! U knjigah nalazimo imena i djela dobrih ljudi, poviest svojega mjesta i domovine; putovanja, zgode, pojave neba i naravi, te poviesti, što se po svietu dogadjaju. U njih su novi izumi, kojimi se dolazi do bogatstva i udobnosti, a prištedjuju muke, vrieme i novac. U njih se nauči,

čega se čuvati, a što činiti, da se bude pravim čovjekom. U njih su ugodne zabave, kada se posla ne ima. Ali kako ima biti sa svakom inom stvari, nek je i to čitanje razložno, umjereno, niti kao da je to sasma nuždno, te da bi oni propali, koji toga ne imaju i ne znadu. Čitanje i pisanje nije svrha uzgoju, nego sredstvo, da postanemo pošteni ljudi. Čuvajmo se pokvarenih knjiga. Rabimo knjige onako, kako pčele cvieće. Pčele obliću svaki cvietak bez razlike, te iz svakoga izsišu samo ono, što znadu da je dobro, a ostalo puste. Tako i mi moramo, ako želimo pametni biti i čitanjem se okoristiti, sve koristno i sve istinito iz knjiga izcrpiti, a ubitačno izpustiti. Kao što se pčele kod sabiranja soka na cvieću okanjuju trnja: tako isto kanimo se i mi zla, kupeć samo koristne i poučne stvari.

„Čitajmo samo knjige učenih ljudi i to, kojih je vjera poznata. Nije ti potrebno tražiti zlata u blatu. (Hieronim). „Malo čitati a mnogo misliti i znati o tom, što se čita; malo govoriti i mnogo slušati, najbolji je put, kojim se znanosti umnažaju. Najizvrstniji ruski pjesnik Puškin, kad je bio na umoru, izusti ove posliednja rieči nazočnim prijateljem, to jest knjigam: „s Bogom mili prijatelji!“ svrnuv očima na svoju knjižnicu. Podpunim pravom moći je dakle tvrditi, koji ima izabranu knjižnicu, da nije nikada bez prijatelja, da nije nikada sam. Knjige su prekrasno družtvo, jer

ga može čovjek odbiti, kada hoće, može se s njim zabavljati, kako ga volja bez uvriede. Knjižnica je za duševnu hranu ono, što je za tjelesnu žitnica. — Danice, reci sada, što si naučila iz biblijske knjižice.

Pripoviedke iz poviesti.

Danica: Svi ljudi, koji tada stanovahu u obećanoj zemlji, bijahu bezbožni; zato je Bog zapovjedio Israelcem, da ih u ratu potuku i nijednomu ne oproste, jerbo ih je eno prokleo. Stanovnici u Gabaonu, čuvši, što je eno učinio Josua od Jerihona i od grada Haja, učine prevaru: uzmu stare torbe na svoje magarce i mjehove vinske poderane i izkrpljene, i obuću staru i izkrpljenu na noge svoje i haljine stare na sebe, i hljeb suh i pljesniv ponesu na put. Tako dodju k Josui, koji je tada bio s Israelci u Galgali i reku mu: „dodjosmo iz daljne zemlje, da s vami uhvatimo vjeru, to jest, da sklopimo savez.“ A Josua ih zapita: „tko ste vi? I od kuda dodjoste?“ Oni mu odgovore: „Iz zemlje vrlo daleke dodjoše sluge tvoje u ime Gospodina Boga tvojega; jer čusmo slavu njegovu i sve što je učinio u Misiru. Ovo je hljeb naš: vruć smo ponieli na put, a sad eto osušio se i upljesnivio. Mjehove vinske nalismo nove i eto su već poderani i haljine naše i obuća naša ostarela je od dalnjega puta.“ Uzmu dakle

Israelci od njih brašnjenice, a ne pitaju Gospodina, šta će reći. I učini Josua s Gabaonci mir i zakunu im se knezovi Israelski. A poslije tri dana doznadu Israelci, da su im Gibaonci susjedi: ali ih ne pobiju, zato što su se zakleli, nego ih ostave u životu i osude ih, da sieku drva i nose vodu za dom Gospodnji.

Katica: Ubogi ljudi! veoma se bojah, da će ih radi laži i prievare ubiti; ali recite mi, gospodjo Dobrila, kako je to, da je Bog Gibaonce poštedio i oprostio im, a drugim nije?

Dobrila: Mogla bih ti odgovoriti: Bogu stoji na volju, da oprosti i poštedi koga hoće, ali reći ću ti, što o tom mislim. Što Bog čini, ima uzrok kad je dozvolio, da Gibaonci pronadju sredstva, da spase svoj život; mislim, da se to dogodilo, jerbo Gibaonci nijesu upravo bili tako bezbožni, kao drugi susjedi i jerbo su odlučili, da će se popraviti.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, ja mislim, da se već počeše popravljati. Oni su vjerovali u Boga Israelaca, jerbo su bili osvjedočeni, da što je opredielio, mora se dogoditi. Čim čovjek vjeruje u Boga, već se je počeo popravljati.

Dobrila: Moja draga, i ja sam toga mnienja; jer Bog, koji je neizmjerno dobar, kazni svakoga po njegovoj zaslugi, kako je koji griešio. Gibaonci bojahu se Boga i vjerovahu u njega. Bog promieni smrtnu kaznu, koju je proti njim izrekao; oni postaše sluge i dozvoli im načinom sredstvo da ga spoznaju i da se posve obrate. — Marijo, nastavi biblijsku poviest, kako idu Israelci u obećanu zemlju.

Marija: Adonisedek, kralj Jerusalemski, čuvši kako su Gabaonci učinili mir s Israelci, u družtvu sa još četiri kralja Amorejska, navali na Gabaon. Gabaonci zamole pomoć od Josue. Josua podje odmah s vojskom na pet kraljeva; udari iznenada na njih, pobije ih ljuto kod Gabaona i potjera odanle k Betoronu. A kada su bježali izpred Israela niz vrlet Betoronsku, baci Gospodin na njih kamenje veliko iz neba i to tuču tako, da ih je više poginulo od kamenja gradnoga nego li od mačeva Israelskih. Tada progovori Josua Gospodinu onaj dan, kada predade Gospodin Amoreje pred sinovi Israelovimi i reče pred njimi: „sunce, ne miči se na Gabaon i mjeseče na dolinu Ajalonsku.“ I stane sunce i ustavi se mjesec, dok se osvetio narod neprijateljem svojim. Za tim oblada Josua svu južnu zemlju, odakle je bilo onih pet kraljeva, pa se vrati u Galgalu. A kada to čuo Jabin, kralj Asorski, dogovori se s kraljevi na sjeveru, te skupe silnu vojsku da udare na Israelce. Ali Josua udari iznenada na njih pa ih razbije, gradove njihove uzme, i stanovnike gradske pobije. Tako uze Josua pomoćju Bož-

jom u sedam godina poslije prelaza preko Jordana svu zemlju osim nekoliko tvrdih gradova, i većinu stanovnika njenih iztriebi kao što bješe zapovjedio Gospodin Mojsiju. Josua umre, kad mu je bilo sto i deset godina.

Dobrila: Katice, sad je na tebi red, da pripoviedaš dalje.

Katica: Israelci su služili Bogu, dok je živio Josua i dok su živjeli oni starješine, koji bjehu vidjeli sva velika djela, što je Bog učinio Israelcem. Ali kada su ti poumrli, činiše Israelci zlo i služiše tudjim bogovom i Gospodin ih onda dade u ruke neprijatelja njihovih, te bijahu u velikoj nevolji. Tada se obraćahu natrag i Bog im pomagaše preko junakâ, koje je podizao medju njimi tu su onda i vladali nad njimi. A kad je takav junak umro, Israelci se opat vraćahu na gore. Tako se nevjerni narod u tri sto godina po više krat odmetao od Boga i opet obraćao k njemu. Oni junaci, koje je Bog podizao, da narod Israelski izbave iz ruku neprijateljskih, zvahu se sudci, jer su, izbavivši narod, njemu sudili i vladali njim. Sveto pismo napominje dvanajst sudaca, a najznamenitiji bijahu Gedeon, Samson, Helije i Samuel.

Israelci su se ženili kćermi Hanaanejskimi i udavali kćeri svoje za sinove njihove i služili bogovom njihovim. Zato se razgnjevi Bog na Israelce i dade ih u ruke kralju Mesopotamskomu i služiše mu osam godina. Po tom vapiše ka Gospodinu i pošalje im Bog izbavitelja Otoniela koji nadjača kralja Mesopotamskoga. Tada bi zemlja mirna četrdeset godina.

A Israelci stadoše opet činiti zlo pred Gospodinom, te Gospodin ukriepi kralja Moabskoga na njih. Kralj ih pobi, pak mu služiše osamnajst godina. Po tom vapiše ka Gospodinu, koji im pošalje izbavitelja Aoda. Aod ubivši najprije kralja u ljetnoj sobi njegovoj, sazva trubom Israelce i pobi s njimi Moabce. I zemlja bi mirna osamdeset godina.

Po smrti Aodovoj činiše Israelci opet, što je zlo pred Gospodinom i Gospodin ih preda u ruke kralju Asorskomu u Hanaanskoj, koji ih je veoma pritješnjavao. I vapiše Israelci ka Gospodinu. U to vrieme sudjaše Israelcem proročica imenom Debora. Ona pozva po zapoviedi Božjoj Baraka da izbavi narod. Barak podje u rat tek onda, kada mu proročica obeća, da će i ona ići s njim i pobi svu vojsku neprijateljsku, a Sisaru vojvodu kralja Asorskoga ubi žena imenom Jahela u šotoru svojem, kamo je utekao. Debora i Barak izpjevaše pjesmu pobjedničku; i zemlja bi opet mirna četrdeset godina.

Sofija: S početka mislih, da je bilo okrutno što poubiše sve uboge ljude, ali sada vidim, zašto ih je Bog odsudio i prokleo. To se je dogodilo, jerbo se ne htjedoše popraviti i ostaviti svojih krivih bogova i jerbo je Bog znao, da će svimi načini zavadjati Israelce, da i oni postanu neznabožci.

Ljubica: Ja mislih, da su pomenuti narodi ostavili svoje bogove i molili se pravomu Bogu, zato mi se dalo na žao, što poginuše; ali Bog zna što čini. Ti narodi htjedoše biti bezbožni, jerbo kad Boga spoznaše i čuše čudesa, koje je učinio Israelcem, uztručavahu se ipak, da ostave krive bogove.

Dobrila: Moja draga djeco, vaše su opazke posve zdrave. Bog je tako dobar, da kazni samo nepopravljive. Ako dopusti, da umre mlado i opako čeljade, to se dogodi, jerbo zna, da se takovo čeljade ne bi popravilo, pad da živi sto godina. Ovdje učinimo i drugu opazku: budimo uviek odlučni, izbjegavajmo priliku, gdje bismo mogli griešiti, jerbo inače pasti ćemo u grieh i zaslužiti kaznu. Uviek čujemo govoriti: ja bih se popravio, trudim se i nastojim, ali sve je badava. Uzmimo: mlada žena veoma ljubi družtven život. Ona potrati vrieme u zabavah, ne misli, da se moli Bogu, ne brini se niti za svoju kuću, niti za svoju djecu. Ta mlada žena reče: znam, da ne živim kao prava kršćanka, da tim vriedjam Boga,

jerbo zapuštam svoje dužnosti; ali ja se ne mogu popraviti. Kada se odlučim, da ostanem kod kuće, dobijem pozivnicu, da idem u zabave, ili pako pozovu me prijateljice i ja ne imam sile, da se suprotivim vabilu. — Idite u selo, rekao bih toj ženi, ostavite svoje prijateljice, koje misle samo o zabavah; s prijateljite se s pametnijimi ženami, koje se bave koristnimi stvarmi. O, ta bi mi žena odgovorila: ostanem li preko zime na ladanju na svom imanju, bilo bi mi predugo vrieme. Ne mogu se odlučiti, da odidjem iz grada i ostavim žene, koje mi prikraćuju vrieme i ugodno me zabavljaju. Ja bih joj ovako odgovorila: rekoste neistinu, da ćete se popraviti. Vi činite kao Israelci, vi ne ćete da se odrečete griešne prilike, vi ćete dakle griešiti. — Druga žena ima zlu navadu, srdita je, kad u igri izgubi novaca. Ona će reći: ja ću se popraviti i ostaviti srditosti. Ja bih joj rekla, da laže, ako se ne ostavi igranja u karte, gdje ima priliku, da se srdi. Tko već hoće, da bude kriepostan, mora izbjegavati svaku opaku i zlu priliku. To si dobro zapamti, moja draga.

Iza truda sladak počitak. Bog nam je dao tielo i duh, ali oni nisu za neprestani napor, te im se hoće odpočinka, zabave; Bog nas stvori više, da se veselimo, nego da tužimo i jadikujemo; hoće da se uz drugoga i mi smijemo i radujemo; pa i Isus je na piru bio. Ali zabava ide prema radnji, da se okriepimo i osnažimo.

Tko ne radi, neka i ne jede, pa ne ima ni prava na opočinak. Ima liepih i ter kako liepih zabavica. Tako su vam prirodne krasote, u koje da se što većma zaljubimo. Eno nam neizmjerne ravnice, visoke planine, uvale u poriečju; eno jutrene rumeni, sunčana zahoda, zviezdovite noći, osmjeha cvjetnoga proljeća, veselosti zrele žetve, čarobne tihoće jesenske! — Ne podiže li nam dušu zvono s naše crkve, kada nam sladkim i ugodnim zvukom prizivlje doba nestašnoga djetinstva i vesele zgode starih svetkovanja? Kakav li mir u duši i u srdcu našem oćutimo na žalnosvetčano pojanje u crkvi našoj, na burni i milotihi odjek orgulja! — Ne ima išto budnijega mjesta, a da u njem glasbe nebi bilo, koja dušu oplemenjuje i srdce uzigraje. Ne ima živahnijega mjestanca, gdje kola nebi bilo, i svirke i pjesme. I nestalo nas Hrvata prvo, nego naših slavom ovjenčanih gusala, velike poviestnice mučeničkoga nam života. Kao što nam ozbiljna milotužna struna pokrene dušom i pobudi velike pomišljaje, tako vesela svirka uzdrma srdce, razgrije čustva, razveseli, ohrabri, uljudi, da smo prijatni i ljudskiji u ljudskom kolu. — Prava životnost koli pojedinaca, toli svjetine, nalazi svoj izliev i zasladu u prostoj zabavi.

Gdje je ljepše zabave od čitanja? Sladko u čas ti prolaze sati, i tu crpiš obilje za razgovor i za misao. Ali danas čitanje mnogim služi kao

pokrivač dangubi njihovoj; čitaju, jer ne znadu što drugo da rade; čitaju, da otmu silu vremena i da se uljuljaju; čitaju, da sami sebe prevare i da ne misle svojom glavom; čitaju, ne pazeć ni što ni kako, ne mareć koja je glavna svrha pišćeva, ne mareć kako je što rečeno, je li istinito, je li čisto, pošteno i pravedno. Govorim vam, da čitate mnogo, ali malo knjiga, a uviek da svoj sud prištedite, koji vriedi, koliko ma bilo čiji. Tko sve misli tudjom glavom, taj nije svoj! Najbolje bi bilo, kada biste čitali onu vrst knjiga, što je za češće čitanje, što ju nije dosta jedan jediti put pročitati.

Poštene su zabave one, koje radjaju sladko veselje, a ne halabuku, koje okriepljuju, a ne more, koje se češće ponavljaju, a manje traju; one, koje nas k našim svagdanjim dužnostim upućuju čile i vesele; one, koje možemo provoditi s častnimi i dostojnimi ljudmi; one, koje se pristoje časti i položaju našemu i drugih, te koje napokon i same kažu, da svrha životu nisu zabave! . .

U Švajcarskoj veoma se uznosio običaj narodnoga pjevanja, zaveden nekim Haupertom g. 1833., gdje mladež mjesto da provodi vrieme u zlu družtvu, druži se, da pjeva ljepote prirode, slave domovinske, pjesni nabožne; te po kućah, po tvornicah, po trgovih neslane i nećudoredne

pjesme zamienile druge plemenita čustva, pune zanosa!

Veselo nado
Naroda svog!
Veselo, kliče
Sami ti Bog!!!

Marija: Gospodjo Dobrila, nedavno rekoste nam: zemlja se okreće, a ne sunce, al je Josua zapovjedio suncu da stoji, a nije zemlji. Zar mu nije bilo poznato, da se sunce ne kreće?

Dobrila: Josui bilo je nepoznato, da se zemlja kreće, a ne sunce, jerbo učenjaci onoga vremena nijesu znali drugčije. Josua bio je zadahnut nebeskim nadahnućem, ali samo da vodi Israelce u obećanu zemlju, da ih opominje, da ostanu vjerni Bogu, a ne da ih uči ljudske znanosti. Ja pako mislim, da je Bog i objavio Josui, da se zemlja kreće, on bi bio ipak suncu zapovjedio da stoji, jerbo da je zapovjedio zemlji da stoji, Israelci bili bi ga proglasili ludjakom, jerbo vjerovahu, da se zemlja ne kreće; on bi ih bio morao dugo podučavati da uvide, da se zemlja kreće. — Bog je odredio ljude, da sami odkrivaju tajne prirode. On je zadovoljan, da im očituje, što ih može učiniti kriepostnimi, a ne učenimi. U ostalom, u biblijskoj poviesti protumačiše izreku ovako: sunce na Gabaonu ne miči se, i mjeseče na dolinu Ajalonsku! Josua se pomolio Bogu, neka zatraje vidjelo dnevno, dok

podpuno savlada neprijatelja. Bog je mogao izpuniti molitvu Josuinu, a da nije obustavio zviezdâ na putanji njihovoj. Josua pak izjavljajuć onu molbu upotrebio je besjede po tadašnjem mišljenju o suncu, mjesecu i zviezdah, kao što i mi govorimo, da sunce izlazi i zalazi, premda znamo, da sunce stoji, a zemlja da se okreće i miče. — Sada recimo koju o zemljopisu. — Ljubice, koje su države istočno od Velike Britanije?

Ljubica: Istočno od Britanije jesu: kraljevina Danska, Norvežka i Švedska i carevina Ruska. Norvežka spada sada k Švedskoj. Glasovita kraljevna Margareta bila je prije pripojila Norvežku Danskoj.

Sofija: Gospodjo Dobrila, pripoviedajte nam štogod o Margareti.

Dobrila: Pripoviedka bi vas dugočasila, uranite li drugi krat, pripoviedat ću vam odmah.

Marija: Molim vas liepo, pripoviedajte nam sada.

Dobrila: Razveselit ću vas. Slušajte pozorno!

Pripoviedka o kraljevni Margareti.

U kraljevini Danskoj življaše kraljevna imenom Margareta. Otac ju uda za Norvežkoga kra-

ljevića. Margareta porodi sinčića. Za kratko vrieme umre njezin suprug i njegov otac. Poslije smrti ove dvojice bila bi morala postati kraljicom starija sestra Margarete. Margareta predobije narod za sebe i njezin sin postane kraljem. Dok je narasao, Margareta kraljevaše u njegovo ime. Ona upravljaše državom tako mudro, da ju prozvaše sjevernom Semiramidom. Njezin sin oboli i umre. Margareta je tako omilila Norvežanom, da joj ponudiše krunu. Kako i ne bi? Ona je usrećila svoje podanike. Švedi nijesu bili s njom zadovoljni. Oni htjedoše umanjiti moć kraljevsku, ali ona htjede vladati neograničeno i radi toga porode se dugotrajni ratovi. Švedi zaključe, da će se pokoriti i priznati ju vladaricom, ako im pusti slobodu i stare zakone. Margareta obreče sve učiniti, što od nje zahtievahu, ali kad je postala kraljicom, ne održa svoje rieči. Kraljevi, koji poslije Margarete vladahu, tako ugnjetavahu Švede, da su se Švedi pobunili. U Danskoj kraljevaše Kristijan. To je bio veoma zao čovjek. On naviesti Švedom rat, da ih prisili, da ga imenuju kraljem. U Švedskoj živio tada mlad, ali veoma hrabar čovjek. Ime mu je Gustav. Izdajice uhvate Gustava i pošalju ga Kristijanu. Kristijan pošalje Gustava u Dansku. Kristijan postane kraljem u Švedskoj. On načini veliku gostbu i pozove mnogo odlične gospode, da ih počasti. Medju gostovi bio je i otac Gustava. Kristijan pozove vojnike i dade

poubiti sve goste, pa i otca Gustavova. Gustav to dočuje, uteče iz zatvora i pobježe u švedske gore. Kristijan obeća mnogo novaca onomu, koji ubije Gustava. Gustav i to dočuje. Obuče se u staro odielo, radijaše poput nadničara, da ga ne prepoznaju. Jedna žena ipak prepozna Gustava po vezenoj košulji. Gustav se prepadne i pobjegne k nekomu plemiću, koga držaše svojim prijateljem. Plemić reče Gustavu: „ostani dotle kod mene, dok sakupim vojsku, onda ćemo zajedno navaliti na Kristijana. Gustav pristane, ali kad je plemić odišao, reče njegova žena Gustavu: „moj je muž odišao po vojnike, pa će te svezati i odvesti Kristijanu. Idi momu znancu i prijatelju župniku.“ On ju posluša. Župnik ga sakrije u crkvi u velikom ormaru. Noćju nosijaše mu hranu. Župnik nagovori mnoge seljake, da se naoružaju i navale na Kristijana. Seljaci ga poslušaju. Vodja im bijaše Gustav. Seljaci i Gustav navale i nakon velikoga napora savladaju Kristijanovu vojsku i oslobode Švede. Švedi s prevelike zahvalnosti imenuju Gustava svojim kraljem.

Katica: Gospodjo Dobrila, uvjeravam Vas, ova je pripoviedka liepa, pak ću ju pamtiti dok budem živa.

Jedanajsta zabava i pouka.

Marija: Gospodjo Dobrila, danas uranismo; molim vas liepo, pripoviedajte nam koju priču.

Dobrila: Vam se veoma mile priče. Jerbo se sve dobro učite poviest, ne mogu vam odbiti želje i molbe. Priča biti će duga, ali prije moramo čuti, koja zna zemljopis.

Danica: Gospodjo Dobrila, tim milije biti će nam, ako je priča duga. Ja ću pripoviedati ono, što čitah i naučih iz zemljopisa.

Jezero Trakošćansko.

Macelj-gora prostire se od izvora Sutle, (koja izvire u Maceljskoj gori) k Dravi, prema kojoj kod Završja strmo opada. Izmedju Rogatca i vrelišta Bednje ta je gora granicom izmedju Hrvatske i Štajerske. Najviši joj je vrh na hrvatsko-štajerskoj granici Sv. Augustin (522 met. ili 1648 austr. stopa).

Ako te je već sreća naputila do Lepoglave, a ti ne požali nešto truda, da podješ gledati

glasoviti grad Trakošćan, koji leži u gori Maceljskoj.

Podješ li od Lepoglave dolinom rieke Bednje na sjevero-zapad prema izvoru iste rieke, eto te za jedan sat u gori Maceljskoj. Prošav kraj sela Očure i Bednje, došao si domala i do izvora rieke Bednje. Ugledati ćeš sried gore oveliko jezero, iz kojega teče rieka Bednja, a tik nad jezerom uzdiže se na uznositu brdu starodrevni grad Trakošćan. Kada si gradu na podnožju, pa odatle uzvineš očima k njemu, vidiš brdo ovisoko i kule dovoljna obsega i tvrdine. Još više se čudiš, kada pogledaš gradu na kameni temelj, — ogromnu hridinu, na kojoj se je upro, da se nikada ne potrese. Penjući se četvrt sata uz brdo, eto te pred gradom. Predješ li preko mosta-lančenika i udješ li u grad kroz jake i mjedom okovane dveri, udara ti u oči najprije duboka cisterna za vodu, urešena gvozdenom ogradom i klobukom na talijanski način. Zatim ćeš se popeti u prvi sprat, da razgledaš razne sobe i bogatu riznicu, gdje će ti udarit u oči skroz starovjeko pokućtvo, i nebrojeno oružje iz junačkih vremena, dragocjeni likovi starih Draškovića od najstarijega sjedobradoga staroga Draška Dalmatina, pa slavnoga kardinala Gjure, sve do najmladjega potomka slavne ove obitelji. — Krasan li je vidik, što se sa četverouglatoga gradskoga tornja stere na sve strane. Srdce ti se širi, kada pogledaš prema pro-

čelju grada na okomito se dižuće goljeti štajerskih gora, i kada si napariš oko bujnimi sočnimi livadami, a još ti se više razgali duša, kada goram okrenuv ledja smotriš biele zvonike obližnjih župa, i jezero, što ga je tuj Bednja umah na svom izvoru stvorila.

Jezero Trakošćansko postaje od potoka Čemernice, što izvire u Brezovoj gori na medji Štajerskoj, te napuniv onu kotlinu okolo Trakošćana svojom vodom, teče dalje pod imenom Bednje u Dravu. Bednja dakle postaje od Trakošćanskoga jezera u Maceljskoj gori, teče pravcem iztočnim do Varašdinskih toplica, ondje razstavlja Topličku goru od Ivančice, zatim okreće na sjever i utiče u Dravu pred Legradom.

Prostorom je Trakošćansko jezero može biti kakovih sedam puta veće od onoga u Maksimiru kod Zagreba, ali što mu povrh naravitosti daje kud i kamo veću prednost, jest divlja i divotna okolica, ogromne klisure, medju koje se razrinulo, pa vite i tanke smreke i omorike, kojim vrške oblieću orlovi i kobci. Okolo jezera i po blizih briežuljcih izvedeni su putevi, mjestimice posadjeno je razno cvieće, tako da sav taj kraj naliči u istinu divnomu perivoju. Ako te je volja zavesti se na čamcu medju briegove, gdje te ne buni ništa, pa niti isti sunčani traci, čuti ćeš glas slavulja, i razabirati ćeš skok plahe srne, pljusak ribe po vodi i tihi let lakokrile čaplje

nad vodom. Stojeć ovako u sried božje naravi i gledajuć bistru vodu pod sobom, modro i jasno nebo nad sobom, a ogromne pećine i zelene briegove okolo sebe, duh će ti oživjeti, a srdce će tvoje hvaliti Bogu, što je usried malene domovine naše stvorio toli krasan zemaljski raj.

Priča o Gvingitu.

Jednom življaše kralj imenom Gvingit. Htjede se oženiti. Nije tražio liepe kraljevne za ženu, već je tražio ženu da mu ima mnogo novaca i da bude škrtija od njega. Nadje kraljevnu po volji te ona se uda za njega. Življahu sretno. Kraljica porodi sinčića, kojega prozovu Titi. Za godinu dana kašnje porodi kralju drugoga sinćića, kojemu nadjenu ime Mirtil. — Titi bijaše mnogo ljepši od svoga brata Mirtila, ali kralj i kraljica nijesu ga mogli trpjeti, jerbo je sve, što su mu dali, bratski podielio s drugom djecom, koja su se s njim igrala; usuprot Mirtil je volio, da mu se njegov sladkiš i kolači pokvare, nego li da bi komu štogodi dao. Bojeći se, da mu se igračke ne izderu i ne pokvare, nije se igrao s igračkami, već ih zatvori u škrinju. Kada bi štogod uzeo u ruku, držaže tako čvrsto, da mu nijesi mogao iztrgnuti iz ruke niti onda, kad je tvrdo zaspao, a

kamo li kad je bio budan. Kralj i kraljica veoma ljubljahu Mirtila, jerbo im je bio sličan. Oba kraljevića narastu. Bojeći se rodltelji, da bi Titi raztepao svoje novce, ne dadoše mu niti novčića. Titi podje sa svojim konjušnikom u lov. Konjušnik uzjaše brza konja, projuri mimo neke starice i baci ju u blato. Starica plakaše dugo, jerbo si prelomila nogu, a konjušnik se smijao tomu. Titi bio je plemenita srdca. On izgrdi konjušnika na pasja kola. Osim konjušnika bio je s kraljevićem u lovu i Veselić. — Veselić bijaše kraljeviću najmilije plemče i pratilac. Titi i Veselić dodju te izvuku staricu iz blata. Svaki ju prime pod rame te ju odvedu u njezinu kućicu. Kraljević Titi htjede sdvojiti, jerbo nije mogao dati starici niti novčića. „Koja mi korist", reče Titi, „što sam kraljević, a nije mi slobodno dobro činiti i podpomagati ubogih? Blago si ga uzvišenu čovjeku, kada može pomagati sirote." Veselić reče: „dva forinta, to mi je sav imetak; evo ti ih!" „Nagradit ću te, kada postanem krajjem", odgovori Titi. „Primam tvoja dva forinta, da ih dadem ubogoj starici". — Kada se je Titi povratio u kraljevski dvor, spočita mu mati kraljica, što je pomagao iz blata ubogoj ženi. „Velike ti nesreće, da bude ostala u blatu i umrla!" reče kraljica svomu sinu, jerbo su škrtice nemilosrdna srdca. Pak će kraljica i dalje: „kraljeviću se ne pristoji, da se tako ponizi te prosjakinji pomaže i vuče ju iz blata!"

„Gospojo majko", reče Titi, „mislih, kraljevići su dužni dobro činiti." „Tvoje su misli prenapete", reče kraljica, „tim načinom ne možeš daleko doći."

Titi podje drugo jutro opet u lov ali samo zato, da vidi, kako je starici bolestnici. Ona se već bila oporavila. Srdačno se zahvalila kraljeviću na ljubavi i dobroti. Starica reče: „moram si izmoliti milost kod vas. U mene ima izvrstnih oraha i mušmulja. Račite uzeti nekoliko njih." Titi ne htjede odbiti molbe, da starica ne misli, da ju prezire. Okusi orahe i mušmule i vidi, da su veoma slastni. „Jerbo su vam mušmule i orasi slastni i tečni", reče starica, „izkažite mi veselje, ponesite ostale kući, pa ih pojidajte poslije obeda i večere." Čim starica to izreče, stane kokoš kokodakati. Starica zamoli ljubezno kraljevića, da uzme sa sobom i jedno jaje. Primi jaje i dade starici četiri zlatna novca, koja mu je Veselić dao, a Veselić ih je uzajmio od svoga otca, koji je živio na svom imanju u obližnjem selu. Kraljević se zahvali starici za orahe, mušmulje i jaje te ode u kraljevske dvore.

Za večeru donesu mu orahe, mušmulje i jaje. Odstrani lupinu s jajeta i nadje u njem velik dijamant te se veoma začudi. I orasi i mušmulje bili su puni dragulja. Sluge jave kraljici što su vidjeli. Kraljica odmah dotrči u Titijevu sobu. Opaziv dijamante, bješe tako uznesena, da je svoga sina

s prevelike radosti zagrlila i prvikrat u svom životu nazvala ga svojim ljubeznim sinom. „Hoćeš li meni dati svoje dijamante?“ zapita ga. „Štogodi imam, sve je tvoje, gospodjo kraljice i majko“ odgovori kraljević Titi. — „Ti si dobra i plemenita srdca“, reče kraljica, — „i ja ću te zato nagraditi“. Mati uzme dijamante i pošalje kraljeviću četiri zlatna novca, zamotana u liepoj artiji. Koji su opazili kraljičin dar, htjedoše se kraljici rugati, jer se nije stidila poslati četiri zlatna novca za dijamante, koji više vrede od petsto tisuća onakovih zlatnih novaca, ali kraljević ih potjera iz svoje sobe i na odlazku reče im, da su drzoviti, jerbo dužno počitanje uzkraćuju njegovoj majci. Kraljica reče Gvingitu: „starica je valjda stara vila; sutra moramo ju posjetiti, ali s nama ne podje Titi, već njegov brat Mirtil, jerbo ne bih rado, da vila obljubi takovu benu, koji bijaše tako nepametan, da je meni dao svoje dijamante.“ Ujedno zapovjedi, da sluge očiste kola i da uzajme konje, buduć je ona prodala kraljeve konje, samo da na sienu i zobi prištedi koju forintu.

U dvoja kola sjednu liečnici, ranarnici i ljekarnici, a kraljevska obitelj vozi se u posebnih kolih. Dovezu se do kućice. Kraljica sidje s karuce i zaprosi staricu, da oprosti, što je konjušnik njezina sina bio nesmotren. „Moj sin Titi nij bio sretne ruke“, reče kraljica — „kad je izbirao sluge za konjušnike; on si neumije od

podčinjenih, ali ja ću ga prisiliti, da onoga divljega konjušnika otjera.“ Zatim reče starici, da je iz svoje kraljevine dovezla najglasovitije liečnike, da joj izliečе nogu, ali dobra starica odgovori, da je već ozdravila i da joj zahvaljuje za milost i prijaznost, što je posjetila tako ubogu ženu. — „Ah, mi znamo“ reče kraljica — „ti si vila, jer si darovala mojemu sinu Titiu mnogo dijamanta.“ Starica na to odgovori ovako: „Uvjeravam te, gospodjo kraljice, ja dadoh kraljeviću samo jedno jaje, nekoliko mušmulja i oraha, pak i tebi mogu dati nekoliko oraha i mušmulja.“ — „Primam s velikom zahvalnosti“, odgovori kraljica. Bijaše sva uznesena nadajuć se, da će naći dijamantâ. Primiv darove, milovaše staricu. Pozove ju, da ju pohodi u njezinu dvoru. Svi dvorani dragahu staricu i hvaljahu ju onako kao kralj Gvingit i kraljica. Kraljica zapita staricu: „koliko ti godina?“ „Šestdeset“ odgovori starica. „Čovjek bi mislio, da ti jošte nije četrdeset“, reče kraljica, — „ti bi se mogla jošte udati, jerbo si veoma ljubezna.“ Kraljevića Mirtila veoma zlo odhraniše. Dok je majka starici tako sladko govorila o godinah, smijao se Mirtil starici u lice. Reče starici, da bi veoma rado na njezinoj svatbi plesao, ali dobra se starica pričini, kao da nije ništa opazila, da joj se kraljević ruga.

Sav dvor vrati se kući. Kraljica jedva do šavši kući, dade skuhati jaje. Olupi jaje i mušmulje,

ali ne nadje dijamanta u jajetu, nego mlado pile, a mušmulje i orasi bijahu puni crvi. Ona se veoma razljuti. „Starica je vještica", reče kraljica; „ona se htjede sa mnom našaliti; pogubiti ću ju." — Sazove sudce, da ju osude, ali Veselić, koji je to sve čuo, potrči k starici, da pobježe. — „Dobar dan, stari ženski plemče", reče mu starica, jerbo mu to ime nadjenu, kada ju je iz blata izvukao. „Ah moja dobra majčice", spasi se brže u kuću moga otca, on je veoma pošten čovjek i on će te rado sakriti. Ostaneš li u svojoj kućici, vojnici će doći, pak te uhvatiti i ubiti. „Veoma sam ti zahvalna", reče starica — „ali ja se ne bojim opakosti i zlobe kraljeva." Ujedno prometne se starica i pokaže se Veseliću u pravoj slici. Ona ga sasvim obsjeni svojom ljepotom i Veselić htjede joj se baciti pred noge, ali ona mu ne dade, nego reče: zabranjujem ti, da o tom ikomu išta rekneš, niti kraljeviću, niti ikomu drugomu, što vidiš. Nagraditi ću tvoju dobrotvornost, prosi me bud za kakov dar. „Gospodjo", odgovori Veselić, — „ja sam kraljeviću Titiju, svomu gospodinu veoma odan i želim iz svega srdca, da mu koristim. Molim te dakle, načini me ne vidljivim — kada zaželim, da nitko ne vidi, da mogu prepoznati one ljude u dvoru, koji u istinu ljube moga kraljevića." „Budi ti taj dar", ali ja moram Titijeve dugove platiti; zar nije uzajmio od tvojega otca četiri zlatna novca?" — „Već ih je vratio", odgovori

Veselić. „On zna da je sramota kraljevićem, ako ne mogu platiti dugova." „On mi je dao četiri zlatna novca, koja mu je kraljica dala; reče Veselić. „To znam", reče vila; ali i to znam, kako mu je žao bilo, što mi nije mogao više dati, jerbo on zna, da kraljević mora darežljivo nagradjivati i pomagati uboge; ja ću platiti taj dug. Uzmi ovu kesu punu zlata, pak ju daj svomu otcu. Prem će otac iz te kese uzimati novce i trošiti ih, ipak će u kesi uviek naći istu svotu, da nagradjuje dobre čine." Vila izčezne. Veselić donese kesu s novci svomu otcu i reče mu, da nikomu ništa ne kazuje.

Sudci se sastanu, da starici sude i osude ju. Oni bijahu veoma u neprilici. Kraljici rekoše: kako može zahtievati vaše veličanstvo, da mi onu dobru gospodju osudimo. Ona nije vaše veličanstvo prevarila već samo rekla: „ja sam uboga žena i ne imam nikakovih dijamanta." Kraljica se na to veoma razljuti i reče: „ako ne odsudite ove rdjave žene, koja mi se narugala i prouzročila, da sam toliko novaca potrošila za posudjene konje, zatim na liečnike i ranarnike; ne kaznite li starice, to ćete se kajati ljuto." — Sudci stanu ovako razmišljati: kraljica je veoma opaka žena; ne poslušamo li je, osvetit će nam se; bolje je, da starica pogine uego mi. — Svi sudci, osim jednoga odsude staricu, da na lomači živa kao vještica izgori. Samo jedan sudac reče, da se voli

sam na lomači spaliti, nego li nedužnu staricu odsuditi. Za nekoliko dana dovede kraljica krive svjedoke, koji rekoše, da je ovaj sudac ogovarao kraljicu. Kraljica liši ga časti i bio bi morao prosjačiti sa svojom ženom i djecom, da nije bilo Veselića. On uzme iz kese svoga otca veću svotu novaca, dade ju sudcu i reče mu, da se odmah izseli iz kraljevine.

Odkada se je Veselić mogao načiniti ne vidljivim, bio je sad ovdje, sad ondje i doznao je mnoge tajne; ali jerbo je bio veoma dobra srdca sve bi zašutio, što bi moglo drugim naškoditi i samo je koristio svomu gospodaru kraljeviću Titiju. Jerbo je često išao u kraljevu sobu, čuo je kraljicu, koja reče: „kralju, zar nijesmo dosta nesretni roditelji, što je Titi naš najstariji sin? Mi sakupljamo veliko blago i novce, koje će Titi profučkati, čim postane kraljem. Štediša Mirtil jošte bi povečao imetak. Lišimo Titia baštine, izbaštinimo ga posve, to bude najbolje.“ — „O tom moramo razmišljati“, reče kralj, — „i ako nam ne podje za rukom, zakopajmo zlato, srebro i novce, da ih ne profučka.“ — Veselića nitko ne vidje, jerbo se stvorio ne vidivim. On slušaše takodjer sve dvorane i udvorice, koji pred kraljem i kraljicom ogovarahu Titia, a hvaljahu Mirtila. Kada bi udvorice odišli od kralja i kraljice, rekoše Titiu, da su se za njega zauzeli kod kralja i kraljice. Veselić reče kraljeviću istinu, zato Titi

laskavce i udvorice. U dvoru življahu četiri veoma pravedna gospodina. Oni se zauzimahu za Titia, ali se nehvastahu, nego opominjahu Titia, da uviek ljubi kralja i kraljicu. Titi posluša njihov savjet.

Susjedni kralj pošalje svoje poruke Gvingitu, radi znamenitih stvari. Kraljica ne htjede, da Titi vidi poruke. Ona mu reče, da se odveze u razkošne kraljevske dvore izvan grada, jerbo će poruci zaželjeti, da vide te dvore, — „pa ćeš ih primiti tamo“, doda kraljica. Kada se Titi odvezao u dvore, spremala kraljica sve, da dočeka poruke. Da ne potroši mnogo novaca, uzme baršunastu opravu i dade ju krojaču, da od nje načini skut od kaputa za Gvingita i Mirtila. Prednje dielove kaputa za kralja i sina Mirtila dade načiniti od novoga baršuna, a zadnji dielovi mogu biti od njezine oprave, jerbo kralj Gvingit i kraljević Mirtil dočekati će sjedeć poslanike, pa poslanici neće moći vidjeti zadnjih dielova. Da budu kaputi prekrasni, uzme dijamante, koje je Titi našao u mušmuljah i metne ih na kaput kraljev mjesto pucetâ, a na šešir prišije kralju onaj veliki dijamant, što je bio u jajetu, a male dragulje iz oraha prišije Mirtilu na kaput mjesto puceta, a i sebi na opravu. Gvingit, Mirtil i kraljica zasjenjivahu u istinu oči svojimi dijamanti. Gvingit i njegova supruga sjednu na priestolje, a Mirtil sjedne kod njihovih nogu. Čim poruci stupe u sobu, di-

jamanti izčeznu, nestane ih sa kaputâ i oprave i šešira; na njihovu mjestu vidješe mušmulje, orahe i jaje. Poruci mnijahu. Gvingit se na smiešni način obukao samo zato, da se naruga njihovu kralju, t. j. svojemu susjedu. Oni se razljute i odu srdito veleć: „naš gospodin naučiti će vas, da on nije kralj m u š m u l j a!“ Odoše kući.. Gvingit i žena mu zastidiše se i bijahu srditi. „To ti je Titijevo maslo, to nam je on priskrbio“, reče kraljica kralju, kad je bila s njime na samu. „Lišimo ga baštine i ostavimo krunu Mirtilu.“ — „Ja sam zadovoljan“, odgovori kralj. — Iznenada začuje se glas i netko poviče: „ako ste tako opaki, da izbaštinite Titija, ja ću vam polomiti ruke i noge!“ Čuvši to, veoma se prepadnu, jerbo nijesu znali, da je Veselić u sobici i da sluša njihov razgovor. Ne usude se raditi proti Titiju, ali svagdje dadu tražiti staricu, da ju pogube. Htjedoše zdvojiti, jerbo ne nadjoše starice.

Susjedni kralj zove se S i l o v i ć. On je bio poslao poslanike Gvingitu. Silović reče: „Gvingit je moje poslanike nedostojno primio, objesiv sebi i sinu si na kaput orahe, mušmulje; on mi se je podrugivao, osvetit ću mu se i zato mu navještujem rat.“ Gvingit to dočuje i veoma se prepadne, bojeći se, da ga u ratu ne ubiju, ali kraljica ga umiri, rekav mu: „ne tari si glave, pod izlikom štovanja imenujmo Titija vrhovnim vodjom sve vojske. Titi je mlad, nesmotren čovjek, neprijatelj

ubit će ga u ratu i onda mi postigosmo svoju svrhu. Mirtil će biti onda i kraljem.“ Kralju se svikne ženin predlog. Pozove Titija iz razkošnoga dvora seoskoga, imenuje ga vrhovnim vodjom sve vojske i opunovlasti ga, da radi u ratu, što ga je volja, utanači mir, kada i kako bude htio itd.

Jerbo je ta pripoviedka veoma duga, to ću ju drugi put nastaviti. Danas mi pripoviedajte biblijsku poviest.

M a r i j a: Gospodjo Dobrila, ja vas uvjeravam, da ne ću moći nijedne noći mirno spavati, dok ne svršite ove pripoviedke. Molim vas liepo, budite tako dobra, dogotovite ju danas.

D o b r i l a: Moja draga, kada čovjeka dužnost zove, mora se odreći zabave i veselja. Ako baš želiš, svršiti ću priču, ali onda ćemo zanemariti i potrebnije stvari, a to nije dobro. — Čovjek se ne smije priučiti da učini sve, što mu pade na um; s toga ti savjetujem, sustegni se i žrtvuj se; ne uzradiš li po mom savjetu, misliti ću, da ćeš uviek zanemarivati svoju dužnost radi veselja.

M a r i j a: Pripoviedati ću dakle, ali ja vas uvjeravam, da je to za mene velika žrtva.

D o b r i l a: Čovjek se mora često žrtvovati, da učini svoju dužnost a često je uzrok svoj sreći života navada, ako savladamo malenkosti. S malih na velike, veli narodna rieč. Zorom Mirko, trgovac, podranio i ošinuo svoje konje, s desna i

s lieva, letio kao mahnit na sunovrat, samo da prispije na trgovište . . . Nije opazio, da je konju izpao s podkove čavao, te mu naskoro podkova pade. Ni kuće ni kovača na blizu; hoćeš, ne ćeš, gonilo se napried, i moj ti konj ohronuo. Kada kroz jednu dubravu navale na Mirka hajduci, on htjede da odapne konje, ali jadna ti majka! tako ti ga lupeži sadrieše . . . Pa eto, ne prispije na trgovište za svoje posle, oštteti konja, izgubi novce i pade u dugu bolest od pustoga straha! a sve s česa? Jer u naglosti nije pazio na onaj čavao koji bijaše izpao.

Galileo Galilei i Izak Newton s malih i vrlo neznatnih razmatrenja doprieše do znamenitih zaključaka o prirodnih zakonih, o mjerenju vremena i o razčinbi svjetlosti. Newton, kad opisivaše svoj način učenja, govoraše: „nikada ne gubim s vida svoje stvari, te ćekam, dok liepo svane!“ A drugi put: „ako sam što ljudstvu koristio, to sam dužan svomu velikomu nastojanju i iztrpljivomu iztraživanju.“

Malenkosti, na koje se drugi nije osvrćao, a na koje pomnjivo pazio Kristof Kolumbo, dovele ga, da je odkrio novi sviet. Samuil Brown mučio se, da izmisli kako bi sagradio most na Tvedu; u to ugleda, kako s jednoga stabla na drugo pauk nit protegao, te ga to uputilo o visećem mostu. — Isambert Brunel, opažajuć drvotoč koji uoštrenom glavom i debele grede vrtijaše, a

provrtinu čudnovato zatvaraše, zamisli, kako bi izveo podrov iliti tunel izpod rieke Temse, po kojem se već prokrčili toliki prezamjerni prokopi. Glasovitomu razudniku prezime je Hunter. Hunteru se smijali, koji promatraše, kako jelenu rogovi rastu, a po tom Hunter izvede, kako se dihavice raztežu, upozna narav zubi i liečenje naduhlosti i drugih nekih rana!

Ljudsko je znanje skup malih činjenica, što su ih pokoljenja opažala i bilježila; mrvice izkustva nagomilane. I snieg prši, pa ipak tolike gomile narastu, da treba golema rada, dok se odkora. Nije malenkost ona rupica nevidiva, kroz koju voda ulazi u brod, dok napokon i potone; i ona pukotina, koja nam kaže, da je kuća na slabu temelju, te da se može porušiti! I propast naroda odatle, što se zanemaruju male stvari. Nekim se to čini malenkost upravljati kućom, pak šteditи; a kada tamo, to je upravo dužnost domaćice i svake vriedne žene, znajuć, da je sve jalovo, gdje ne ima oka gospodareva, te da je pravi i glavni način tečenju novca, trud i rad, pak štednja. — Što je jedno sitno zrnašce! pak će ipak ono uzrasti debelim dubom, koji će svojim hladom kriepiti putnika i mnoga pokoljenja.

Moje drage učenice! kada odrastete i ako se zamlada ne priučite, da najprije treba izvršiti svoje dužnosti, a onda istom misliti na zabave, to ne uzradiste nikada ništa u pravu horu. Ići

ćete onda na šetnju, kada biste morale ostati kod kuće; čitati ćete onda, kad biste morale ći na posao ili u dućan, te ćete uviek živiti u neredu. Čovjek mora ustanoviti kućni red, po redu sve obavljati i nikada ne odstupiti od reda osim u vanrednih okolnostih. Priviknimo paziti na maenkosti. Svi imamo, da nekoga ljubimo i zadovoljimo, te večerom promišljamo, komu smo preko dneva mogli učiniti što dobra, te ako nismo, odlučimo to izvršiti sutra.

Znam jednoga susjeda, koji se nikada nije vraćao s puta, a da što u svojoj kući ne poboljša bilo u pokućtvu, bilo u nakitu, bilo u spravljanju jestvina, bilo u poljepšanju zgrada i uredjivanju vrtova i perivoja. Tko vidi njegov dvor, povrće, svaki se tomu divi. Istina je živa: udobnosti, lagodice, potrebice, razborne dokolice i zabavice osladjuju gorki ovaj život, koji i onako nije drugo, nego skup malinica, koje časove zovemo.“ — Danice, pripoviedaj biblijsku poviest.

Pripoviedka iz poviesti.

Danica: Gedeon bio je sin priprosta Israelca, te živio u ono vrieme, kad je Bog Israelce predao sbog njihovih opačina Madijancem u ruke. Madijanci bi dolazili svake godine o žetvi i sve

zatrli, što je bilo zeleno. Dolazili su i drugi istočni narodi i potirali su rod zemaljski, i neostavljali hrane u Israelu, ni vola ni magarca. Tada osiromaše Israelci veoma od Madijanaca i stanu se moliti Bogu za pomoć.

Kad je u ono vrieme Gedeon na gumnu pahao i čistio pšenicu, da bi pobjegao s njom od Madijanaca, javi mu se angjeo Gospodnji i reče: „Gospodin je s tobom, hrabri junače!“ A Gedeon reče mu: „gospodaru moj! Kad je Gospodin s nami, zašto nas snadje sve ovo? Gdje su čudesa njegova, koja nam su pripoviedali otci naši, govoreći: iz Misira nas je Gospodin izveo. A sada nas je ostavio Gospodin i predao nas u ruke Madijancem.“ Angjeo ga pogleda i reče mu: „idi pa izbavi Israelce iz ruku Madijaničkih.“ Gedeon mu odgovori: molim te, gospodine moj, čim bih izbavio Israelce? Eto, moja je obitel najneznatnija u Manassi, a ja sam najmanji u domu otca svoga.“ No angjeo mu obeća: „ja ću biti s tobom; te ćeš pobiti Madijance kao jednoga čovjeka.“ Za znak, da će se to dogoditi, dotače se angjeo Gospodnji štapom žrtve, koju mu je Gedeon medjutim prinesao i podiže se oganj sa stiene i spali žrtvu. I ne stane angjela izpred očiju.

Madijanci i drugi iztočni narodi se opet sakupe, priedju preko rieke Jordana i utabore se na velikoj ravnici. Tada duh božji nadahne Gedeona; on sazove Israelce i okolo njega sakupe

se tridesetdvie tisuće momaka. Nu Gospod reče Gedeonu: „još je odviše naroda s tobom; za to im ne ću predati Madijanaca u ruke. Mogli bi se inače Israelci pohvaliti i reći: svojom smo se snagom izbavili. Reci narodu i oglasi, da čuju svi: tko i koga je strah, neka se vrati kući.“ I vrate se iz naroda dvadeset dvie tisuće ljudi, a ostade samo deset tisuća. Bog opet reče Gedeonu: još je odviše naroda, vodi ih na vodu. Koji stanu laptati jezikom vodu, to jest, koji izpiju rukom, one oddieli i metni ih na stranu, a koji kleknu na koljena da piju, neka odidju svaki na svoje mjesto.“ Gedeon svede narod na vodu, i oni koji su laptali rukom svojom k ustim, prinesavši vodu, to jest koji su izpili rukom bješe tristo ljudi. Svi drugi napiše se vode klečeć. Bog reće: „ovima ću vas trima stotinama izbaviti; ostali neka idu kući.“

Tada Gedeon odpusti sve ostale. Onih pako tristo momaka razdieli na tri čete. Kada bude okolo polnoći, dade svakomu po trublju i po prazan vrč, a u svakom vrču bila je zapaljena sakrivena zublja. Po tom im reče: „pazite na mene! Šta ja učinim, učinite i vi!“ Prikuče se dakle sasma poagano taboru neprijatelja, koji su tvrdo spaval, i obkole Madijance. Gedeon unidje u tabor, zatrubi na jedan put, razlupa vrč i uzmahne goreću zublju viknuv: „mač Gospodina i Gedeona!“ Madijanci se onako iza sna poplaše i zabune i pobiju se izmedju sebe neznajući, koji su neprijatelji i svi

pobjegnu, a Israelci sa svih strana udare na njih i tako ih pobiju, da se od tristopetdeset tisuća samo petnajst tisuća vratilo u domovinu.

Kad se Gedeon s vojskom natrag vratio, rekoše mu Israelci: „budi nam gospodar ti i sin tvoj i sin sina tvojega, jer si nas izbavio iz ruke Madijanaca.“ A Gedeon im reče: „ne ću vam ja biti gospodar, niti će vam moj sin biti gospodar. Gospodin će vam biti gospodar.“ I zemlja bi mirna četrdeset godina.

Marija: Gospodjo Dobrila, dozvolite, da vas zapitam za jednu stvar. Pripoviedaste, da je kraljica, mati Titijeva dobila od one vile jaje, pak u jajetu da je našla pile mjesto dijamanta. Kako je došlo pile u jaje?

Dobrila: Moja draga, u svakom je jajetu jedno pilešce. Pozvoniti ću, da mi donesu jaje, da ti u jajetu pokažem pilešce . . . Vidiš li mal bielu piknjicu, koja visi o žutom? U njoj je zatvoreno pilence.

Katica: To je čudnovato, gospodjo Dobrila. Zar svi pilići dolaze iz tako male biele piknjice, košto je ova?

Dobrila: Dà, moja draga. Ta mala biela piknjica zove se zametak. Kada kokoš hoće imati piliće, sjedi dvadeset i jedan dan na jajih, grije jaja i tako postane iz onoga zametka pilešce. Kada ostavi istu, hrani se pilešce s po-

četka bjelanjkom i žumanjkom i kada pojede i bjelanjak i žumanjak, prokljuje kljunićem lupinu te izadje iz jajeta.

Sofija: To vidih na selu i čudih se uztrpljivosti kvočke. Uboga kvočka bijaše uviek na gniezdu. Posve je omršavila. Da joj ne budu donašali hrane i vode, poginu zaisto.

Dobrila: Divi se radje providnosti Božjoj. Bog je dozvolio, da se kvočka odmah brine za mladinu, dok je u jajetu i dok još ne vidi pilića. Kada pilići izadju iz jajeta, brine se za piliće i hrani ih. Kvočka je veoma plašljiva, ali kada tko dirne u njezine piliće, brani ih poput lavice. Skoči na psa, a i čovjeku u oči.

Danica: Vidih, gdje metnuše pod kvočku i jaja race. Kljunići prokljuvaše lupinu a iz jajâ izpadoše racice iliti patčice. Kvočka povede patčice na livadu, ali one odtrčaše u vodu. Kvočka htjede sdvojiti.

Dobrila: Čudi se takodjer i u tom providnosti Božjoj. Vidiš, kako kvočka ljubi pilad, dok su pilići maleni i dok trebaju njezine pomoći; čim pako odrastu i ne trebaju kvočke, ostavi kvočka svoju dječicu — mlade piliće i ne pozna ih više. Kako je to, da privrženost i ljubav izčezne iznenada kod svih životinja? To dolazi odatle, jerbo ih ne treba uzdržavati i brinuti se za piliće, jerbo su veliki. Bog znade najbolje, što

nam je potrebno, zato je sve mudro opredielio, pa se toga i drži. Sve je u naravi uredjeno mudro. Čudesi smo obkoljeni; vidimo čudesa, ali ne marimo za nje. Vjeruj mi, u svem svietu nijesu niti dvie stvari posvema si slične, ali naličnih je veoma mnogo.

Ljubica: Na ovom dubu ima mnogo lišća. Gospodjo Dobrila, zar ne bismo našli dva lista sasvima si slična?

Dobrila: Ne, moja draga, ne bismo našli niti u svem svietu. Neki glasoviti mudrac šetao se jednom s kraljevnom u vrtu, pa je to isto uztvrdio. Izsmijalo ga. Sva gospoda, koja su bila s kraljevnom, donašahu cieli dan lišća i prispodabljahu ga, ali ne nadju niti dva posve jednaka si i slična. Ima i drugih stvari, na koje se ne obazireš. Svi ljudi imaju na svom obrazu nos, lica, usta, laloke, trepavice, ali ti dielovi jesu ipak tako različiti, da ne ćemo naći niti dva čovjeka, posve si slična. Gdje je taj umjetnik, koji bi mogao svoja djela tako raznoliko praviti?

Sofija: Gospodjo Dobrila, pravo ju rekoste, da smo obkoljeni čudesi, kojih ne motrimo. Jesu li dusi i ćudi u ljudih isto tako različiti, kao lica?

Dobrila: Dà, moja draga. Tko je načinio te sve stvari, mogao bi još stvoriti i bezbrojan broj drugih, koje si ne bi bile slične. Vrieme je,

da za danas zaključimo. Moje drage mlade prijateljice, sve razmišljajte često o tom, što vam rekoh; imati ćete priliku da se divite mudrosti i moći Božjoj.

Crtica o Jankovcu.

Marija: Gospodjo Dobrila, obrekoste, da ćete danas svršiti pripoviedku o kraljeviću Titiju.

Dobrila: Dà, moja draga, onomad vam obrekoh, pa ću ju nastaviti; ali je ne budem mogla svršiti, jerbo je velika. Prije moraš pripoviedati o Jankovcu.

Marija: Na požežkom polju ima znamenitih miesta: grad Kaptol, Kutjevo, Velika sa Veličkim gradom, gdje su prije živjeli junaci Stivanići, a kasnije za Marije Terezije glasoviti vojvoda barun Franjo Trenk, koji je sa svojimi panduri zadavao strah i trepet cieloj Njemačkoj.

Velika jest selo na potoku Veličanki uz goru Papuk, jednu milju Požegi na sjever. Blizu Velike nalaze se Toplice. Na kraj sela Velike uzdiže se na brdu Lapjaku stari Velički grad. Iduć sat i pol iz Velike u goru, dolaziš u Duboku, gdje je glasovita staklarnica.

Krenuv iz Požege prema Papuk-gori putuješ sve do Velike ravnim poljem požežkim. Tu se

možeš nagledati svih krasota, što ih pruži bujna ravnica, prekriljena što talasajućim se u ljetno doba klasjem, što pitomimi livadami i rodnimi šljivici. I kukuruza, lana, zobi, ječma, prosa, raži, svega ćeš vidjeti na toj blagoslovljenoj ravnici. Velike ne vidiš pravo, doklegod nijesi u njoj. Gradinu doduše, što se diže nad Velikom, te crkvu i još po djekoju kuću opaziti ćeš već iz daleka, pače i iz Požege, nu svega sela ne pregleda, dokle godj ne budeš mogla reći: Eto me u Velikoj.

Kroz Veliku teče potok Veličanka, uz koji raste mnogo vrba, koje zakrivaju kuće i krate ti vidik preko cieloga sela. Velika, ležeć u dnu požežkoga polja i stisnuv se uz goru Papuk, sa svojom Veličankom i svojimi vrbami, osobito u sumrak i za mjesečine, izilazi vrlo bajna. Kada si možda cieli dan uživala krasote prirodne u Jankovcu i njimi si srdce prepunila, nadješ ipak pod večer, vrativ se u Veliku, još skroman zakutak u njem, da spraviš tu riedku, dražestnu sliku.

Put je do Jankovca toli romantično prijatan iole osjetljivu srdcu, a sam Jankovac toli divotan, da te ne zastraši ono četiri do pet sati puta, što ti ga je do Jankovca prevaliti. Zaputiv se u Jankovac, javlja ti se jedna divota za drugom; jedva si jednu pravo i uočio, već ti se oko otimlje za drugom. Krasna je Velika. — Vozeć se tuj uz

njive i vinograde, uz pitome luke, to ti se kao iz rukava motaju jarki, bjelasaju kuće, krile se vrbe, vrtovi se smiješe; iz hladovina proviruju mlinice, stupe lupaju, voda odasvuda vrvi. Čudnu li šalu zbijaju ti visočani sa bezazlenom Visočicom. Ne ima boljega gazde, koji ne bi imao svoje mlinice; ne ima okretnije stopanjice, koja ne bi tkala sukno u prodaju i sama ga stupala.

Još se nijesi načudila obilju i prirode i priproste obrtnosti u Velikoj, zaustavlja te brdo, oblo i osamljeno usried te prodoli, da joj gospoduje. Na brdu je Velički grad; uzdiže se nebu pod oblake. U polju pod gradinom stoji crkva, a uz crkvu jednom sjedio liep samostan. Velička vlastela Stivanići, koncem šestnajstoga vieka krute borbe, održaše mejdan proti Turkom. Svetićeva zastava (od g. 1765. do 1834.), što danas visi uz sablju nad njegovim grobom, uz geslo: „mrimo za viru, za kralja i za otačbinu“, svjedoči i tu, da je hrvatska krv tekla neprestano proti neprijatelju vjere i slobode. — Pod crkvom i pod gradinom Veličkom slievaju se u Veličanku s desne strane Božji zdenac, s lieve Toplice, da pošto ožive i nadoje vrtove, mlinice i stupe, njivami i sgonovi pohrle skupa u krilo Orljavi, da opet sa Savom pa s Dunavom zadju u ponore, što nam slikuju proždrljivost vremena. — Blaženom se ćutiš putujuć u Jankovac, blažena si u Jankovcu stojeć uz šumni slap i prsk, pasuć oko

na šarenoj dugi, što ju stvara žarko sunce od razpršenih po zraku kapljica, sitnih kao prašak, motreć biserovo zrnje, što se kotrlja sa stiene niz stienu.

Od Velike sada već nastupaš gorski put. Proći ti je kroz uvale i provale; puteljci, mekimi stazicami i strmimi, kršovitimi gorskimi putevi. Okrenuvši ledja zapadu i ugnuvši se vrhuncem Papuka i Nevoljaša, krenuti ti je prema Svinjcu i Bilu. Ponajprije vidiš zaporinu, što je od utoka nabrekla, da se stvori zlaćenim jezerom okolo vlastelinske kolibe; zatim gledaš Toplice, a iza toga udubla si se u gluhi šumet, oživljen samim žuborom vratajuće vode.

Za sat i pol mučne vožnje ili hoda po lošoj i kamenjem obasutoj cesti, eto te u Dubokoj. Tu se brda opet zakovitlala i povaljena je šuma pala u tu kotlinu, da se žrtvuje ognju i ljudskomu rukodjelu. U Dubokoj je njemačka naselbina i glasovita staklarnica. — Od Duboke zakrećeš prema sjeveru i penješ se na strmu planinu, na kojoj je izgledani Jankovac. Put te vodi po gustom bukviku, kroz koji ti se ma i sried ljeta jedva kadšto podkrade koja zraka življe svjetlosti. — Prolazeći dobar sat gustom ovom hladovinom i boreći se s umorom, potajnim strahom i čeznućem, eto te u jedan mah iz bujne ali divlje prirode u krasno uredjen perivoj — eto te u Jankovcu.

Današnji Jankovac zvao se prije Drenovac, gdje bijaše staklarnica, kako u Zvečevu ili Dubokoj. Nu kada su šumu posjekli, ostade na vrhu planina ravan čistac, a sagradjene za staklarnicu kuće počeše se razpadati. Domala domisli se ondješnji vlastelin Josip Janković boljemu i odluči, da će ovaj kraj učiniti ugodnim za sebe boravištem. Okanivši se dvorova i dvorana, načini tuj umjetno jezero, slap i prsk, popravi jednu kućicu za prebivanje itd. Napokon ga želja obuze, da i poslije smrti počiva u sried bujne i svježe prirode. U to ime dade si još za života uklesati u živoj stieni pećinu, da mu bude grobnicom.

Janković je rado živio u samoći i divjadi, ter ju kao dobri kakov genij pretvarao u vrtove i obrtnice, dakle hoće da bude i mrtav u sredini svojih gora i šuma, koje je ljubio. Svake godine služe se za njega u Jankovcu u pećini zadušnice, a mnogobrojni polaznici ovoga divnoga kraja slave ljubimca prirode, koji je tu ljepotu nagodio.

Čim si se na Jankovac uzpela, umah ti udara u oči umjetan prsk, a iza njega milovidan slap. Čudna li je tu igra razigrane vode. S ovisoka mjesta ruši se slap u dubljinu, a iz iste dubljine prska voda u vis i nadlieće sam slap. Uzapneš li se na mjesto, odkuda pada slap, eto pred tobom bujne ravnice, a sried ravnice puklo ti jezerce, koje hrani i slap i prsk. Uzpevši se na

ravnicu, eto te pred jezercem, od kojega se sunčani traci kao od zrcala odbijaju. Kraj jezerca vodi stazica još dalje u goru. Podješ li ovom stazom, dolaziš pred kamenu stienu. Nad stienom je križ, a pod križem zja pećina. Uzapneš li se po zavojcih i ljestvah do pećine, vidiš stećak, a na stećku-žrtveniku čitaš rieči † Josip Janković 1862. g. Tu je dakle grob toga plemenitoga čovjeka. Sišav s te pećine možeš kroz šumu poći do druge pećine, do špilje Maksimove. To ti je mrtva ledenica, a bez svieće ne možeš u nju. Maksim Bojanić hajdukovaše do dvanajst godina (1850—1862). Bijaše strašilo spahijam, ponos seljakom. Kada bi poćera za njim pošla, on bi mirno u toj špilji spavao.

Sašav s pećina vidiš, kako dva izvora probijaju iz jednoga kamena; nu ipak svaki na svoju ruku žamori i kroz svoje brvance lazi, dok se oba sliju u jedan jarak, od kojega postaje tiho jezerce.

Na Jankovcu jest i vlastelinski dvorac, pristupan svakomu. U jednoj je dvorani bio prije i glasovir, zatim knjiga spomenica, puna žarkih izljeva duša, razdraganih jankovačkimi dražestmi. Tuj ćeš naći pjesmica od ljudi, koji nikada ni prije ni poslije nijesu pjevali. Toliko je vrstna priroda Jankovačka, da čovjeka ne samo razdraga, već i preporodi. Zato pravo veli M. Pavlinović: „Za tragom svojih uzora može svud obi-

jati hrvatski umjetnik; ali mu težko naći u domovini stope Jankovačke".

Liepo opisuje Pavlinović Jankovac i to ovako:

„Pošto se kroz te gluhe hladovine dobar sat izprebijasmo i sanjasmo, stalo se naglije strmoglaviti. U jedanput kano da se je nebo preokrenulo i zapalo ga lapat u ove kotore. Izpod stotine gorskih koraka otvorilo se jezero; a gore okupile vrbom, topolom, brezom, jadikom, pa savile se u kolo. Put sjevero-zapada odvalila se gorska platna, da puste oduška u Podravinu. Nešto nas povuklo niz vodu, da na onom ždrielu malko odahnemo. Ali nakon jezera i livada eto propale klisure, pa voda stala niza nje vratolamati. Kada se u te dubine spustimo, pa zakoračismo preko gorskoga mosteljka, da sjednemo pod stjenovito Stensko, od iztoka nad nami voda zapljuskala, a druga pod nami zasukljala: kroz perje titrike i jadike, ôzgo posulo sunčano trunje, a maglica se odozdo zanjihala. Digosmo glave, pa se kroz rosu prokradosmo na briegove. To je vilinski pozdrav, kojemu moja duša tada nadje, ali moje pero sad ne nadje odpozdrava".

Pavlinović veli konačno ovako: „Dvie su špilje uporeda: jedna na pokoj mrtvim ostankom ljubitelja prirode; druga na pričanje pustajinskih pustolovina; i obje te zaodieva prošlost svojom otajstvenom koprenom. Iz te javljaju ti se i kreću ti dušu, sad kao zraci blage svjetlosti, sad kao

bljeskovi užasnih tmina, uspomene blage i užasne. Uz sjetni pogled na stećak samotnikov, uz piev slavuljev, uz ljesk tihe vode, uz romon vira; pri njihu lelije, pri miru majčine dušice, pri rajskoj ljepoti prirode, bljesne hajdučki posmjeh, užas pohare, krv." Tako Pavlinović.

Maksima Bojanića ne ima više; ali krvava njegova uspomena u Jankovcu spliće se s uspomenom bezazlenoga Josipa Jankovića.

Dobrila: Krasna li je naša domovina. Uči se i nadalje tako. Sada pazi i pamti i ti i sve ostale, što ću pripoviedati.

Nastavak pripoviedke o Gvingitu.

Gvingit imenovao je Titija zato glavnim zapovjednikom sve vojske, da ga neprijatelji ubiju. Došav Titi na medju kraljevine svoga otca, odluči čekati neprijatelja. Na uzkom klancu dade sagraditi tvrdjavu. Jednom gledaše vojnike, kako zidaju tvrdju. Žedja stane ga moriti. Opaziv na susjednom brdu kuću, popne se na njega. Gospodaru kuće ime je Abor. Titi pozdravi Abora i zaprosi ga vode. Ovaj mu dade a Titi se napije. Kraljević se zahvali i htjede odići, ali u isti čas otvore se vrata. U sobu unidje krasna kćerka

Abora. Ime joj je Bibi. — Titia uznese ljepota Aborove kćeri. Bibi bila je veoma kriepostna djevojka. Titi je odsele često pohadjao Abora pod raznom izlikom, a često bi rekao, da je došao, da se napije vode. Često se razgovaraše sa kćerkom Aborovom. Bibi bijaše i veoma kriepostna i pametna djevojka. Titi često pomisli: „da postanem svojim gospodarom, ja bih ovu djevojku uzeo za ženu.“ — „Akoprem nije kraljevna, ali ju rese sve krieposti. Bibi je vriedna, da postane kraljicom.“

Titi danomice pohadjaše Abora, a Bibi mu se činjaše uviek boljom. Kraljević napiše pismo i pošalje ga djevojci. Bibi je znala, da kriepostna djevojka ne prima listova od mužkaraca, zato niti ne razpečati pisma, već ga zapečaćena predade svojemu otcu Aboru. — Abor, pročitav pismo, uvidi, da se njegova kći Bibi svidja kraljeviću. Otac zapita kćerku: da li joj Titi omilio i bi li se udala za njega? Bibi nikada nije lagala. Ona reče otcu: „Titi mi se čini tako pošten čovjek, da mu svako dobro želim i volim ga, ali ti ujedno velim, on me ne može uzeti za ženu, jerbo ja sam sirotica ovčarica; molim te dakle, dragi otče, pošalji me k mojoj tetki, koja živi veoma daleko od tvoje kuće.“ Otac Abor pristane na njezinu želju. Bibi se spremi i odmah odputuje. Titi tugovaše za kriepostnom djevojkom i sa žalosti

oboli. Abor mu reče: „Kraljeviću, žao mi je, što si naišao na brigu i tugu; ali, jerbo voliš moju kćerku, valjda ne želiš, da Bibi postane nesretnom. I sâm znadeš, da ima mužkaraca, koji pohadjaju djevojke, a ne kane ih uzeti za žene. Ljudi preziru kao blato na cesti onu djevojku, koja prima posjete od mužkarca, a on niti ne misli, da ju uzme za ženu.“ — „Čuj me, Abore“, reče kraljević Titi, radje bih umro, nego da se proti volji svoga otca oženim, jer onda ga ne bih štovao. Obreci mi samo, da ne ćeš udati svoje kćeri dotle, dok ja postanem kraljem, a usuprot ja ti obećajem, da ću onda tvoju kćer uzeti za ženu. Dok ne postanem kraljem, ne ću posjetiti tvoje kćeri.“ Jedva to izreče, vila se stvori u sobi pred kraljevićem i veoma ga iznenadi, jerbo je nikada nije vidjeo u toj slici.“ — „Ja sam ona starica gospodja, kojoj si pomogao iz blata i koju si nadario novcem“, reče vila kraljeviću. „Ti si tako pošten gospodin, a Bibi je tako kriepostna djevojka, da mi obadva već odavna omiliste; uzeh vas u svoje okrilje. Za dvie godine vjenčati ćete se, ali donle pretrpjeti ćete mnogo neprilika. Obećajem vam, da ću vas svakoga mjeseca pohoditi i sa sobom dovezti djevojku Bibi.“ To obećanje uznese kraljevića i odluči proslaviti se u ratu, da omili Aborovoj kćeri Bibi.

Kralj Silović ponudi kraljeviću rat. Titi prihvati ponudu. Nastane žestok boj. Titi i njegovi

vojnici nadvladaju Silovićevu vojsku. Titi uhvati i kralja Silovića. Savjetovali su kraljeviću, da otme Siloviću njegovo kraljestvo, ali Titi reče: „Toga neću učiniti; podanici, uviek svomu kralju privrženiji, nego li stranomu, pobunili bi se te bi mi uzeli krunu. Silović bi se uviek sjećao robstva i rat bi bez prestanka trajao i unesrećio bi dva naroda. Usuprot, pustiti ću Silovića na slobodu i neću od njega ništa zahtievati. Znam, on je veledušan; on će postati našim prijateljem, a njegovo nam prijateljstvo više vriedi od njegove kraljevine, koja nije naša. Izbjeći ću ovako ratu, u kojem bi poginulo više tisuća ljudi.“ — Što je Titi predvidjao, to se je i dogodilo. Silović bijaše mu zahvalan na njegovom velikodušju i sklopi vjekovito prijateljstvo s kraljevićem Titijem.

Kad je Gvingit doznao, da je njegov sin Tit pustio Silovića na slobodu, veoma se razljuti, što ga nije pustio na slobodu za veliku svotu novaca. Badava je Titi uviek dokazivao, da ga je otac načinio vrhovnim vodjom i rekao mu, da radi: što i kako ga je volja. Otac mu ne htjede oprostiti, što je pustio Silovića na slobodu. Titi ljubljaše i štovaše svoga otca. Jerbo je svojim činom otcu onemilio i zamjerio mu se, razžalosti se i težko oboli. Titi ležaše u svom krevetu. Bijaše sam u sobi. Posve je zaboravio, da je prvi dan u mjesecu. Iznenada opazi dva krasna kanarinca na prozoru. Kanarci dolete u sobu pak se stvore

pravom slikom: pred Titijem ne letaju više kanarci, već stoji vila i liepa i kriepostna Bibi. Čim se Titi htjede vili zahvaliti, stupi u njegovu sobu kraljica-mati njegova. — Kraljica držaše u naručju veliku mačku, koju milovaše, jerbo hvataše miševe, koji dohadjahu u jestbinicu po kruh i ostalo jestivo. S mačkom se je ona zabavljala bez novčića. Čim kraljica unidje, prometnu se vila i Bibi kanarcima. Vila i Bibi postaše dakle opet kanarcima. — Kanarci letaju po sobi gori i doli. Kraljica se stane srditi, jerbo će kanarci zablatiti stolce i ostalo pokućtvo. Titi reče, da će zatvoriti kanarince u krletku, ali kraljica reče: „kanarce treba odmah uloviti, jerbo ja rado jedem kanarce za objed.“ Kraljević stane zdvajati, ali mati ne usliši njegove prošnje. Svi dvorani, udvorice i sluge lovljahu obadvie ptičice. Jedan sluga uzme metlu i udari ubogu Bibi tako, da se je odmah srušila na pod. Kraljević skoči s kreveta, da ju oslobodi, ali skoro bio bi prekasno došao: mačka skoči kraljici s naručja i htjede šopnuti svojom šapom ptičicu Bibi i ubiti ju; ali sreća htjede, vila se prometnu velikim psom, skoči na mačku i zadavi ju. Vila i Bibi stvore se sada malimi miševi i uteku u škuljicu. Kraljević se od velikoga straha onesvjestio. Kraljica ne mari, što je sinu zlo, već ona stane strahovito vikati radi poginule mačke. Reče kralju, da će se ubiti, ako ne osveti uboge mačke. Mat

reče: „Titi obći s vještícami; mene to žalosti i srdi; sve dotle neću biti mirna, dok ga ne lišiš baštine i ne ostaviš krune i kraljevine sinu Mirtilu.“ — Gvingit pristane i obreče, da će drugi dan uhvatiti Titija i zatvoriti ga. Veselić tada nije spavao, nego se je ušuljao u kraljevu sobicu. Odmah ode kraljeviću i javi mu pogibelj, koja mu prieti. Ta viest protjera mu groznicu. Čim htjede uzjašiti na konja da pobjegne, opazi vilu, koja mu reče: „zloba tvoje matere i slabost tvojega otca dodijaše mi; dati ću ti hrabru vojsku. Uhvati u palači i otca i mater svoju. Baci svoje roditelje i brata Mirtila u hladnu tamnicu, zatim sjedni na priestol i vjenčaj se odmah djevojkom Bibi.“ — „Gospodjo“, reče kraljević vili — „ti znadeš, da do djevojke Bibi više držim od svoga života. Prem težim, da se Bibi za me uda, ipak nikada neću zaboraviti dječinske dužnosti prama otcu i majci; volio bih umrieti, nego podići orudje proti roditeljem.“ — „Dodji, kraljeviću“, reče vila — „da te zagrlim; htjedoh kušati tvoje krieposti. Da budeš prihvatio moj predlog, migom te ostavih. Jerbo si se suprotio mojemu predlogu, biti ću ti uviek prijateljicom pak te osloboditi svake nesreće. Postani starcem te proputuj svu svoju kraljevinu. U slici starca nitko te ne bude prepoznao. Zaviri u seljačke i gradske kuće, da vidiš i čuješ, kako ljudi živu i na što se tuže. Tvoji podanici reći će ti, kako seoski i gradski

poglavari s njimi nepravedno postupaju. Kada postaneš kraljem, pomozi ubogim ljudem. Veselić ostati će u dvoru; on će te o svem izvješćivati, što će se dogadjati za tvoje odsutnosti.“

Kraljević posluša vilu i putovaše kraljevinom. Putujuć prepadne se. Sudci krivo sude i primaju mito. Namjestnici i upravitelji kraljevi globe narod. Velikaši muče slabije i podčinjene, a to sve čine u ime kralja. — Titi putovaše dvie godine kraljevinom u slici starca. Veselić napiše pismo i pošalje ga kraljeviću. Titi pročitao pismo, veoma se razžalosti, jerbo mu otac Gvingit umro. Iz pisma je doznao; kraljica htjede predati krunu sinu si Mirtilu, ali četiri odlučna i kroz poštena gospodina ne dadoše, jerbo im Titi javio, da živi. Kraljica i Mirtil odu u pokrajinu i pobune narod. Titi se opet prometnu od starca kraljevićem i dodje u svoj priestolni grad. Narod imenuje ga kraljem. Titi napiše odmah smierno pismo materi kraljici i zaprosi ju, da ne buni naroda. U listu obreče, da će njoj i svomu bratu Mirtilu svake godine davati odličnu svotu novaca, da mogu kraljevski živjeti. Kraljica se ne htjede umiriti. Sakupi veliku vojsku, odpiše sinu, da zahtieva krunu. Ne pristane li na njezin zahtjev, da će mu krunu silom skinuti s glave. Akoprem je bio oštar list, Titi se ipak ne razljuti na majku, već ju je štovao kao i prije. — Susjedni kralj Silović sakupi silnu vojsku, da pomogne svomu prijatelju Titiju.

Dočuv to opaka kraljica, primiri se i prihvati predlog svoga sina Titija. Sada se svi umiriše.

Za kratko vrieme poslije mira u priestolnici sve je živahno i veselo. Grad je sav nakićen. Barjaci se viju po svih kućah. Čemu se svi vesele? Kriepostna i liepa Bibi vjenčala se je s kraljevićem Titijem i postala kraljicom. Sav je narod uznesen s njezine krieposti i ljepote.

Kako je Titi vladao, to ćemo čuti kasnije.

Danica: Zar nije Titi kaznio onih namjestnika i sudaca, koji su ugnjetavali i krivo sudili njegove podanike?

Dobrila: To ću ti drugi put reći. Moram još pripoviedati, što je Titi radio, kad je postao kraljem, ali danas ne mogu, utrudih se.

Marija: Da li ćete nam reći, kako je bilo Veseliću i da li je bio sretan. Veselić mi se mili; on bijaše dobar i vjeran čovjek.

Dobrila: Dà, moja draga, bio je pošten i vjeran. Pripoviedaj dalje poviest.

Pripoviedka iz poviesti.

Marija: Sinovi Israelovi činiše opet zlo, što je zlo pred Gospodinom i služiše bogovom tudjim i ostaviše Gospodina. Zato se razgnjevi Gospodin

na njih, te ih dade u ruke Amoncem i Filistejem. Amonci gaziše i satiraše osamnajst godina Israelce s onu stranu rieke Jordana. Tada vapiše sinovi Izraelovi ka Gospodinu govoreći: „sagriešismo; čini s nami što ti je drago, samo nas sada izbavi!“ I pobacaju izmedju sebe bogove tudje, i stanu služiti Gospodinu, kojemu se sažali radi muke njihove.

U ono vrieme bijaše hrabar junak u zemlji ovostranoj imenom Jefta, kojega narod postavi glavarom i vojvodom nad sobom. Po tom poštje Jefta poslanike ka kralju Amonskomu, da ga odvrati od krivična ratovanja u zemlji Israelovoj; ali Amonci odgovore, da je sva zemlja s onu stranu Jordana njihova. Tada sidje duh Gospodnji na Jeftu te sakupi narod onostrani, i zavjetuje se Gospodinu i reče: „ako mi daš Amonce u ruke, tkogod izidje na vrata iz kuće moje na susret meni, kada se vratim zdrav od Amonaca, njega ću prinieti na žrtvu paljenicu Gospodinu.“ Jefta podje na Amonce i Gospodin mu ih dade u ruke. A kada se vraćao kući svojoj, gle, kći njegova izidje mu u susret s bubnji i sa sviralami; ona mu bijaše jedinica, i osim nje ne imaše ni sina ni kćeri. Pa kad ju ugleda, razdere haljine svoje i reče: „ah kćeri moja, vele li obori mene i sebe obori; jer sam otvorio usta svoja ka Gospodinu, i ne ću moći drugo učiniti.“ A ona mu reče: „otče moj, kada si otvorio usta svoja ka Gospo-

dinu, učini mi, kako je izašlo iz usta tvojih kada te Gospodin ovsetio od neprijatelja tvojih. Samo mi učini još ovo, za što te molim: pusti me, da dva mjeseca obilazim gore i oplakujem svoje djevojačtvo s drugami svojimi.“ I pusti ju otac i ona odidje s drugami svojimi i oplače djevojačtvo svoje po gorah. A kada prodjoše dva mjeseca, vrati se k otcu svojemu, i on svrši na njoj zavjet, koji bješe zavjetovao. A ona umre i ne pozna muža. I posta običaj u Israelu, da se od godine do godine skupe kćeri Israelove i da plaču za kćerju Jeftinom četiri dana. I Jefta bi sudac u Israelu šest godina.

Sofija: Gospodjo Dobrila, zar bi Jefta bio sagrešio, da nije žrtvovao svoje kćeri? Zar Bog želi takove žrtve?

Dobrila: Ne, moja draga; Bogu je mrzak onaj, tko prolieva krv čovječju. Jefta se nerazsudno zavjetovao. Veoma je nesmotreno i nepromišljeno učinio, što je spalio svoju kćer jedinicu.

Israelci drugovahu s bezbožnimi narodi te poprimiše njihove opake običaje. Na sjeveru od Palestine visoka je gora Libanon, koja se uz more od sjevera k jugu proteže. Kad Israelci osvoje Palestinu, onda se jedno staro pleme u sjevernoj Palestini povuče dalje libanonskoj gori i nastani se duž Sredozemnoga mora na zapadu do gore Libanona. To su bili Feničani, potomci Kama. Feničani sagradiše mnogo gradova,

poimence grad Sidon uz Sredozemno more. U Sidonu bilo je premnogo ljudi, zato se mnoge obitelji izsele na susjedne otoke, gdje si sagrade sela i gradove, to jest utemeljiše naselbine. Iz Sidona prodju neke porodice i nastane se na otoku, gdje si sagrade velik grad i prozovu ga Tirom. U svetom pismu zovu se Feničani i Sidonci i Tirci. Grad Sidon počne propadati, a grad Tir postane prvi grad Fenicije.

U staroj Feneciji bijaše više državica. Veći grad sa svojom okolicom zvao se kraljevina te imao svoga kralja. Sidon imao svoga kralja, a Tir opet svojega.

Ploveć noću morem, počeli su Feničani malo po malo motriti i zviezde na nebu. Oni nadjenuše zviezdam imena, kojimi se i danas zovu. Nego motreć zviezde, propali su u krivobožtvo, jerbo su obožavali sunce i zviezde. S titranja množtva zviezdâ na nebu, dodje Feničanom u glavu, da od onuda dolazi blagoslov na zemlju. Da je sunce Bog, držali su Feničani već unapried, gledeć, kako mu se veseli ciela priroda, čim jutrom ograne; zatim kako milo razsvjetluje i grije, gdjegod je što! Bog sunca zvaše se Baal, a bog ognja bijaše Moloh. Feničani podigoše bogu Molohu mjeden šupalj stup s volovskom glavom i tomu su se stupu klanjali. Ovaj su stup odzdola živo ložili, te pošto bi se zažario od vručine, bacali su djecu u ralje stupu. Žrtvovahu prvorodjene sinove.

Često se je dogodilo, da su i kraljevski sinovi, obučeni u grimiz, mjesto vladara ili ciele zemlje postali žrtvom nezasitnoga Moloha. U Africi, u gradu Kartagi, bio je Molohu posvećen kip s razkriljenima rukama; na stup su djecu polagali. Djeca su padala u ponor, vatrom napunjen. Uz vrisak kukavne djece udarale su trublje i bubnjevi, da su svim naokolo pištile uši. Za ovakovih žrtvah moradoše stajati i majke, ali ne bješe im dozvoljeno niti vriskati niti prolievati suza.

Braća protjeraju Jefta iz kuće. On nije znao božjih zakona, već je mislio da pravo radi, ako žrtvuje kao i Tirci. Njegova namjera bila je dobra, a njegov čin opak. — Divim se hrabrosti kćeri Jefte, koja bez mrmljanja posluša otca svoga i baš u ono vrieme, kad je postao velikim gospodinom, a ona je spasila narod, pak ju je žrtvovao, a morali bi ju svi slaviti.

Danica: Gospodjo Dobrila, zašto je bila sramota, ako je koja žena umrla bez djece i ako se djevojka nije udala?

Dobrila: Prije nego ti reknem, što o tom mislim, sjetit ću te rieči, što je Bog rekao zmiji prije, nego je Adama i Evo iz paradiza protjerao: „zmijo, ti si zavela ženu, a žena neka ti glavu satre.“ Ta zmija bijaše vrag, a Bog htjede time reći, njegov sin, koji je isto tako Bog kao i on sam, biti će porodjen od žene i postati će čovjekom. Mislim dakle, sve Israelke mišljahu, da će

se Spasitelj u njihovoj obitelji roditi, i zato si željahu djece. — Marijo, pripoviedaj sada poviest.

Pripoviedke iz poviesti.

Marija: I sinovi Israelovi s ovu stranu rieke Jordana činiše što je zlo pred Gospodinom i Gospodin ih dade u ruke Filistejem za četrdeset godina. Angjeo se javi nekoj ženi i reče joj: „rodit ćeš sina, on će izbaviti Israelce i bit će posvećen u Gospodinu, da navlada Filisteje. Radi toga čuvaj se, da ne piješ niti vina niti silovita pila, i da ne jedeš ništa nečista. To će diete biti nazirej božji, to će reći: ono ne smije piti niti vina niti žestoka pila, niti ne smije obrijati glave iliti odrezati vlasi. — Ta žena reče mužu svojemu: „čovjek božji dodje k meni i lice mu bijaše kao lice angjela Božjega, vrlo strašno, ali ga ne zapitah odakle je, niti mi on kaza svojega imena.“ Tada se njezin muž pomoli Bogu i reče: „Gospodine! neka opet dodje k nama čovjek božji, kojega si poslao, da nas nauči, šta ćemo činiti s djetetom, kad se rodi.“ Njezin muž zvaše se Manoje. I usliši Bog Manojev glas i dodje opet angjeo. Manoje zapita angjela: jesi li ti onaj čovjek, što je govorio ovoj ženi?“ On odgovori: „jesam.“ „Žena neka se čuje svega, što sam joj

kazao.“ Manoje nije znao, da je to angjeo. Manoje reče: „radi bismo te ustaviti, da ti sgotovimo jare.“ Angjeo Gospodnji odgovori Manoju: „da me i ostaviš, neću jesti tvojega jela, nego ako hoćeš zgotoviti žrtvu paljenicu, prinesi ju Bogu.“ Tada Manoje uzme jare i prinese Bogu žrtvu. Kad se podiže plamen s oltara k nebu, angjeo Gospodnji podiže se u plamen s oltara; a Manoje i žena njegova videći to, padoše ničice na zemlju. Tada reče Manoje ženi svojoj: „za cijelo ćemo umrieti, jer vidjesmo Boga.“ A žena mu reče: „kad bi htio Bog, da nas ubije, ne bi primio iz naših ruku žrtve paljenice niti dara, niti bi nam pokazao svega ovoga, niti bi nam objavio takih stvari.“ I tako ta žena rodi sina, i nadjene mu ime Samson; i diete odraste i Bog ga blagoslovi.“

Marija: Gospodjo Dobrila, zar pčele prave med? Toga dosele nijesam znala.

Dobrila: Dà, moja draga, pčele prave med i vosak.

Danica: Zar imaju u sebi meda i voska?

Dobrila: Ne, moja draga. Pčele svojim rilcem sišu sladki sok iz cvieća, iz kojega prave med i vosak. Za nožice prihvati se pčelam pelud, a peludom hrane mlade pčelice.

Katica: Gospodjo Dobrila, kako je to moguće. Kadkada i ja sgrizem cvieće, pa je gorko, a med je ipak tako sladak.

Dobrila: To je istina, moja draga, sok je iz cvieća gorak, ali pčela ga načini sladkim, jerbo ga priredi i pomieša posebnom tvari.

Marija: Često vidih velike žute muhe na cvieću, ali nikada ne mislih, da one traže med.

Dobrila: Ništa nije tako čudnovato, što je mala kraljevina pčela. Ja velim kraljevina, jerbo u svakoj njihovoj kućici, koja se zove košnica, imaju pčele svoju kraljicu, koja ne radi kao pčele radilice. Pčele su veoma koristne, s toga jih i ljudi goje, te im prave drvene ormariće ili slamnate košnice za stan. U ovih košnicah ili ormarićih vidimo viseće biele i žute ploče, naime saće. Pogledamo li bolje, vidjeti ćemo, da su sagradjene od samih šestokutnih cievčica od voska, koje se stanice zovu. U stanicah nalazi se med ili mladi beznogi crvići. Ovo su ličinke pčelâ. Od česa prave med i vosak? U proljeću i ljeti vidimo, kako pčele cvieće obletaju, kako svojim rilcem izsišu iz cvieća sladki medeni sok. Kada helda ili repica cvate, kako li tada zuje pčele okolo helde ili okolo lipe. Znamo, da imade u cvietu mnogih bilina — žliezdâ medovnica, iz kojih proizlazi onaj sladki sok. Ovaj sladki sok pobiru pčele, pa ga nose u svoje stanice. Nu sve pčele ne nose meda, već pobiru svojimi nožicami pelud, pa izmjesiv ga t. j. pelud nekom pljuvačkom, metnu ga u stanice i hrane njim mlado leglo. Izmedju prstaka na zadku izlazi jim vosak

u tankih listićih, od kojega tada grade stanice. Druge opet pčele čuvaju stražu, a nekoje čiste kuću i čiste zrak.

Pčele, koje rade, zovu se radilice, a oružane su žaokom. Osim radilica imade u košnici i drugih većih pčela bez žaoke, koje ne rade ništa; to su mužaci iliti trutovi. Mjeseca kolovoza utuku radilice trutove, izbace ih iz košnice, da im zimi med ne jedu. — Najvažnija je pako pčela u košnici matica iliti kraljica. Ona je jedina ženka medju svimi pčelami, koja u košnici živi. Njoj su sve pčele poslušne, pa joj i služe; a čim matica pogine, propadne košnica. Matica samo jednom leti, te se čuva svake pogibelji, čega radi malo kada žaokom ubode, premda ju imade. Matica je u obće veoma nalik na radilicu, samo što je mnogo veća. Matica snese u svaku stanicu po jedno jajašce, i to na godinu do četrdeset tisuća. Za tri dana izlegu se iz jajâ crvići, a svaki crvić naraste tako velik; kao što je stanica, u kojoj se nalazi, onda ih prestanu radilice hraniti, pa zatvore voskom svaku stanicu. Crvić se tada ubaburi, a za trinajst dana izidje kao savršena pčela; preobrazivanje traje dakle dvadeset dana. Kada se pčele na proljeće odviše razmnože, seli se od njih jedan dio, vodjen svojom maticom, nastani se drugdje i novu bi reći državu ustroji. To se zove rojenje. Med se rabi u gospodarstvu na razni način, a od voska prave se svieće.

Marija: Gospodjo Dobrila, tko uči pčelice, da znaju praviti med, vosak i stanice?

Dobrila: Onaj ih uči, koji uči ptice, da tako umjetno prave gniezdo; onaj, koji uči kvočku, da tako dugo sjedi na jajih, dok se izvale pilići; onaj, koji uči mačku, da se pričini spavajuć, da može miša uloviti. Bog, koji ne dade nekim stvorovom razuma, naučio je one stvorove upravo ono, što moraju raditi i oni se nikada ne pomute.

Marija: Gospodjo Dobrilo, težko vjerujem, da moj pas ne ima pameti. On me razumije kao da je čovjek.

Ljubica: Gospodjo Dobrila, uviek vjerovah, da životinje ne imaju takove pameti kao ljudi, ali ne znah kazati; čime se ljudi razlikuju od životinja. Bit ću vam veoma zahvalna, ako mi to protumačite.

Dobrila: Tuj bi se htjelo i više znati, nego ja znam; ali ja ću ti ipak reći, što mislim o tom. Reci Sofijo, što ti misliš o pameti i razumu?

Sofija: Imam pamet, pa ipak ne znam, što je pamet; moram priznati, da sam benasta. Ali pričekajte, kažu, da je čovjek pametan, kada se pametno vlada i sve svoje dužnosti izpunjava. Pamet je dakle u tom, da se dobro vladamo.

Dobrila: Eno tamo sobe i prozora. Dodjimo bliže. Blizu vrata jesu stube ili skaline, kojimi

mogu malo po malo doći u dvorište, ali s prozora mogla bih prije doći u dvorište. Odakle dolazi, da opažam razliku, da bi iz prozora prije ili odmah mogla doći u dvorište? To odatle dohodi, jerbo mislim.

Katica: Svojima očima vidim, da ste žena. Čujem vas govoriti i čujem svoju pticu pjevati. Oba glasa čujem i razlikujem, da je vaš glas ženski, a onaj drugi ptičji.

Dobrila: Ja mislim. Idem li iz ove sobe kroz ili po stubah, nešto mi veli: ako skočim s prozora, bit ću odmah u dvorištu, ali skakuć s prozora, može se moje tielo okrenuti, mogu pasti na glavu i slomiti vrat ili mogu pasti na ruke ili noge, te ruke ili noge slomiti. Idem li pako stubami, to ću trebati više vremena, ali ostati ću uviek na noguh i biti bez pogibelji te se neću ozlediti; volim ići polagano po stubah, pa me ne će stići nesreća; odabrati ću put na dvorište kroz vrata po stubah, a ne kroz prozor. Na večer sam opet u ovoj istoj sobi, ali ne imam svieće; mislim na nju, gdje je; ne vidim razlike izmedju prozora i vrata, ali se sjećam te razlike. Ja mislim! Moje mlade prijateljice, slušajte pozorno! Ono što misli, je da li je moja ruka?, glava? srdce? Ne, ja ćutim, da je to nešto različna od svakoga moga uda. Ja vidim, što se sada dogadjà; spominjem se, što se dogodilo; previdjam budućnost, zamišljam, izmišljam, ljubim, bojim se, radim. Ja hoću raditi, odlučujem biti dobra. Što je taj **Ja**? Tielo nije, jer tielo posluša i kada kuda hoću, da se maknem, tielo se miče, volja li me prignuti glavu, ili se ovoiti! . . . . Ovaj **Ja** ima biti nešto drugo od tiela, jest duša s njim spojena. Tielo je tvorno, odbija udar, nasrtaj, pogne li ga vanjska sila. Duša ne tako, ona je počelo, koje ćuti, koje hoće, koje misli: njezini su odušci mozag i sjetila, duša tvori, a to tvor ne može. Vidjeste li ikada, da kamen ili drvo misli? Kad pomišljamo na pronicavost, na oblik, na boju, na tvrdoću, to nam odmah na um pada tielo, koje se odupire našemu opipu, koje valja da kakav oblik imade, koje može mirisati, ukusno biti, glas odavati. Kada pomišljamo uspomenu, zamisao, volju, mi njih ne smatramo ni tvrde, ni oblične, ni pronicave, ni bojadisane.

Izmedju toga je dakle velika razlika. Naša volja, naše osjećanje nije u prostoru nego samo u vremenu; dok je naše tielo razdjeljivo, dok ruka nije noga, glava nije trbuh, duša je nerazdjeljiva. Mi ćutimo, da smo samo jedna stvar, i takova danas, kakova smo bili jučer i kakova ćemo biti sutra; niti ga je, koji bi misao pretvorio u četvorne metre ili u težinu, koji bi se dotaknuo ili razdielio pomisao i volju, kako je to kod stvari.

A gdje je ta duša, kad je vidjeti nit opisati ne mogu!? I Bog je i angjeli su, ali ih ne vidimo . . . Imate volju, imate želju, ali ih ne opipaste, nit ugledaste. Tako ni duše! Ja poznam dušu po učinih njezinih! Duša u meni čuje i misli. Moje je tielo put, kojim ona dopire do vanjskih stvari. Osim naravne osjetljivosti i ustrojne kanoti: glada, žedje, bolesti, straha, začudjenja, ima umnih osjećaja, kakovi su: misao, pozornost, pojam, promišljenje; pak strasti, koje more, kao zlovolj i žalost; koje ne osvješćuju, kao srčba i ljubomornost; pak čustva, koja se dadu ovedriti i uznieti; pak pomišljaj o sreći i prevelika želja za njom, zatim zarodak krilatih pojmova, koji do neba uzliću; zamišljaj pravde, neizmjernosti Božje, vječnoga reda nedohitnoga svieta, pak pomisao dužnosti, kakova je istina i kako um ljudski nju jeditu svojom svrhom smatra, te kako joj se dovinuti ne može, nego malo po malo, i to trudnó . . .

Sofija: Neki dan čitah u poviesti izreku, koje ne razumijem. Ta izreka glasi: na pročelju nekoga staroga glasovitoga grčkoga hrama bijaše upisano: „Poznaj samoga sebe.“ U tom bi velika drost.

Dobrila: Drugikrat protumačiti ću vam tu izreku.

Razgovor o zdravom razumu i slobodnoj volji.

Neki nutarnji osjećaj kaže nam, što je dobro, što li je zlo, što pravedno, što li nepravedno, pa se to ticalo nas istih ili drugih, nepazeći je li je stvar koristna ili nije.

Kada smo pred kakovom krasnom slikom, kada nas potresne kakov ugodan zvuk, zadahne nas ruža svojim mirisom, zagriznemo rumene sladke jabuke: onda ćutimo neku ugodnost, neku slast. Naproti, sgrozimo se, kada zagriznemo gnjilo voće, kada nas tko koprivom omiluje, kada vidimo smrad ili nam ušima zaškrine štogod. Ova ugodnost ili neugodnost dopire do nas sjetili. Vidje li kada, gdje diete za ruku vodi sliepa starca? Vidje li, da je tko izgubio ubrusac, pa dječak pritrčao, uzeo i dodao mu ga? Ugodno li te dirnulo! Vidje li derana, gdje se nemilostno nagna na starca i prevali ga; ili opačka, gdje inostranca upućuje krivim putem; i to te sgrustilo! Ovo sve biva po našoj nutarnjoj ćuti. Jesi li opazila, da se djeca pošakaju, pak ti se izvrne onaj komu je krivo, te će reći: „a što krećeš, što sam ti učinio? Nije li ti prva rieč, ako ti se tko rdjavo zajmio: a što sam ti ja učinio? Čudoredna ćut kori, ako komu što učiniš krivo, a toga on nije zaslužio. Ovu čudoreduu ćut, ako

se samo na sebe obaziremo, zovemo: duševnost. Ona je nutarnja luč, kojom čovjek sam sebi razlog daje o dobru i zlu djelovanju svomu. Duševnost je glas, koji se ne samo diže, te kaže da valja činit ovo i ono, pa bilo i mrzko i težko; valja se maniti toga i toga, neka je sladko; nego još čin hvali ili osudjuje; a kad ćemo da sagriešimo, kliče, da se toga kanimo, te ako taj svetčani, istiniti glas ne poslušamo, obaspe nas sram, kajemo se i grizemo. Glas duševnosti vazda je s nami i u nas. Znamo, da nas nitko vidio nije, ipak nas je stid; znamo, da nas nitko kazniti ne će, ipak se bojimo. Duševnost gorča najveće tajne ugodnosti; u najvećem razkošju rani i prodre tajnim užašom, ne da mira nepravedniku, davi dosadom razkošnike i mogućnike; oholici, hvalisaocu kliče: neka te štuju i uznose; tvoja podlost ostaje podlošću, ti si nevolja!" Duševnost dotjera do samoubojstva. Najveća je muka pakostniku, što mu čisto kaže, da imade dušu. Slab i nejak zahvaljuje Bogu, što je dao ovu čuvaricu i sudinju kletniku. Nesretna si, ne slušaš li glasa duševnosti svoje; nesretna si, djeluješ li proti onomu, što ti govori duševnost. Zidar bi neki znao reći, da stavlja duševnost u svaku opeku, koju slaže. Lord Erskine, čovjek podpuno svoj, govoraše: „za moje mladosti savjetovalo mi od srdca, da činim samo ono, što bi mi duševnost rekla, a ostalo da pustim Bogu. Ovu

roditeljsku opomenu pamtiti ću do groba, a po smrti ostavit ću ju porodu svomu. Ovo mi nikada nedotežča, pače me privede k sreći." Duševnost kroz puste promjene zna za vjekovitu pravdu i za ne promjenljivu istinu. U nesavršenstvu ona nalazi pravo, sveobće savršenstvo, protivno jadnim načelom sebičnosti; kaže da drugi od mene manji nije, da su njegova prava sveta kao i moja; zapovieda da zagrlim istinu, makar ona sto puti prkosila mojoj oholiji; čini da ljubim što je dobro, sveto, pravedno, gdje ti bilo, bilo! . . .

Ali volja izabire, kako joj se svidi; prihvaća jednu, jerbo joj se čini bolja od druge i tako je istina priprava k dobru. Ako se zagledam u jednu stvar, znam, da bi to mogao i u drugu. Ako motrim zviezde, mogu uzput misliti o svem onom, što sam o njih čitala ili čula. Medjutim do mene je, da činim ili ne činim, da prigrlim dobro ili zlo. Što kamen pada, razlog je težina; što se dim uzvija, stoji do laganosti njegove, koja ga nad zrak uznosi. Ali kada hoću, da nešto začnem, vidim, da to mogu učiniti ili ne učiniti; razložim sam sobom, je li to zlo ili dobro, je li pristojno ili nije; promislim i odlučim. Dosta je onaj čas, kada se ostavim, da dokažem, da sam to slobodno odlučio; a to će reći, da je moja volja slobodna. Po tom sam uzročnik svojim činom t. j. slobodna sam. Upravo jedina stvar, koju čistu imamo i koja je naša, jest volja; ostalo sve je zajam! I

stavnom voljom izpravljamo novike, nagon i krotimo napasti. Kad o čem sumnjaš, svjetuješ se s kim, slušaš njegove razloge, kažeš mu svoje, pa kako misliš, odlučiš. Valjda si bila više slobodna, dok si sumnjala nego poslije?! Volja dakle nije neograničeno slobodna, jer mudruje, prilagodjuje okolovštinam, te uprav s toga, što se na što odlučuje zdravom razsudbom, čovjeku je dužnost, da se izuči, da manje posrće, da se priuči istini i zakonitu djelovanju, u kojih je razlog i način postupanju. — Zato što sam slobodna, zaslužujem i gubim svojim djelovanjem, te imam nasladu ili pečal duše. Da Bog ne bude dao ljudem slobodu da mogu djelovati i proti zakonu, on već potrebe ne bi imao, da na nas zagrmi kadikada svojom pravdom, ili nas utješi svojim milosrdjem. Evo nam očita znaka našoj neumrlosti za ovoga života, čim vidimo, da ne ima neznatne stvarce, koja nebi nosila svojih posljedica i kada nam već do toga nije. Strašna je odgovornost u svakoj besjedi ili činu! Ali mi znamo, da ovdje počinjemo, a da je konac drugdje.

Čovjek ima trostruko oružje, da se domogne svoje svrhe: razum, koji iztražuje istinu; volju, koja traži dobro; čustvenost, koja se trza za srećom. Bog, koji je postavio zakon, pomaže nas svojom milošću, koja podupire, a ne ništi naše slobodne volje. Te kako čovjek po božjem zakonu živi, eto mu kadšto nagrade ili kazni još na ovom

svietu; ako u ničem drugom, to doista u duševnosti čistoj ili smućenoj, a na drugom stavno istina ga čeka. Duša je u tielu samo za života. Kad umremo, duša ide na božji sud. — Čovjek je najsavršeniji od svega stvorenja. On je za vječnost i za vrieme, jer ima dušu i tielo, pak mu je sudjeno, da u družtvu živi, i da se u njemu uzgaja, da usavršuje ćudorednu ćut istine i dužnosti, pa da tako steče vječnu nagradu. Njegovo je tielo pravo čudo mudrosti i dobrote Stvoritelja. Nije sagnut k zemlji poput inih životinja, nego je izpravan i ponosan, da svemu gospodari. Eno mu na čistu i vedru čelu zrije misao, na licu mu se javlja duša i svako čustvo; na jagodici se zrcali stid, posmieh je na ustnah. Oči mu igraju te njima obuhvaća i nebo, koje ga obasjava i zemlju, koja ga podržava; u zenici mu ljubav i mržnja, milosrdje i srčba, radost i tuga.

O čovječjoj duši.

Čovjeka čini duša i tielo. Izmedju duše i tiela postoji uzak saobćaj, jedinost, sloga, skladnost. Ako se duša veseli, i tielo tu radost prikazuje, a kada duša tuguje i tielo nevolju osjeća, pa potraje li to tugovanje, tielo gine i može oboliti. — Oči su zrcalo duši; na očima ćeš poznati volju

duše. Djeca poznaju s oćiju roditelja, kako im je na srdcu. Tako se veli, ako je tko dobre volje, vedro je; protivno: oblačno je, potonule su ladje.

Duša je plemenitiji dio čovjeka; to su već drevni Rimljani izricali.

Duša osjeća nutarnje promjene i pojave, koji na čovjeka djeluju; ali duša prima takodjer utiske izvana potičuće, naime od stvari izvan nas postojećih. Kad osjeća, bavi se pojavi nutarnjimi; a kada poznaje, bavi se stvarju vanjskom. Kada što pozna, ono poznanje duša usvoji, napokon se ono poznanje, dakako na brzu ruku, povrati na stvar vanjsku, pak čovjek ili ju poželi ili oduri. Već diete rado sluša ugodno pjevanje ili glasbu, rado gleda liepe sličice; ili ako je tko s djetetom prijazan, veselo mu ručice pruža; ako li se tko namrgodi, od njega se odvraća.

Duša dakle ima tri sposobnosti, a to osjećaja, poznaje i pohote to jest volje k nečemu, ako je stvar želje zadosta poznata, pak i načini za postignuti ju mogući ili protivno.

Sposobnost je poznanja dvostruka: niža; takovu imaju ne samo čovjek nego i životinja, n. pr. ne samo čovjek pozna, što je vruće, mrzlo, oštro, mokro, duboko, sladko ili gorko, već i životinja. Poznanje više ima čovjek, a to se zove um. Već diete znade, čim se je jednoć opeklo, da će se opet opeći, čim se vatre dotakne; znade, da će se opet nabosti ili porezati.

Hoću da primjerom označim medju nižega i višega poznanja. Ne samo čovjeku se mili ugodno pjevanje nego i nekim životinjam, tako i glasba; tà opaža se, da se konj često slušajuć glasbu naući po taktu muzike hoditi, pak i poskakivati, što je jednoć Rimljanom u kartažkom ratu ubitačno postalo. Poznato je, da zmija rado sluša pjevanje i glasbene zvuke. Iztočni narodi tim načinom zmije ne samo pripitome, nego ih nauče skakati ili plesati. Ima pako životinja, kojim glasba ne prija, kano psom. Dapače vele nekoji, da je moći udaranjem u bubanj ili svirajuć u trublju i gladne vukove raztjerati.

Ali čovjek rado prima ne samo ugodne utiske, nego željno sluša pripoviedke o dobroti, ljubeznosti, zahvalnosti, milosrdju, veledušju, junačtvu, požrtvovnosti.

Ovdje se vidi, koli uzko je skopčana sposobnost spoznanja sa sposobnošću pohote ili volje. Ali se takodjer vidi medja izmedju niže i više poznaje.

Sposobnost pohote ili volja ima medju i mjeru u ćudorednosti. Štogodi životinja pohoti, to bezobzirce i dohvaća; n. pr. gladan vol ide u tudju detelju; ali čovjeku kaže moralni zakon: to ne smije biti, jer stvar nije tvoja, ili ina stvar ima plemenitiju svrhu.

Um dakle obsiže nižu i višu poznaju i pohotu.

O nutarnjih osjećajih nije lasno govoriti, ter i sama duša često ne ima bistra poznanja, kako to osjećaji nutarnjih pojava ili utisaka postaju, što ih prouzrokuje; ali vanjske utiske prima duša ćutili tjelesnoga ustroja. Strojevi tih čutila jesu: oko, uho, jezik s nebcem, nos i površina čitavoga tiela; tim nastaje vid, sluh, okus, njuh i osjet životni.

Čovjek ćutili osjeća stvari, ali to gdjekada biva obćenito i neizviestno, pa tekar u svoje doba stvori se samosviestna primjetba, čim češće se um na istu stvar povrati; tako se dobije pojam, kao da bi čovjek stvar pred sobom gledao. Ali čovjek hoće da osjećajem upozna temelj i medju. U m kao viša sposobnost duše, njega pri tome vodi, da razne pojmove prispodablja, t. j. da s u d i. — Zatim razne pojmove prispodobi i omjeri, pak onda iz dva pojma stvori treći; a to čini r a z u m.

Razum je najviši stupanj duševnoga rada. Donekle radi u m, onda sposobnost s u d a, napokon r a z u m. Mudroznanac, prezimenom Kant, protumači to primjerom. Sluga, ili prosti vojnik ne treba nego da ima u m, da učini, što mu se naloži. Častnik dobije naredbu u obće; ali kako da u potrebnom slučaju postupa, treba da znade suditi; a general mora moguće slučaje sam izmisliti i za nje si pravila stvoriti; a on treba r a z u m a.

Svaka sposobnost duše dade se razvijati i usavršiti, osobito razum. To i treba da bude; u tom je upravo uzvišenost duše čovječje.

P r e g l e d. Kada smo sposobnosti duše čovječje u glavnih crtah poznali, ne će biti suvišno o svakoj napose koju reći.

1. O b u m u u t j e s n i j e m s m i s l u. Rad uma jest misliti. Misliti pako znači, nešto si posredno predstaviti, takove predstave sdružiti, pojmove praviti. Dakle um je sposobnost za pravljenje pojmova. Počelo predočenja jesu ćutila ili osjećala. Odtuda bi sliedilo, da svi pojmovi od ćutila ili osjećala potiču, što ipak ne biva, jer ima pojmova, koji se ne osnivaju na ćutilnom predočenju n. pr. pojam o Bogu, neumrlosti, itd.

2. O s u d u. Sposobnost uma, misliti omjer pojmova, t. j. prispodobiti različite predočbe i njihov odnošaj sviesti u jedinost, zove se s u d. A da sudiš, treba ti imati dvie predočbe, postale one po ćutilih ili umišljanjem. To pako još nije sud; ovaj pa tigne pomnjivom prispodobom, onda se tekar rekne: to je tako ili nije. Primjerom bi moglo služiti ovo: Učenik je jučer bio čitav dan na zabavi, al je u školi danas ipak valjano odovarao: sudim dakle, da je prije zabave naučio što mu je trebalo.

3. O r a z u m u. Razum je sposobnost duše, kojom se mogu od raznih pojmova novi pojmovi stvarati, sudovi spajati, odtuda nove istine izva-

djati putem zaključivanja. U to treba tri izreke, jedna općenita, druga niža u općenitoj zadržana, a treća je zaključak.

S obzirom na um, razum je najviša sposobnost mišljenja, a u pogledu suda glavna sposobnost zaključivanja. A sâm za sebe razum jest sposobnost slobodna i sasvime svoja, jer nije vezana na zorove ni na pojmove; razum je, kako veli učeni Weller, najdublji temelj našega bića. Razum čini čovjeka čovjekom. — Razum čini čovjeka sposobnim za govorenje.

O dušah životinjskih.

Tko ovaj nadpis pročita, pitati će, i to s razlogom: zašto se govori o dušah životinjskih, kada se kaže, da životinje ne imaju duše. Kada se veli, da životinja ne ima duše, to znači, da ne ima duše onakove, kakova je duša čovječja. Ali ima nekakovo počelo življenja, koje nešto više znači nego dah ili sapa.

Najviše me je pako ponukala na pisanje o životinjskih dušah izjava gdjekoga ljubitelja ili još češće ljubiteljice životinja: to je pametna životinja ili: moj pas je razuman kao čovjek. To svakako treba svesti na pravičnu mjeru.

Mnogo toga imaju životinje s čovjekom, a mnogo opet različita. Iz opažanja sličnosti i razlika nastalo je pitanje o dušah životinjskih. Učenjaci nijesu u tom složni. Jedni kažu, da su životinje poput strojeva bez ćućenja, da imadu tvarno počelo života; drugi idu predaleko pak vele, da životinje imadu ne samo ćuteću nego skroz razumnu dušu, ali da se ta sposobnost pojavlja nesavršeno poradi nesavršenoga tiela.

Da životinje nijesu pusti strojevi, nego da imadu nekakvo počelo života, različno od tiela, kojim osjećaju i ćute, to će priznati, tkogod promisli, da imadu ćutila našim slična, i da slični čini slične svrhe imati moraju. Životinje ćute, svojevoljno se miču; dakle u životinjah mora biti neko biće, koje osjeća, i koje ih potiče na gibanje.

Poznato je, kako neke životinje čovjeka nadkriljuju oštrinom vanjskih ćutila. Tako vepar bolje čuje od čovjeka, pauk je jači opipom, pas njuhom, majmun okusom, a tolike vidom.

Životinje tako se giblju i takove glase od sebe davaju, koji kod čovjeka potiču od radosti ili tuge, od osjećaja, umišljaja, združivanja predočaba; po tom velimo, da životinja ćuti. — Pas domaći pozna svoga gospodara, poslušan mu je. — Poviest pripovieda, da je neki Androkle lavu golemi trn iz cape izvukao. — Dogodi se, da je Androkle u cirkusu imao biti razderan od lavova;

ali lav upozna Androkla i ne htjede mu nahuditi. nego mu se primiljivaše. — Poznato je to, da psi u snu laju, da se mnogo koješta nauče. Konji, što su ih vojnici rabili u službi, zapamte zov trublje. Tako se dogodilo, da je neki najmitelj kupio takova konja, a kad je jašio mimo vježbajućih se konjanika, a konj začuo glas trublje, bezobzirce svoga gospodara ponese u vojni red.

Životinje mogu izraziti ono što ćute, kada se vesele, kada se boje, kada su razdražene. Vidilo se je, da pas, izgubiv gospodara, nije htio jesti, te je na njegovu grobu skapao. Opazilo se, da je konj kod paloga svoga gospodara dugo gladan i žedan stajao, te ga kao usnula svojim načinom probuditi hotio. Opazilo se u gradu Karlovcu, da je konj, oštećen na nozi, nekolikokrat polakšicu našao, kada se je u Korani okupao, pa kašnje nije trebalo nego pojatu otvoriti, te bi se mirno povratio, kanda ga netko vodi. — I to se od više životinja znade, kako privrženost, a kako odurnost pokazuju; s toga se znade, da životinje imadu sposobnost niže poznaje, ćućenja i pohote.

Ali razuma ne imaju. Životinja, prem očituje svoja čustva nekimi glasovi, kao ptice i psi, nekimi gibanji kano konj ušesima (ćulenjem), to ipak ne mogu stvarati riečî. Mnoge životinje imaju jezik vrlo okretan, rastu u družtvu ljudi, koji ih zovu; vide stvari nekoje svaki dan, ali im ne

znadu imenâ, niti ih izgovaraju. — Ne imaju razlučenih predočenja, ne imaju uma.

Da se bez govorenja razlučeni pojmovi stvarî činiti ne mogu, pokazuje primjer onih, koji su medju divljimi životinjami odgojeni; takovi, prešavši u družtvo ljudi, ne spominju se onoga, što su medju životinjami radili.

Životinje pojimlju pojedine stvari; pas vidi komad svježa mesa i zalogaj sira; voli meso nego sir; jer mu je ono sladje. Ali pojmova samosvjestno činiti ne mogu, ne znaju suditi, ne imaju razuma.

Štogodi već imaju u tom, to je naravski nagon, nekakova sposobnost, koja im nadomješćuje razum, pa se doista diviti moramo umieći pčela u stvaranju stanica; valjanosti dabra, kojom si stanove gradi; spretnosti vjeverice, lukavosti lisice. Ali ove i mnoge druge životinje to rade po nekom naravnom ponukovanju.

Životinja ima sposobnost ćutilne spoznaje, sjeća se, veseli se, boji se: ali uma u višem smislu ne ima, dokle se tako tumači ona izreka, da netko ne ima duše kao ni pašče. S toga životinja ne napreduje u razvitku; kakov je bio majmun za Adama, takov je i danas.

Sve dakle, što nam se čini, da životinje umno rade, ima se svesti na jaču ili slablju pohotu, na jaču ili slablju predočbu, a promišljaja ne imaju.

Duša je životinjska sposobna primiti ćutilne predočbe, n. pr. pas ošuren daleko bježi od kipuće vode; duša životinjska sposobna je poznati i pohotiti i oduriti, ali ne izborom nego nagonom; sposobna je napokon kojekakove vještine izvesti; ali uma za više poznaje ne ima; isto tako niti razuma. S toga ne vatja rieč: pas je pametan, još manje: pas je razuman, — prem se govori tako.

Što je stvorova, čovjek je najsavršeniji. Kraguj je takova vida, da s dalekih visina zapazi, sleti i ugrabi svoj plien; pas je vrlo tanka njuha, krtica sluha. Ali daj mi živinu tako oštra oka, da razazna postupnost bojâ jedne slike od druge! Tko ima uho kao čovjek, da zna i izmjeriti časak i previjanje glasa? U koga takov opip, da razpozna razlikost postavâ i svile?! Svaka životinja nosi sobom obranu svoga života, a čovjek se radja golić na bieli sviet, i za sve valja da se stara.

Kakova je čampra u živine? Kakova je ruka čovječja? Njom kud hoćeš i kako hoćeš, prsti joj nejednaki, pregibljivi, na obranu im nokti. Popuznem li, ruka podrži; plivam li, penjem li se, pak volja li me se i napiti: eto mi ruke najvjernije poslužnice. Čovjek drugoga oružja za obranu ne ima, ali on svojom rukom znade skovati i mač i oklop; ne ima odjeće proti ledu ili inomu napadaju; ali si zna zgodno odielo skrojiti, pak

graditi kuće i tvrdjave. Rukom kroti konja i u trk jaši, podjarmljuje volove i mreže plete. Rukom tkaje, šije, zvoni, slika, piše, pak na veslo i na jedro pušta se u pučinu morsku. Napokon sliep i niem opipom govoriti znade. Sbilja dotle se doprlo, da sliep zvoni, veze, razaznaje boju, novac, i da se napokon pisati i čitati nauči! Čovjek rukama izrazuje svoja čustva, govori mahanjem, miluje, odbija, zaklanja se; kad ih pruža jako, uznemiri se, preplaši; kada pljeska, raduje se, a kako i koliko izkazuje šaka ruke! . . .

Ali najzamjerniji ustroj čovječji, koji ga i bolje od životinje luči, jest jezik. Druge se živine rúkom vabe i razumiju. Kada zagleda kvočka kokošara ili nadje žita, sabire piliće; lav riče, pas laje, mačka njauče, zmija zviždje, čalače vrebac, pjeva slavulj, rokće prase, vol mûče, konj hrže, žaba kvrkoće; ali te živine ne ima, da govori kao što mi, da izrazuje svoje misli i ćutnje, da kazuje, što je našla ili mislila. Mi svakoj stvari okolo sebe za ime znamo, pa ne ima pojma, da ga riečmi izraziti ne bismo mogli, a tako ni čustva, koje očitovati ne bismo znali. Kako su različite zemlje i narodi, tako su razni i jezici, da ih do dvie hiljade nabrojiše; a ti svi se vrte okolo samih pet glasnika i dvadeset preinaka ili takozvanih suglasnika.

U tielu ima do sto pet kosti, petsto mišnjaka, pak žila, pak mesa; i to je sve obavito kožom

do dviesto četvornih palaca; i po tielu kola tekućina, kano krv, mezgra, žuč. Unutri su crieva, srdce, jetra, pluća, želudac, slezena. Uzajamnim djelovanjem krvi i živaca, pak ovih na disanje i kolanjem krvi, postaje život, da se uzdrži pojedinac, a množi rod, i dolazi do obćenja s izvanjskimi stvarmi, koje čovjek opaža sluhom, vidom, okusom, njuhom i opipom. Ovo je u tiesnoj svezi s ustrojem mišljenja i djelovanja, koji je s prieda bolje razvijen i na koga se svraća moć umna, dočim se s traga razvila tjelesnost. To nije u svakoga jednako; jer mnogo stoji do naravnoga sastava i prvoga uporavka, koji se stvori iz sjetilâ, nutrnjega poticaja živaca, krvi, uzgoja i volje. Tielo se sačini, uzraste, spadne, pa ga smrt odnese.

Kao što ćutim, da mi je tielo sastavljeno od raznih uda, kojih se dojimlje bol i dragost, koja osjećaju snagu i slabost: tako ćutim, da u meni ima nešto drugo, što tielo nije, i to drugo zove se duša.

Diveći se sastavu našega tiela pjevamo pjesmu Onomu, koji ga tako zgodno sazda. Ali nam ga je smatrati kano obraz jedne crkve, koju štujemo zato, što je kuća božja. Pak ona je toliko ljepša i sjajnija, koliko je ljepša i sjajnija duša, koja ga kvasi! Ja ću se diviti krasoti i savršenstvu svieta, ali ću opet radostno uzkliknuti, da moja duša nadvisuje razum. Tielo priteže crna zemlja,

podložno je bolesti, starosti i svakoj nevolji; dočim duša naša ne zna medjaša, živi o prošlosti, nabrajajuć od početka svieta sva pokoljenja, koja se u prah obratiše; razmišlja o sadašnjosti, proliećuć s nebeskih visina do dubina jazova; zaliće se u budućnost, da nagadja i razpravlja; diže se nad sva stvorenja, da se uzvine k biću bezkonačnomu. Po njoj je čovjek sličan Bogu i po njoj će se s Bogom sjediniti. Dobro je cilj, koje je čovjeku postignuti; zlo, greben koji mu mimoići, a slobodna volja način, kojim se na to ojunači. Svakim dakle svojim djelom ili što sagriešim ili zaslužim; pak je i pravedno, da me sustigne ili kazna ili nagrada.

Dobrila: Moje mlade prijateljice, veselite se. Danas ću svršiti pripoviedku o Titiju; ali prije vam je ponoviti zemljopis.

Ljubica: Papuk gora prostire se smjerom iztočnim od vrelišta Orljave i Biele sve do vrelišta Vučice. Najviši je tu vrh Papuk (954 m. ili 3018'). Ostali vrsi jesu: Točak (840 m.), Rušt (771 m). — Voćinska ili Karašica, izvire ne daleko Voćina na Točku. Kod Miklоša u nizini prima pritok Čadjavicu i teče sada uzporedo s Dravom pod imenom Karašice sve do Petrijevaca, gdje utiče u Dravu. Kod Ladimirovaca prima Karašica još i pritok Vučicu, koja opet postaje od više gorskih potoka: Oraho-

vačke rieke, Majanca, Feričanke, Motičine, Zoljanske itd.

Sofija: Zove se gora Vuka, a i vodi je ime Vuka, koja je pritok rieci Dunavu. Rieka Vuka poznata je sa svojih močvara već za Rimljana. Vuka izvire na gori Vuki, Paučju na jugu. Kod Vukovara izlieva se u Dunav. Budući da je pada veoma nejednaka i nerazmjerna, to tvori sa svojimi pritoci Vučicom itd. množtvo bara, medju ostalimi i poznatu Palaču. Desno obriežje Vuke mnogo je više od lievoga; zato ona i dieli suhu i višu ravninu, Djakovu na iztoku, od nizke i močvarne, Osieku na jugu.

Dvanajsta zabava i pouka.

(Svršetak pripoviedke o Titiju.)

Kad je Titi postao kraljem, započne uredjivati svoju kraljevinu. Koji se potužiše na nepravdu pozove k sebi. Stražarom zapovjedi, da puste svakoga čovjeka, da se može pritužiti radi nanesene nepravde ili pako zamoliti milost ili podporu u kralja. Titi reče: „ja sam otac svim svojim podanikom, ubogim i bogatim.“ Pridvorice kraljevi s početka se ne poplaše, rekavši u sebi: „kralj Titi jošte je mlad; sve će se na skoro promieniti, on će težiti za zabavami i povjeriti upravu države svojim ljubincem.“ Ali se pridvorice prevariče. Titi tako razdieli vrieme, da je sam upravljao svimi poslovi. Nitko ne zanemari svoje službe i dužnosti, jerbo je Titi veoma strogo kaznio one, koji počiniše nepravdu. Titi pošalje poslanike k Siloviću te mu se zahvali, što mu je u pomoć priťekao. Silović mu poruči: „veselio bih se, da još jednom mogu vidjeti vašega kralja; dodje li na medju svoje kraljevine i ja bih došao tamo, da ga pozdravim.

U kraljevini mladoga kralja Titija sve je mirno. Sudci sude pravedno i svaki vrši svoju dužnost.

Titi sjedne u kola, te se doveze na medju svoje kraljevine, gdje je prvikrat vidio Aborovu kćer, svoju ženu Bibi. Dvama činovnicima zapovje da pokupuju svu zemlju okolo Aborove kuće, a zabrani službenikom, da ne sile nikoga na prodaju. Tlti reče: „ja nijesam kralj zato, da učinim komu silu i naopako tumačim zakon te da na silu otmem zemlje; svaki čovjek mora razpolagati svojom malom baštinom.“

Kad je Silović došao na medju kraljevine, oba se dvora sjedine i svetkovaše sjajno. Silovićevoj kćeri ime je Elisa. Odkada se je Titi oženio, Elisa postade najljepšom djevojkom na svietu, bila je veoma plemenita srdca. Elisa se doveze sa svojim otcem Silovićem. Titi dodje sa svojom ženom Bibi i nećakinjom Bielom. Svakomu je ona djevojka draga, koja ujedno ističe svoja liepa duševna svojstva, koja se jutrom i večerom pomoli na prozor i zalieva svoje cviećе, dižući svoje misli k nebu i osladjujući svoje srdce nadom i ljepotom. Biela bijaše ne samo liepa i kriepostna, nego i veoma darovita i radina. Oba kralja bila su tako rekuć na selu, zato sprovadjahu vrieme ugodno i neusiljeno. Dozvoliše mnogim gospodjam i gospodi, da razgovaraju s njimi i kraljevnama Bielom i Elisom kao i kraljicom. Zaključiše, da u razgovoru ne treba upotrebljavati izraze „vaše veličanstvo“; tko bi ipak tim izrazom nagovorio Silovića i Titija, onaj mora

platiti zlatni novac za kaznu. Jedva su sjedjeli četvrt sata za stolom, eto starice u sobu; odjevena je u staro odielo. Titi i Veselić odmah ju prepoznaju i podju joj u susret. Starica namigne njima očima, jerbo htjede, da ju strani gosti ne poznaju. Titi i Veselić zaprose Silovića i kraljevne da se starica prijateljica smije pridružiti družtvu i razgovarati s njimi. Polag Silovića bio je naslonjač. Iz počitanja na taj naslonjač ne htjede nitko sjesti, ali starica kao da kod svoje kuće, sjedne tamo. I reče Silovićу: „vi i vaši pratioc jeste prijatelji i mojim prijateljem i prijateljicam, ja sam sjela bez okolišanja.“

Silović bijaše od naravi nešto ohol, zato ga iznenadi ovo prijateljstvo te se nešto zabuni; nitko nije opazio te male zabune. Upozore staricu na kaznu: tko reče „vaše veličanstvo“, platit će zlatan novac.“ Jedva je starica sjela za stol, nagovori Silovića: „vaše veličanstvo čudi se, što sam ovako slobodna, ali to je moja stara navada, a ja sam prestara, da sada drugčije radim; vaše će mi veličanstvo oprostiti.“ — „Platite kaznu“, poviče Sliović; — platite dva zlatna novca.“ — „Oprosti mi vaše veličanstvo“, reče starica, — „zaboravih, da ne smijem, da ne smijem reći „vaše veličanstvo.“ Vaše veličanstvo ne misli, da zabranom reći: „vaše veličanstvo“ sjeća svakoga da pazi na težku priklonost, koje vaše veličanstvo hoće prognati. Veličanstvo daje gostbe; pozove

ljudi nižega stališa i želi, da budu pouzdani, zato i veli: „vi pijte u moje zdravlje!“ Ništa nije tako neuljudno, nego kada se čovjek ovako snizi, jerbo to znači, kao da vaše vel. rekne: „nijeste dosta odlični, ne zaboravite, ne biste pili u moje zdvavlje, da vam nijesam dozvolio.“

Starica izvadi iz svojega žepa tako staru kesu, kao da joj je sto godina. Baci sedam zlatnih novaca na stol. — Silović nije znao: bi li se smijao govoru starice ili se ljutio. Brzo se je mogao razsrditi. Krv mu udari u glavu od srditosti. Iz počitanja prama Titiju uzpregne se i primi stvar za šalu. — „Dobro dakle, moja ljubezna majčice“, reče starici; — „govorite kako hoćete; rečete li „vaše veličanstvo“ ili ne, ja ću vas svejedno slušati.“ — „To se i nadam“, odvrati starica; — s toga se oslobodih reći vam svoje mnienje i uviek ću tako činiti, kada mi se prilika pruži, jerbo veće usluge ne možemo izkazati svojim prijateljem, nego ako ih upozorimo na njihove budalaštine i nespretnosti.“ — „Ali ne računajte uviek na to“, odgovori Slilović. „Ima slučajeva, kada ne bih sličnih stvari dobro primio.“ „Priznajte samo“, reče starica, — „da vi nijeste udaljeni od takova slučaja, vi biste mnogo žrtvovao, da se možete mene osloboditi. To su naši junaci! Najveća srditost bi ih popala, kada bismo im rekli: pobjegoše pred neprijateljem i pustiše mu, da bez zaprieke pobiedi, pa ipak priznaju najvećom hladnokrvnošću: u njih ne ima srdca, da savladaju svoju srditost, kao da je sramotnije uzmaknuti strasti plašljivo, nego li pred neprijateljem, koga ne mogu uviek savladati. Govorimo radje o drugoj stvari; ovaj mi se govor ne mili. Dozvolite mojim plemčetom unići, koji će predati družtvu nekoliko darova!“

U isti mah udari starica o stol i četiri veoma liepa krilata dječaka dolete kroz prozor u dvoranu. Svaki dječak ima punu košaricu dragocienosti. Kad je sada Silović pobliže pogledao staru gospodju, začudi se, jerbo se starica stvorila liepom i bogato odjevenom gospodjom, koja mu je posve zasjenila oči.“ — „Ah gospodjo,“ reče Silović vili, — vi ste trgovkinja mušmulja i oraha. Oprostite, što sam vam izkazao tako malo štovanja, nijesam imao časti poznavati vas.“ To vam budi naukom i opomenom“, odgovori vila, — štujmo uviek strane ljude.“ Da vam pokažem, da se zato ne srdim, dati ću vam dva dara. Primite ovaj prvi dar, to jest pehar, koji je načinjen od jednoga dijamanta. Kada se god razsrdite, napunite ovaj pehar vodom pak izpijte vodu na tri duška; vi ćete poćutiti, da će vas minuti srditost i ustupiti mjesto pameti. Budete li se znao prvim ovim darom okoristiti, onda ste vriedan i drugoga dara. Znam, da vam se svidja Titijeva nećakinja Biela. Ona vam je omilila. Biela veli, da ste veoma ljubezan, ali se boji vaše srditosti. Ona će

se za vas udati samo onda, ako budete u srditosti rabio ovaj pehar.“

Silović se začudi i priznade, da vila dobro zna njegove pogrieške i želje; prizna i to: Biela bi ga usrećila, da se za njega uda, ali Silović doda i to: „prije mi je savladati jošte jednu zaprieku, ako i budem tako sretan, da kraljevna pristane. Da se oženim za Bielu, lišio bih svoju kćer Elisu krune. Tu zaprieku moram najprije savladati.“ „Ta skrb služi vam na čast,“ reče vila „Malo ima otaca, koji bi žrtvovali svoje želje sreći djece svoje, a to vas neka ne odvrati od ženitbe. Kralj imenom Mogolan, s kojim prijateljevah, umro je a nije ostavio nijednoga sina niti kćeri. Prije svoje smrti na moj savjet imenova Veselića svojim nasljednikom. Istina, Veselić nije kraljević ali je zavriedio da postane kraljem. Elisa mu se svikla. Ona je vriedna, da ju nagradimo radi Veselićeve vjernosti, i ako njezin otac pristane, uvjerena sam, da se ne bude protivila.“ Elisa se zacrveni s tih rieči, jerbo joj se Veselić pričinio veoma ljubeznim čovjekom. Ona s velikim veseljem slušaše, kada su pripoviedali, kako je Veselić vjeran i iskren svomu gospodaru.

„Gospodjo“, reče Silović, — „mi smo svi vični iskreno razgovarati. Ja sam veoma privržen Veseliću i da mi običaj ne veže ruke, dao bih mu svoju kćer za ženu; ali Ljudi, osobito kraljevi moraju štovati običaje, ja bih radio proti starim

običajem, da se moja kći Elisa uda za plemića Veselića, jerbo moja kći vuče lozu od najstarije obitelji na svietu; ta vi znate da naša kuća vlada već tristo godina.“ — „Ali vi znate“, reče vila kralju, „da je Veselićeva obitelj isto tako stara, kao i vaša, jerbo ste vi u rodu i vučete lozu od dva brata. Veselić bi morao imati prednost, jerbo on vuće lozu od najstarijega brata, a vaš predjed bijaše najmladji.“ „Ako mi možete to dokazati“, — odvrati Silović, — „kunem vam se, dati ću Veseliću svoju kćer Elisu za ženu, ma se i suprotivili podanici pokojnoga kralja Mogolana, da ga ne će priznati svojim kraljem.“ — „Ništa nije tako lahko dokazati, nego starost Veselićeve obitelji,“ reče vila. Jedan Noemov sin imao sina i nadjenu mu ime Elisa, koji se kašnje nastanio u južnoj Grčkoj u Peloponesu. Veselić vuće lozu od najstarijega sina Jafetova, komu je ime Elisa, vi pako vućete lozu samo od drugoga sina istoga Jafeta.“ Svi prisutni jedva se uzdržaše od grohotna smieha, jerbo uvidješe, da se vila htjede našaliti sa Silovićem. Krv udari Silović u obraz, ali uz njega sjedeća kraljevna Biela brzo mu pruži pehar od dijamanta. Silović gutne trikrat te izpije vodu, kako mu je vila zapovjedila bila. Medjutim Silović misljaše u sebi; svi su ljudi po svom poreklu jednaki medju sobom, jerbo svi vuku lozu od Noema i samo kriepost čini medju njimi razliku. Izpiv vodu iz pehara, reče vili: „Gospo-

djo", zaista ja vam dugujem veliku hvalu. U mene bijahu dvie velike pogrieške: oholih se na svoje porieklo i brzo se razsrdih. Oholija i srdidost to su moje najveće pogrieške. Vi ste me popravila. Divim se peharu i njegovoj sili. Čim sam duže pio, tim se sve više srditost slegla. Pijuć razmišljavah i tako postadoh pametnim." — „Ne varam vas", reče vila kralju. „Pehar što sam vam ga darovala, ne ima niti najmanje moći. Protumačiti ću svemu družtvu čarobni pehar i vodu, koju ste vazda izpio na tri duška. Pametan se čovjek ne bi nikada razsrdio, da ga ne preteče strast i da ima kada razmišljati. Dok puni vodom i dok izpije lagano vodu na tri duška, ima dovolje kada, da mu se strasti utalože; razmišlja: što će i kako će, radi s razborom, jerbo je pamet imala lazno, da savlada strast." — „Zaista danas se više naučih", reče Silović nego li prije. Sretna Titija! Imate zaštitnicu; njezinom pomoći postati ćete najglasovitijim kraljem. Zaklinjem vas, nastojte okolo gospodje, da ne zaboravi na me, neka se sjeti, da mi je obrekla ostati mojom prijateljicom." „Toga se sjećam", odvrati vila, — „i pokažite činom, da sam vaša prijateljica." — „Nastavljati ću ovako dotle, dok budete željan nauka i nadam se, da će to trajati do konca vašega života. Danas samo razmišljajmo, kako da se razveselimo i da se naša svatba i udaja Elise dostojno proslavi."

Javiše Titiju, da su činovnici pokupovali sve zemlje i kuće u okolici Aborove kuće, gdje je Titi prvikrat vidio svoju Bibi. Činovnici zažele govoriti s Titijem. Dozvoliše im. Unidju u sobu i pokažu mu nacrt nove kuće, koja će se sagraditi na mjestu stare kuće Aborove, koju dadoše porušiti. Dodaše nacrtu velik vrt i veliko šetalište. Nova kuća s vrtom i šetalištem bila bi prekrasna, ali u sredini drugoga šetališta bijaše mala kuća, koja je smetala pravilnosti. — „Zašto ne srušite one kuće sried šetališta?" zapita Silović činovnika i graditelja. — „Najmilostiviji gospodine, naš kralj Titi reče, da ne silimo nikoga; vlastnik ne će da proda svoje kućice, akoprem mu više obečasmo za nju, nego li je vriedna." Silović poviče: „čija sila, toga i pravda. Da je taj nitkov i lopov moj podanik", reče Silović, „dao bih ga objesiti." „Ali prije biste izpio vodu iz pehara, reče vila. „Dvojim, da bi mu pehar od dijamanta spasio život," reče Silovič; — „zar nije strahovito, da kralj nije gospodar u svojih državah i da je prisiljen napustiti nacrt kuće, koju je nakanio sagraditi i to napustiti nacrt tvrdoglavu i rdjavu čovjeku za volju, koji bi se morao sretnim držati, da može učiniti uslugu svomu kralju, za što bi ga on još i nadario, prem ga ne bi morao, jerbo bi ga mogao i prisiliti." — „Niti ću jedno, niti ću drugo učiniti," reče Titi smijuć. „Mislim, njegova kućica biti će najljepši ures mojemu pe-

rivoju.“ — „Toga ne uvidjam,“ reče Silović, — „njegova kućica kvari pravilnost novoj kući i perivoju.“ — Slušajte me, što ću uraditi,“ doda Titi. „Dati ću okolo kućice načiniti visok zid, da vlastnik one kućice ne bude mogao dolaziti u moj perivoj; ali opet zid biti će tako visok, da bude mogao vidjeti moj perivoj, jerbo ne bi bilo pravedno, da vlastnik u kućici živi kao u zatvoru. Na zidu bit će zlatnimi pismeni napisana ova izreka: „kralj, koji je dao načiniti ovaj perivoj, radje je pustio ovu pogriešku, nego li da bude nepravedan svomu podaniku, da mu silomice oduzme baštinu svoga otca, a ne ima prava, da ju uzme na silu, ili da ga prisili, da mu ju proda za velike novce.“ — „Što slušam“, reče Silović — „zastidjelo me. Priznajem, da jošte nijesam imao pravoga pojma o junačkih kriepostih, koje usrećiše velike muževe onim, što jesu. Dà, taj zid biti će ures vašemu perivoju, i plemeniti čin, na koji se odlučište, biti će ures vašemu životu. Odakle to, gospodjo, da je Titi od narave sklon velikim kriepostim, o kojih ja ne imah pojma, kako vam već rekoh.“ — „Moćni kralju“, odgovori vila, — „roditelji ne mogoše trpjeti Titija; uviek protivno s njim postupahu i tako se nauči slušati; bijaše mu svejedno, i u neznatnih stvarih pokoravao se volji drugih. Za života svoga otca nije imao nikakove moći u kraljevini; nije mogao dieliti milosti. Svi su znali, da ga otac kani lišiti

baštine, zato laskavci ne dadoše si truda, da ga pokvare, niti su se bojali njega niti su se čemu nadali. Pustiše ga poštenim ljudem, i on nauči u njihovu družtvu, da su neograničenu i opaku vladaru vezane ruke, ako hoće dobro činiti; jerbo kada zlo čini, ne uvidja, da je kralj slobodnim ljudem a ne robovom; narodi se pokoriše i samo zato mu ponudiše krunu, da im bude otac, da bdije nad zakoni i da pomaže uboge i potištene. Vi nikada nijeste čuo ove velike istine, budući ste u dvanajstoj godini baštinio krunu; dvornici, kojim povjeriše, da vas uzgoje, mišljahu samo o tom, kako će oni postati sretnimi i bogatimi. Dvornici i dvoranke, dvorske gospodje nazvaše vašu uznositost plemenitom oholosti i prijaznošću; vašu osornost i jedljivost prozvaše živahnošću mladosti; u kratko: vi ste do danas uzrokom svojoj nesreći; unesrećiste i svoje podanike, jerbo ih smatraste robovi i tako s njimi postupaste, i jerbo mislite jošte danas, da su vaši podanici samo zato na svietu, da služe vašim mušicam, a vi biste ih morao braniti.“

Silović uvidi, da vila govori pravo. Podučen o svojih dužnostih, nastojaše, da savlada svoje strasti. Veselić i Titi bijahu Siloviću uzorom u svem. Elisa se uda za Veselića a Biela za Silovića. Titi i Veselić razprostirahu kriepostí medju narodom. Usrećiše narod. Silović se posve popravi

i ugleda u plemenite čine svojih novih prijatelja, susjednih kraljeva Titija i Veselića.

Sofija: Gospodjo Dobrila, to je najljepša priča, koju sam čula u svom životu. Sjeća me male pripoviedke, koju sam jednom čula o nekoj gospodji. Ako dozvolite pripoviedati ću ju.

Dobrila: Veoma rado, moja draga.

Pripoviedka o ženi.

Sofija stane ovako pripoviedati:

„Jednom življaše neka priprosta žena. Bijaše veoma nesretna. Muž ju tukao svaki dan tako jako, da je oboljela. Ljudi držahu njezinu staricu susjedu gatalicom, dapače neki mišljahu, da je starica vieštica, jerbo bi joj sve za rukom pošlo, što bi poduzela. Ta starica susjeda promatrala je svoje susjede. Ona ih je poznala, što no rieč, u dušu. Starica je susjeda previdjala, što će se komu dogoditi i što će tko poduzeti. Ona je poznala i nesretnu ženu, koju je muž danomice tukao. Poznavala je i njezina muža. Jednom potuži joj se ta priprosta žena na svoga muža, da ju tuče. Starica ju posluhne i zatim reče, da će svoju znanost upotriebiti u njezinu korist. — Starica donese velik vrč pun vode, metne ga na stol,

ode trikrat okolo stola i promrmlja nekoliko latinskih rieči. Zatim baci dva zrnca soli u vodu, iz vrča nalije vode u bocu, te reče priprostoj ženi: „čuvaj tu vodu kao oko u glavi; kadagod uvidiš, da je tvoj muž srdit, uzmi u usta vodu iz ove boce, pa ju drži u ustijuh. Budi uvjerena, dokle god budeš u ustijuh vodu držala, tvoj muž ne će te niti dodirnuti, u kamo li da bi te tukao.“

Žena zahvali se starici susjedi veoma liepo i posluša ju, kako joj reče. Ona mnijaše, da je starica vieštica, jer kada bi god metnula vode u usta, muž nije žene svoje tukao. Tako činjaše kroz osam dana. Kad je bocu izpraznila, veoma se razžalosti. Vode ne ima ni kapi. Opet ode po čudotvornu vodu, da joj starica susjeda opet po drugikrat napuni staklenku. — „Nije nuždno“, reče starica susjeda; „to je bila voda iz rieke, nad vodom izgovorila sam nekoliko rieči, koje ništa ne znače.“ — „Ali ta je voda odvratila moga muža, da me nije tukao“, odgovori mlada priprosta žena. — „Dok si držala vodu u ustijuh, nijesi mogla odgovarati mužu. Idi kući, i kada vidiš, da je tvoj muž odviše pio ili je zle volje, ne protuslovi mu, već šuti posve tiho, kao da držiš vodu u ustih, te ćeš vidjeti, da će ga minuti srditost.“ Mlada žena posluša njezin savjet. Kadagod bi njezin muž bio srdit ili zle volje, ne reče nijedne rieči i tako ga oduči srditosti i življaše s njim u miru i ljubavi do smrti.

Dobrila: Tvoja je pripoviedka liepa, moja draga. Veselila bih se, da Danića hoće primiti od mene jednu staklenku vode. Zar ne, Danice, tebi veoma treba vode.

Danica: Dà, gospodjo Dobrila, ali ja vas uvjeravam, da se sada tako brzo ne razsrdim kao prije. Ja sam danomice bolja.

Dobrila: Nastavi i nadalje tako, posve ćeš se popraviti. Recimo sada koju iz zemljopisa. Moje mlade prijateljice, pripoviedat ću vam o Francezkoj, kako je bilo u toj zemlji, dok se još nije zvala Francezkoj.

Crtica o Francezkoj.

Prije se Francezka zvala Galija, ljudi u njoj stanujući zvali su se Gali. Bijahu veoma hrabri. S vremenom se jako Gali umnože i bude im pretiesna zemlja Galija. Mnogi se htjedoše drugdje nastaniti. Gali sakupe veliku vojsku, dodju u Italiju, zaprose zemlju, da se nastane, ali im žitelji odbiju želju. Jedan Fabijevac ubije galskoga vodju. Drugomu galskomu vodji bilo je ime Breno. — Breno pošalje svoje poslanike u Rim da mu predadu Fabijevca. Rimljani ne dadu. Breno podje s vojskom na Rim. Gali unidju u grad Rim, poubiju viećnike, zapale grad i stanu

obsiedati kapitolij, gdje se zatvoriše za oružje dorasli momci. Oni Gali, koji zapališe Rim, dodjoše iz grada, koji se zove Mans. Pokazati ću vam taj grad na zemljovidu. — Kašnji Gali pošalju svoju vojsku u Grčku i Italiju, ali vazda ih nadvladaju. Gali popliene sve okolice i gradove, kojimi prodjoše. — Julij Cezar ratovaše proti Galom deset godina; on ih savlada i podčini Galiju rimskoj vlasti. Kada smo govorili o Englezkoj, rekoh vam, kada je moć Rimljana počela padati malo po malo, nijesu mogli uzdržati osvojene zemlje, dodju drugi narodi i okoriste se rimskom slabućom. — Zove se narod imenom zapadni Goti. Oni dodju i otmu Rimljanom pokrajinu imenom Languedoc i jedan dio pokrajine u južnoj Francezkoj.

Drugi narod imenom Burgundi, uzmu pokrajinu, koju evo vidite na zemljovidu, i sada se još zove pokrajina Burgundija i Daufine. Konačno dodju ljudi, koji su stanovali s onu stranu rieke Rajne u Njemačkoj. Ti ljude zovu se Franci. Oni dodju u Galiju, popliene ju i nasele se u sjevernoj i zapadnoj Galiji. Po Francih prozove se Galija Francija ili Francezka. — Kralj Klodvig protjera svojimi Franci Gale i sjedini sva plemena franačka u jednu državu. — Kašnje sklopi nagodu s ljudmi, kojim Rimljani dozvoliše stanovati u Galiji. To su bili Briti iz Englezke. Oni su stanovali u pokrajini, koja se zove Bretagne.

Klodvig im pusti samo jedan dio ali pod tim uvjetom, da se njihovi knezovi ne zovu više kraljevi. Ljubica će sada sve to ponoviti, Živila! Vidim, da si slušala pozorno, pak da si čvrste pameti.

Crtica iz poviesti.

Dobrila: Željela bi, da nam Katica pripovieda onu krasnu o Boozu i Ruti. Mislim, da ju znade, jer ju uči već tri dana. Nuder, Katice!

Katica: Mila gospodjo! Sve znamo poviest o Ruti; čemu da ju sada ponavljam. U istinu, to je žalostna pripoviedka. Suznih ju očiju čitah i drugaricam svojim pripoviedah.

Dobrila: Upravo je da plačeš, moja draga. Divim se plemenitomu srdcu Rute; kako je liepo postupala sa svojom punicom. Ruta bila je mudra i poslušna. Divim se dobromu Boozu, kako je zapovjedio svojim ljudem, da s Rutom liepo postupaju i da joj ostavljaju mnogo klasja. Pa nije zahtievao, da mu hvali za dobrotu. Pamtite si to, moje mlade prijateljice. — Nije dosta, da čovjek dobro čini i pomaže uboge, nego se on mora učiti takodjer, kako da dobro čini. Ima ljudi, koji pomažu obogim hranom, odjećom ili novcem; ali oni ih tako nemilostivo davaju, da ih njihova podpora vise žalosti nego li tješi. Uzmimo, pošten

čovjek osiromaši. Reknete li mu: „valjda svoj imetak proteposte, ali ipak ne dam vam, da umriete od gladi: eto vam pomoći!“ Iz ovih rieči vidite, da će ovaj pošteni prosjak trpjeti vašom podporom više, nego da gladuje. U nuždi pomognete svomu prijatelju; ali bez prestanka pripoviedate o tom svakomu: ovaj čovjek duguje mi zahvalu. Ja pako mislim, da vam ne mora biti zahvalan, jerbo ovdje valja ova: što daje desnica, ne znaj zato ljevica. Kada komu pomognemu u nuždi, nastojmo, da on zato ne dozna; ili ako zna, nikada ne govorimo s njim o tom. Dozna li pako, pokažite mu, da vas to više veseli, nego li njega. Ljuta je to bol za nesretnika, gdje ga jedan za drugim od njegovih tobožnjih prijatelja ostavlja. Mnogi, koji se pokazivao prama bližnjemu u sreći udvornim, prijatnim i uslužnim, znajući dakako, da će mu to dobre kamate donašati, u nesreći ga susreta ravnodušno a doskora i prezirno. Nu sladke li utjehe i okriepe nesretniku, nadje li se tko, komu se razšali s njegove nesreće, koji mu voljno zborom i po mogućnosti tvorom u pomoć pritiče, ne razpitkujući istom, kako i čim si je nesreću na vrat nakopao! Toga držati se je osobito ženskomu spolu. O, koliko divan ures za njega je milostivo srdce! Zato, namjerite li se na nesretnika i nevoljnika, pomognite mu, ako vam je moguće; ako li ne, a vi ga barem iskreno poža-

lite; biti će mu i to blagi melem za ljute rane, što mu ih nesreća zadala.

Neki pokvare dobročinstvo tim, što ga činiti ne znadu. Imadu li pravo dakle, kada se oni na neharnost tuže? Ima li stvora dobrotnijega od nas? zapita pčela čovjeka. — Ima, odgovori čovjek. To je ovca, jer nam je vuna njezina potrebita, dočim tvoj nam med za ugodu samo. Suviše, ovca nam mirno svoje runo poklanja, dočim kada tvoj med vadimo, vazda se onda sjećamo tvojega otrovnoga žalca.

Kako da vam od srdca zahvali onaj molitelj, kojega ste toliko ponizili, da vam sve nevolje svoje odkrio, pa ga još i prekorili i pogrdili. Dvostruko dariva onaj, koji ne goni do tih muka nevoljnika, da mu svoje jade jada, nego da mu na bratsku i na ljudsku u ruku tisne. Prava je ugodnost, prava kriepost, kada tko traži skromnoga potrebnika, da ga utješi kao angjeo božji, da mu samu otare suzu, da ne zna desnica, što mu ljevica dava.

Antun Canova (izgovori Kanova), Mletčanin, siromašak, postade najslavnijim kiparom naših vremena, i bio čovjek tako dobra srdca, da je malo takovih na svietu. Česti ratovi dotjeraše dotle, da toliki umjetnici, slikari, mjernici, kipari ostadoše bez radnje i bez kruha. Canovu cienili su i ljubili su velikaši, a on, zaboraviv na sebe, obratio njihovu pažnju na druge umjetnike, da bi

im dali radnje, pak i sam naručivao im slika, kipâ i drugih umjetnih tvorina. U Posanju, svojoj otačbini, zasnova jednu crkvu, da stvori radnje mnogomu svietu i da navabi inostranca u rodne svoje dolove. Ta dobra duša uviek se mučila, kada bi doznala za koga zapuštenoga nesretnika. Začuo da je u Rimu jedan slikar, ne posve glasovit ali pošten, koji na toli ubožtvo spao sa svojom starom ženom i jednom kćeri, da su prisiljeni bili komušljati vunu, samo da jadnici preživu. Canova kao prosvietljen čovjek, znajuć da onaj slikar ne bi mogao ravnodušno primiti pomoći, kada toga zaslužio nije, pisao mu ovako:
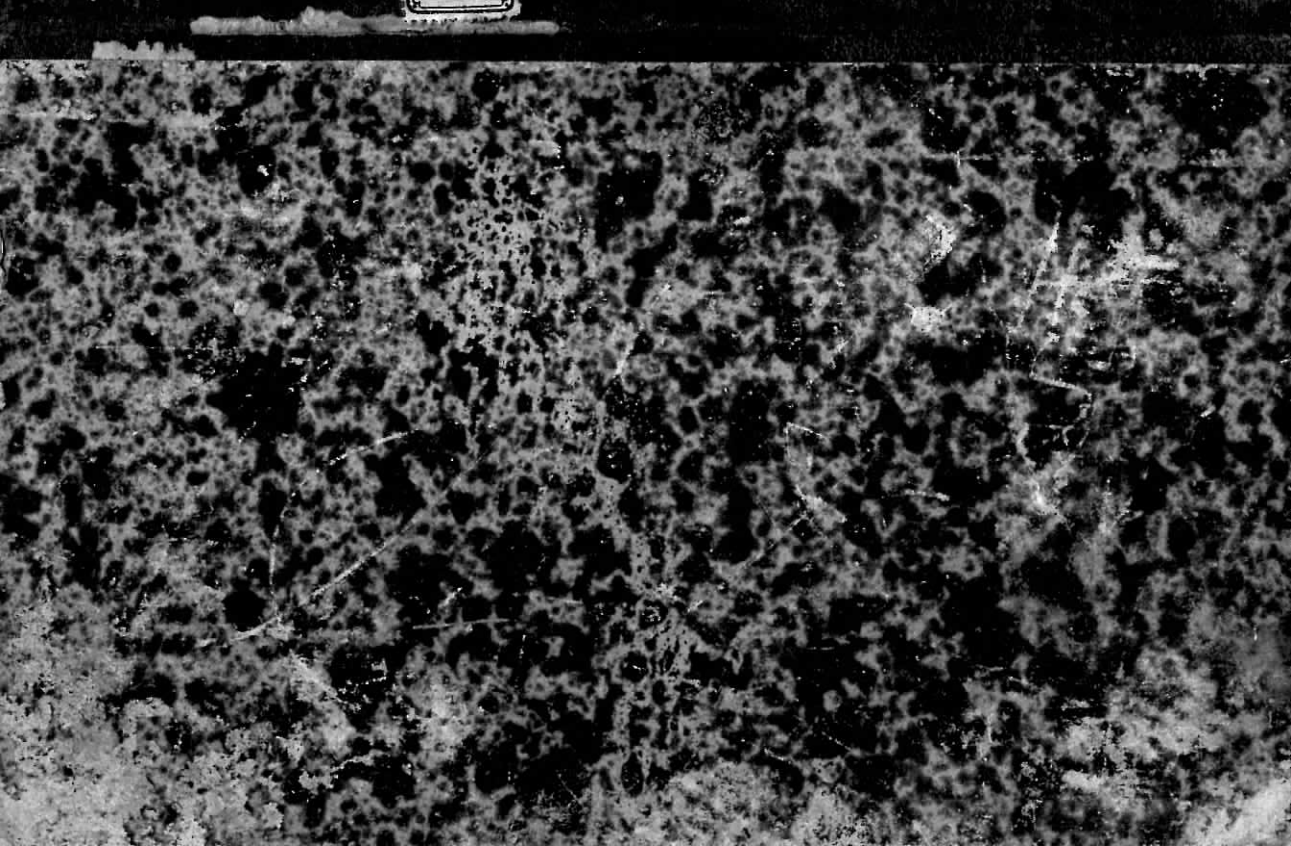
„Velecienjeni gospodine! Željan sam imati kakovu sliku vašega kista. Molim vas, da po vašoj volji štogod naslikate, kad uzmognete. Znajte samo da ne mogu potrošiti nego četiristo škuda. Polovicu ćete primiti od poruka, što vam pismo preda, a ostalo, kad uzhtjednete. Vaš sluga Canova.“ — Razumio to dobro slikar; poznavao riedku plemenitost srdca toga velikoga umjetnika i blagoslovljeno mu bilo, što je tako znao utješiti biednika. I siromasi mogu s mala dobro učiniti, ako se od kakove neznatne stvarce uztegnu, ako što privriede kojim već poštenim načinom. — Poštenjak učiniti će i drugim, što bi rado da drugi njemu čine, a čuvati će se pogotovo crne nezahvalnosti.“